

Beszámoló
a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság
2016. évi tevékenységéről

Összeállította:

Dr. Kovács Zita
igazgató

Jóváhagyta:

Dr. Rácz András
helyettes államtitkár

Debrecen, 2017. július

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	5
2. Személyi állomány	5
3. Oltalom alatt álló természeti értékek és területek adatai, információi	7
3.1. Országos jelentőségű védett, védelemre tervezett természeti, Natura 2000 és egyéb területek.....	7
3.1.1. Országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal létesített védett és védelemre tervezett természeti területek	7
3.1.2. <i>Ex lege</i> védett természeti területek.....	8
3.1.3. <i>Ex lege</i> védett természeti értékek.....	8
3.1.4. Natura 2000 területek.....	8
3.1.5. Nemzetközi jelentőségű területek	9
3.1.6. Országos jelentőségű védett természeti területek speciális természetvédelmi kezelési tervű részterületei	10
3.2. Területvásárlások, kisajátítások adatai	10
3.3. Saját vagyonkezelésű területek	11
3.4. Terület nélküli, egyedi jogszabállyal védett és védelemre tervezett természeti értékek.....	11
3.5. Egyéb speciálisan megkülönböztetett védelemben részesülő területek.....	11
3.6. Magas Természeti Értékű Területek.....	12
4. Kutatás és monitorozás.....	12
4.1. Kutatás	13
4.2. Monitorozás	14
4.3. TIR-be betöltött és betöltésre előkészített adatok modulonként	17
4.4. Jelentési kötelezettség	18
5. Természetvédelmi kezelési tevékenység	19
5.1. Kezelési és fenntartási tervek	19
5.1.1. Természetvédelmi kezelési tervek.	19
5.1.2. Natura 2000 fenntartási tervek	19
5.1.3. Világörökség kezelési terv	22
5.2. Élőhely-fenntartás és -kezelés,	
5.3. Élőhely-rehabilitáció és	
5.4. Fajmegőrzési tevékenységek	24
5.2.1. Az élőhelyeket és fajokat érintő jelentősebb ökológiai állapotváltozások.....	24
5.2.2. Élőhely-fenntartási, kezelési és fajmegőrzési tevékenységek ismertetése.....	41
5.5. Idegenhonos inváziós fajokkal kapcsolatos gyakorlati tevékenységek.....	50
5.6. Saját állatállomány, gyűjteményes kertek, génmegőrzési tevékenység	53
5.6.1. Génmegőrzési tevékenység - állatok	53

5.6.2. Génmegőrzési tevékenység - növények	54
5.7. Erdőterületek, erdőgazdálkodás	54
5.7.1. Nem saját vagyonkezelésben lévő védett és Natura 2000 erdőterületek.....	54
5.7.2. Saját vagyonkezelésben lévő erdőterületek kezelése.....	55
5.8. Vadászterületek, vadgazdálkodás.....	57
5.9. Halgazdálkodási vízterületek	58
5.9.1. Természetvédelmi és génmegőrzési szempontból különleges rendeltetésű halgazdálkodási vízterületek	58
5.9.2. Védett természeti területen található halastavak.....	58
5.9.3. Saját kezelésben lévő halászati vizek.....	59
5.10. Egyéb természetvédelmi vagyonkezelési tevékenység	60
5.11. Természetvédelmi mentőtevékenység	61
6. Tájvédelem.....	61
6.1. Egyedi tájértékek	61
6.2. Településrendezési eszközök és területrendezési tervek véleményezése, közreműködés az elkészítésben	62
6.3. Fejlesztési koncepciók és egyéb tervek véleményezése, közreműködés az elkészítésben.....	63
6.4. Tájvédelmi jelentőségű beavatkozások.....	63
7. Projektek	64
8. Jogi és ügyiratforgalommal kapcsolatos tevékenység	66
8.1. Az Igazgatóság ügyiratforgalma.....	66
8.1.1. szakvéleményadás/adatközlés a hatóságok számára	66
8.1.2. jelentési feladatok a Minisztérium számára.....	66
8.1.3. ügyfelekkel történő levelezés, egyeztetés.....	67
8.2. Szabálysértés	67
8.3. Természetvédelmi bírság	67
8.4. Büntető ügyek	68
8.5. Polgári perek	69
9. Természetvédelmi Őrszolgálat	70
9.1. Alapadatok.....	70
9.1.1. Személyi feltételek.....	70
9.1.2. Technikai felszereltség.....	71
9.1.3. Polgári természetőrök.....	71
9.2. Feladatellátás.....	71
9.2.1. Hatósági feladatellátás.....	71
9.2.2. Együttműködés más hatóságokkal.....	71
9.2.3. Nem hatósági feladatok ellátása.....	70
10. Költségvetés és vagyon.....	72

10.1. Kiadások	74
10.2. Bevételek.....	74
10.3. Vagyon	77
10.3.1. Befektetett eszközök.....	77
10.3.2. Forgóeszközök.....	78
10.4. Épületek	78
10.5. Eszközök.....	79
11. Bemutatás, oktatás, társadalmi kapcsolatok	79
11.1. Ökoturisztikai és környezeti nevelési infrastruktúra	80
11.1.1. Látogató-, és oktatóközpontok	80
11.1.2. Tanösvények.....	90
11.1.3. Egyéb bemutatóhelyek.....	92
11.2. Ökoturisztikai és környezeti nevelési programok, szolgáltatások.....	93
11.2.1. Új ökoturisztikai és környezeti nevelési létesítmények.....	93
11.2.2. Szakvezetési túrák.....	93
11.2.3. Erdei iskolák.....	94
11.2.4. Egyéb ökoturisztikai és környezeti nevelési programok, szolgáltatások.....	95
11.2.5. Kiadványok.....	100
11.2.6. Látogatóstatisztika.....	100
11.3. Társadalmi kapcsolatok	101
11.3.1. Nemzeti Parki Termék Védjegyrendszer	104
11.4. Tervezett fejlesztések (2017)	105
11.5. Együttműködési megállapodások.....	106
11.6. Fontosabb események.....	106
12. Közfoglalkoztatás.....	108
12.1. Alapfeladatok, személyi feltételek.....	108
12.2. Elvégzett feladatok, eredmények.....	108
12.3. Tapasztalatok, javaslatok.....	108
13. Kapcsolattartás hazai partnerszervezetekkel.....	108
14. Belföldi és külföldi együttműködés.....	110
15. Ellenőrzés.....	111
16. Éves munka legfontosabb feladatainak összefoglalása	112
17. Fontosabb célkitűzések a következő évre.....	112

1. Bevezetés

Az elmúlt évben az igazgatóság működésében jelentős változások nem történtek, a változások, módosulások inkább a működés javítására irányuló közepes és kisebb jelentőségű korrekcióknak minősíthetők.

Az igazgatóság pénzügyi gazdálkodása szempontjából nehéz évet tudhatunk magunk mögött, a komoly belső erőfeszítések mellett a Földművelésügyi Minisztérium jelentős együttműködésére is szükségünk volt a problémák leküzdésére.

Megítélésünk szerint a szakmai munka színvonalában, eredményességében nem nyilvánultak meg a fent leírt nehézségek, összességében elmondható, hogy sikeres évet zártunk. A 2016. év fő célkitűzéseit teljesítettük, a folyamatos, illetve átnyúló feladatokat a 2017. évben is kiemelt feladatként kezeljük.

2. Személyi állomány

Az Igazgatóság 2016. évi átlagos statisztikai létszáma 180 fő volt, ebből a teljes munkaidőben foglalkoztatottak éves statisztikai átlagléttszáma 177 fő. Az év végi záró munkajogi létszám 187 fő, ebből 81 nő. A 40 év felettiek száma 104 fő, ebből 47 nő. Jogviszony megszűnésére az elmúlt évben 13 esetben került sor.

A vezetők (igazgató, igazgatóhelyettesek, osztályvezetők) létszáma 12 fő, ebből 5 fő nő. A vezetőség személyi összetételében egy változás volt 2016-ban, a Műszaki- és Üzemeltetési Osztály vezetői posztján jogviszony megszűnése miatt.

A közfoglalkoztatás egy ütemben valósult meg az elmúlt évben. Statisztikai létszáma a foglalkoztatási időtartamok alatt: 78,59 fő. A közfoglalkoztatás 103 fő foglalkoztatásával valósult meg.

A 2016. évben az igazgatóság vezetését az igazgató irányításával három igazgatóhelyettes, továbbá nyolc osztályvezető látta el.

A Természetmegőrzési Osztályon 2016 végén 13 fő kormánytisztviselő, 4 fő Munka Törvénykönyve alapján foglalkoztatott kolléga dolgozott.

A Vagyonkezelési Osztály munkatársai négy csoportban látják el feladataikat. A csoportok létszáma az alábbiak szerint alakult: birtokügyi csoport 5 fő, mezőgazdasági csoport 15 fő, erdőgazdálkodási csoport 6 fő, vadgazdálkodási és halászati csoport 5 fő. Az osztály személyi állományából 15 fő kormánytisztviselői, 17 fő munkaszerződéses jogviszonyban áll.

A Természetvédelmi Fejlesztési Osztály teljes személyi állománya jelenleg 10 fő felsőfokú végzettségű munkavállaló, ebből 6 fő közzolgálati tisztviselő, 4 fő munkaszerződéssel áll alkalmazásban. Az aktív állomány jelenleg 6 fő.

A Természetvédelmi Őrszolgálati Osztályt az általános igazgatóhelyettes vezeti. Az osztályon belül területi leosztással létrehozott csoportok az ún. természetvédelmi tájegységek, melyek élén a tájegység-vezető áll. A természetvédelmi őrszolgálatvezető-helyettesi feladatokat az egyik természetvédelmi tájegység (Hortobágy TvTE) vezetője látja el. A hat természetvédelmi tájegységben 2016-ban összesen 41 fő természetvédelmi őr teljesített szolgálatot, akinek munkáját átlagosan 47 közfoglalkoztatott segítette.

Az Oktatási és Turisztikai Osztály 2016-ban a második legnagyobb létszámú szervezeti egysége volt az Igazgatóságnak. Az osztályon dolgozók száma év végén 37 fő volt, melyet 33 fő közfoglalkoztatott egészített ki.

A Tizsakürti Arborétum önálló osztályként épült be az igazgatóság szervezetébe 2013-ban, az általános igazgatóhelyettes alá rendelve. Az osztály 18 főből áll.

A Pénzügyi és Számviteli Osztály 2016. évben az osztály szerteágazó feladatait (pénzkezelés, számlák feldolgozása, bevételek beszedése, vezetői döntéseket megalapozó adatszolgáltatások, egyéb adatszolgáltatás elkészítése, pályázatok pénzügyi feladatainak lebonyolítása, bérszámfejtés, könyvvezetés, költségvetés és beszámoló készítés) 10 fő látta el, részben és időszakosan közfoglalkozott bevonásával.

A Műszaki Üzemeltetési Osztály feladatait (létesítményműködtetés, munkagép és gépjármű ügyintézés, anyagbeszerzés, informatikai kiszolgálás, szállítás, karbantartás, nyilvántartások és adatközlések, őrzési feladatok) 2016-ban 8 fő látta el.

A Jogi és Igazgatási Osztály feladatkörét (jogi képviselő, szabálysértési ügyek, az igazgatóság ügyiratforgalmához kapcsolódó tevékenység, PR- és marketing tevékenység, személy- és munkaügyek, közfoglalkoztatási koordináció, portaszolgálat, stb.) 2016-ban 14 fővel látta el.

A nem hazai költségvetési források terhére foglalkoztatottak száma

1. A HNPI részéről a védett természeti területek és a Natura 2000 területek természetvédelmi kezelése kapcsán nem hazai költségvetési források terhére foglalkoztatottak száma (fő)	
1.1. Kormánytisztviselők - teljes munkaidőben	8 fő
1.2. Szerződéses munkavállalók - teljes munkaidőben	-
1.3. MTvK munkavállalók - teljes munkaidőben	6 fő
1.4. Kormánytisztviselők - részmunkaidőben	13 fő
1.5. Szerződéses munkavállalók - részmunkaidőben	-
1.6. MTvK munkavállalók - részmunkaidőben	-
2. A védett természeti területek és Natura 2000 területek természetvédelmi kezelése kapcsán alkalmazott közfoglalkoztatottak száma (fő)	50 fő
3. A védett természeti területek és Natura 2000 területek természetvédelmi kezelése kapcsán az igazgatósággal írásos megállapodás alapján együttműködő vállalkozások érintett munkavállalóinak becsült száma (fő)	
3.1 Turisztikai szolgáltatók	0 fő
3.2. Megbízott tervező/kivitelező vállalatok	73 fő
3.3. Gazdálkodók, mezőgazdasági, erdészeti vállalkozások	0 fő
3.4. Egyéb (PR, könyvvizsgáló, geodéta, közbeszerzési tanácsadó)	41 fő

3. Oltalom alatt álló természeti értékek és területek adatai, információi

3.1. Országos jelentőségű védett, védelemre tervezett természeti, Natura 2000 és egyéb területek

3.1.1. Országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal létesített védett és védelemre tervezett természeti területek

A) Védetté nyilvánító határozattal létrejött védett természeti területek

HNP Igazgatóság működési területe: 1 747 744 hektár				
	védett területegység		ebből fokozottan védett (hektár)	változás a tárgyévben (hektár)
	száma (db)	kiterjedése (hektár)		
nemzeti park	1	79 459	8 715	0
Hortobágyi NP		79 459	8 715	0
tájvédelmi körzet	4	55 532	4 172	0
Szatmár-Beregi TK		17 094	2 424	0
Hajdúsági TK		7 090	896	0
Közép-tiszai TK		9 456	852	0
Bihari sík TK		21 892	0	0
természetvédelmi terület	20	7 659	60	0
Baktalórántházai-erdő TT		309	37	0
Bátorligeti-legelő TT		23	23	0
Bátorligeti-ősláp TT		53		0
Bihari-legelő TT		770		0
Cégénydányádi-park TT		14		0
Debreceni Nagyerdő TT		1 104		0
Fényi-erdő TT		298		0
Hajdúbagosi földikutya-rezervátum TT		266		0
Hencidai Csere-erdő TT		131		0
Kállósemjéni Mohos-tó TT		95		0
Kaszonyi-hegy TT		158		0
Kecskeri-puszta TT		1 263		0
Tiszadobi ártér TT		1 021		0
Tiszadorogmai Göbe-erdő TT		172		0
Tiszaigari Arborétum TT		48		0
Tizsakürti Arborétum TT		62		0
Tiszatelek-Tiszaberceli ártér TT		1 523		0
Tiszavasvári Fehér-szik TT		185		0
Vajai-tó TT		76		0
Zádor-híd és környéke TT		88		0

B) Védelemre tervezett természeti területek adatai

HNP Igazgatóság működési területe: 1 747 744 hektár				
Terület neve	Tervezett terület típusa	Kiterjedés (ha)	Fokozottan védett (ha)	Védetté nyilvánítás helyzete
Hortobágyi NP	bővítés	24629	0	felfüggesztve
Közép-tiszai TK	bővítés	4943	0	felfüggesztve
Szatmár-Beregi TK	bővítés	4478	0	felfüggesztve
Hajdúsági TK	bővítés	3345	0	felfüggesztve
Bihari-sík TK	bővítés	393	0	felfüggesztve
Abádszalóki Úrbéri legelő TT	új védett	186	0	felfüggesztve
Böszörményi Nyárfás-lapos TT	új védett	23	0	felfüggesztve
Nagy-fertő és szártalan csüdfű TT	új védett	149	0	felfüggesztve

3.1.2. Ex lege védett természeti területek

HNP Igazgatóság működési területe: 1 747 744 hektár				
Ex lege védett terület	egyedi hatósági határozattal lehatárolt		egyedi hatósági határozattal lehatárolásra váró	
	száma (db)	kiterjedése (hektár)	száma (db)	kiterjedése (hektár)
láp	25	521	268	10055
szikes tó	12	491	102	4161
kunhalom	0	-	861	497*
földvár	0	-	51	-**
forrás	0	-	0	-
víznyelő	0	-	0	-

* 861 kunhalomból 436-nak van megállapított területi kiterjedése

** EOVS koordinátával megadott, nincs területi kiterjedése

3.1.3. Ex lege védett természeti értékek (barlangok)

Az Igazgatóság működési területén jelenlegi ismereteink szerint barlang nem található.

3.1.4. Natura 2000 területek

HNP Igazgatóság működési területe: 1 747 744 hektár				
védett terület egység	száma (db)	kiterjedése (hektár)	tárgyévi változás	
			száma (db)	kiterjedése (hektár)
NATURA 2000 KMT*	6	294 159	-	-
NATURA 2000 KTT*	124	269 269	-	-

* A NATURA 2000 területek két típusa átfed, összkiterjedésük 366 981 hektár.

- A HNPI működési területére eső Natura 2000 területek mintegy negyede rendelkezik hatósági jelzőtáblával.
- Az összes bemutató létesítmény közül (36) 16 érint Natura 2000 területet.
- Az élőhely-rekonstrukciós tevékenységekkel érintett Natura 2000 terület összesen mintegy 40 ezer hektár.
- A tárgyévben futó projektek közül 13 db céloz meg Natura 2000 területet

3.1.5. Nemzetközi jelentőségű területek

A) Ramsari területek

HNP Igazgatóság működési területe: 1 747 744 hektár		
védett területegység	száma (db)	kiterjedése (hektár)
	2	54 347

- A HNPI működési területére eső Ramsari területek nem rendelkeznek jelzőtáblával.
- Az összes bemutató létesítmény közül (36) 6 érint Ramsari területet.
- Az élőhely-rekonstrukciós tevékenységekkel érintett Ramsari terület összesen mintegy 4 200 hektár.
- A tárgyévben futó projektek közül 2 db céloz meg Ramsari területet.

B) MAB bioszféra rezervátumok

HNP Igazgatóság működési területe: 1 747 744 hektár		
védett területegység	száma (db)	kiterjedése (hektár)
	1	154 591

- * A Hortobágyi bioszféra-rezervátum zónarendszerének az új típusú UNESCO irányelveknek megfelelő felülvizsgálata 2013-ban lezárult.
- A HNPI működési területére eső MAB BR terület rendelkezik jelzőtáblákkal.
  - Az összes bemutató létesítmény közül (36) 13 érint MAB BR területet.
  - Az élőhely-rekonstrukciós tevékenységekkel érintett MAB BR terület összesen mintegy 6 000 hektár.
  - A tárgyévben futó projektek közül 3 db céloz meg MAB BR területet

C) Európa Diplomás területek

Az Igazgatóság működési területén európa diplomás terület nem található.

D) Világörökségi területek

HNP Igazgatóság működési területe: 1 747 744 hektár	
védett területegység (ún. világörökségi helyszín)	kiterjedése (hektár)
"Hortobágyi Nemzeti Park - a Pusztá"	74 867*

- * A világörökségi helyszín jelölési dokumentációjában szerepel, hogy a világörökségi helyszín körül 200 000 hektár védőövezet kerül lehatárolásra. A Forster Központtal történt előzetes szakmai egyeztetés alapján nem szükséges a világörökségi helyszín kibővítése védőövezettel. Az Országos Településrendezési Tervben a tervezett védőövezetet is tartalmazó tájképvédelmi övezet lehatárolásával biztosítható a világörökségi helyszín megőrzése.

- A HNPI működési területére eső világörökségi terület rendelkezik jelzőtáblákkal.
- Az összes bemutató létesítmény közül (36) 16 érint világörökségi területet.
- Az élőhely-rekonstrukciós tevékenységekkel érintett Natura világörökségi terület összesen mintegy 6 000 hektár.
- A tárgyévben futó projektek közül egy sem céloz meg kifejezetten világörökségi területet.

E) Geopark

Az Igazgatóság működési területén geopark nem található.

3.1.6. Országos jelentőségű védett természeti területek speciális természetvédelmi kezelési tervű részterületei

HNP Igazgatóság működési területe: 1 747 744 hektár		
Részterület	Kiterjedés	Bennfoglaló védett terület
Kaszonyi-hegy - földtani képződmény	3,5 ha	Kaszonyi-hegy TT
Pocsaji homokbánya - földtani képződmény, természeti emlék	0,6 ha	Bihari-sík TK
Tarpai Nagy-hegy - földtani képződmény	4,5 ha	Szatmár-Beregi TK

3.2. Területvásárlások, kisajátítások adatai

A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság 2016. évben jogszabályban (VSZT) előírt kisajátítási kötelezettség végrehajtása, illetve védett területek elővásárlási jogának gyakorlása útján összesen mintegy 80 ha termőföldet vásárolt a Magyar Állam javára. Igazgatóságunk az 1995. évi XCIII. törvényben rögzített feladatok végrehajtására, védett területek állami tulajdonba vételére 127 millió Ft, a Földművelésügyi Minisztérium által biztosított forrást használt fel.

Tájegység	Település	erdő (ha)	gyep (ha)	szántó (ha)
Szatmár-Bereg	Barabás	1,8152	15,2149	
Szatmár-Bereg	Fehérgyarmat			1,9932
Szatmár-Bereg	Kisar		14,192	
Szatmár-Bereg	Kömörő		7,4273	
Szatmár-Bereg	Tarpa		5,55	
Szatmár-Bereg	Tizsakerecseny	6,3212	3,5486	
Szatmár-Bereg	Gelénes	10,47		
Közép-Tisza	Szajol	13,9954		

3.3. Saját vagyongazdálkodású területek

2016. év végére vagyongazdálkodóként illetve tulajdonosi jogok gyakorlójaként az Igazgatóság vagyongazdálkodásában lévő földterület nagysága meghaladta a 103 000 ha-t.

Művelési ág	Terület (hektár)	Saját használatban		Természetvédelmi kezelés használatba adással	
		ha	%	ha	%
Szántó	8 473	1 711	20	6 762	80
Gyep	72 456	8 292	11	64 164	89
Kert	1	1	100	0	0
Szőlő	1	1	100	0	0
Gyümölcsös	3	3	100	0	0
Nádas	1 625	1 546	95	79	5
Halastó	1 546	1 352	87	194	13
Erdő	7 952	7952	100	0	0
Kivett	11 137	6 832	61	4 305	39
Összesen:	103 194	27 690	27	75 504	73

A 2016. július 15. napján kelt VK2013-70/2016M2 számú vagyongazdálkodási szerződés módosítással 1 759,9 ha terület került az Igazgatóság vagyongazdálkodásába.

3.4. Terület nélküli, egyedi jogszabállyal védett és védelemre tervezett természeti értékek

A kategóriába tartozó természeti érték az Igazgatóság működési területén nincs.

3.5. Egyéb speciálisan megkülönböztetett védelemben részesülő területek

A) Erdőrezervátum

HNP Igazgatóság működési területe: 1 747 744 hektár				
védett terület egység	kihirdetett		tervezett	
	száma (db)	kiterjedése (hektár)	száma (db)	kiterjedése (hektár)
	6	502	1	284

A "tervezett" kategóriába a Fényi-erdőrezervátum tartozik, melynek esetében a tervezett erdőrezervátum egy részének nem védett jellege függesztette fel az erdő-rezervátum kihirdetését, de ennek megoldására már lépéseket tett a HNPI az erdőgazdálkodó (Nyírerdő Zrt.) felé.

B) Nemzeti Ökológiai Hálózat

HNP Igazgatóság működési területe: 1 747 744 hektár		
védett terület egység	száma (db)	kiterjedése (hektár)

magterület	716	292 496
ökológiai folyosó	850	155 463
pufferterület	233	281 966
Összesen:	1799	729 925

3.6. Magas Természeti Értékű Területek

Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területe: 1 747 744 hektár	
MTÉT terület neve	kiterjedése (hektár)
Hortobágy MTÉT	101 613
Bihari-sík	47 249
Szatmár-Bereg	112 207
Jászság	50 574
Összesen:	311 643

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program agrár-környezetgazdálkodási intézkedésének és egyéb, a természetvédelmi szakterületet érintő agrár-vidékfejlesztési intézkedések végrehajtásában, továbbá a Kölcsönös Megfeleltetés rendszerének alkalmazásából származó hazai kötelezettségek érvényesítésében való közreműködésről együttműködési megállapodás született. Az együttműködési megállapodás DSZ/49-2016 számon jött létre a Magyar Államkincstár és a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság között. A megállapodás alapján 245 ellenőrzés lett elvégezve, valamint 11.025.000.- Ft került jóváírásra. Az együttműködési megállapodás részeként a Natura 2000 területek és a Kölcsönös Megfeleltetés jogszabályokban foglalt gazdálkodási követelményeinek (JFGK) madár- és élőhelyvédelmi rendelkezéseinek betartásának ellenőrzése működési területünkön 156 gazdálkodót érintett. Az ellenőrzéseket a HNPI természetvédelmi őrszolgálatának 39 tagja és a két MTÉT koordinátor végezte.

4. Kutatás és monitorozás

4.1. Kutatás

- Az Igazgatóság részben saját megvalósításban, részben Dr. Sum Szabolcsot megbízva több fontos lepkefaj felmérését folytatta, így a fokozottan védett magyar tavaszi-fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*), sztyeplepke (*Paracossulus thrips*) állományainak feltárását. A vizsgálat során több, eddig nem ismert lelőhelyen is előkerültek a lepkefajok. Az eredmények a biotikai adatbázisba kerülve a hatósági jellegű tevékenységben (belföldi jogsegélyek és ügyféli nyilatkozatok), illetve a kezelési tevékenységek során hasznosulnak.
- Az Igazgatóság a Közép-Tiszai erdőtervezési körzet és a Debrecen-Halápi erdőtervezési körzet területén - célzottan az erdőtervezésben való részvétel megalapozásához - védett és európai közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek (az erdőtervezéssel érintett területek jelölő fajai és élőhelyei) erdőrészlet szintű felmérését végezte. Az eredmények az erdőtervi tárgyalások során közvetlenül is hasznosulnak.
- Az Igazgatóság saját forrásából, részben saját szakemberei, részben a Debreceni Egyetem kutatóinak bevonásával, folytatta a természetközeli lékes erdőfelújítások vizsgálatát (Szatmár-Beregi TK, saját vagyongazdálkodású erdő). Az eredmények az erdőkezelési tevékenységek során hasznosulnak.
- Az Igazgatóság saját forrásából, saját alkalmazottainak közreműködésével folytatta a védett, közösségi jelentőségű skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*) elterjedésének és állomány nagyságának vizsgálatát erdőterületeken (kiemelten a Közép-Tisza EK területén). Az eredmények az erdőtervi tárgyalások során közvetlenül is hasznosulnak.
- Az Igazgatóság saját forrásából, saját alkalmazottainak közreműködésével folytatta a 2006-ban elkezdett, a fokozottan védett beregi futrinka (*Carabus hampei*) elterjedésének vizsgálatát a Szatmári- és Beregi-síkon. Az eredmények a biotikai adatbázisba kerülve a hatósági jellegű tevékenységben (belföldi jogsegélyek és ügyféli nyilatkozatok), illetve a kezelési tevékenységek során hasznosulnak.
- Az Igazgatóság saját forrásából, saját alkalmazottainak közreműködésével részt vett az országosan koordinált madártani felmérések részfeladatainak végzésében (réttisza, daru, kékvércse, túzok, erdei fülesbagoly szinkron számlálások). Az eredmények a biotikai adatbázisba kerülve a hatósági jellegű tevékenységben (belföldi jogsegélyek és ügyféli nyilatkozatok), illetve a kezelési tevékenységek során hasznosulnak.
- 2016-ban került feltárássra a fokozottan védett bugaci nőszőfű (*Epipactis bugacensis*) jáászági állománya, amely növény eddig nem volt ismert a HNPI működési területéről. A védett csipkés gyöngyvesszőnek (*Spiraea crenata*) újabb nyírségi, régi temetőben élő állományai kerültek elő debreceni botanikus kutatók révén.
- 2016 januárjában látott napvilágot az új felfedezés, miszerint a HNPI munkatársai által a Sebes-Körösben korábban fogott, morfológiailag Petényi-márnának határozott halfaj, DNS vizsgálatok alapján tudományra nézve új fajhoz tartozik, melyet a Debreceni Egyetem kutatói bihari márnának (*Barbus biharicus*) neveztek el.

4.2. Monitorozás (tárgya, helyszíne, forrása és főbb eredményei)

- Az igazgatóság saját erőforrásaira alapozva 2011-ben elindította a "Hortobágyi Madár Monitorozás" nevű tevékenységet a Hortobágy Különleges Madárvédelmi Területen (HUHN10002), melynek fő célja az európai közösség irányába történő adatszolgáltatás (Natura 2000, Madárvédelmi Irányelv) megalapozása rendszeres, összehangolt adatgyűjtéssel. A madártani monitorozás során öt részprogram kerül megvalósításra: Mindennapi Madaraink Monitoring (MMM), Ritka és Telepesen fészkelő madarak Monitoring (RTM), Vonuló Vízimadár Monitoring (VVM), speciális madártani monitorozás (kis kárókatona szinkron, sas szinkron, kék vércse szinkron, daru szinkron, túzok szinkron) és egyedi adatgyűjtés.
- Az igazgatóság (részben saját alkalmazottainak közreműködésével) 2015/2016-ban a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer keretében 8 növényfaj (*Angelica palustris*, *Cirsium brachycephalum*, *Crocus heuffelianus*, *Lindernia procumbens*, *Marsilea quadrifolia*, *Pulsatilla patens*, *Pulsatilla pratensis ssp. hungarica*, *Thlaspi jankae*) populációméretének felmérését végzi, valamint 9 növénytársulás cönológia felvételezését készíti 9 helyszínen. Továbbá 8, a korábbi években is felmért élőhelyen valósította meg az ürge (*Spermophilus citellus*) állományának felvételezését (részletesen lásd a mellékelt táblázatban).

Vizsgált taxon	Mintavételi helyek megnevezése
1. Védett növényfajok monitorozása	
<i>Angelica palustris</i>	Bagamér
<i>Angelica palustris</i>	Bátorliget
<i>Angelica palustris</i>	Fülöp
<i>Angelica palustris</i>	Nyíracsad
<i>Angelica palustris</i>	Nyírábrány
<i>Angelica palustris</i>	Nyírpilis
<i>Angelica palustris</i>	Penészlek
<i>Angelica palustris</i>	Petneháza
<i>Angelica palustris</i>	Piricse
<i>Angelica palustris</i>	Újléta
<i>Angelica palustris</i>	Vámospércs
<i>Cirsium brachycephalum</i>	Görbeháza: Malom-zugilegelő (Nagy-Kapros)
<i>Cirsium brachycephalum</i>	Hortobágy: Kadarcs
<i>Crocus heuffelianus</i>	Magosliget
<i>Lindernia procumbens</i>	HNPI területe
<i>Marsilea quadrifolia</i>	Nagyiván: Kunmadarasi-puszta
<i>Marsilea quadrifolia</i>	Paszab: Kubikgödör
<i>Pulsatilla patens</i>	Bátorliget
<i>Pulsatilla pratensis ssp. hungarica</i>	Bagamér: Daru- hegyek
<i>Pulsatilla pratensis ssp. hungarica</i>	Bátorliget: Nagy-legelő
<i>Pulsatilla pratensis ssp. hungarica</i>	Hajdúbagos: Hajdúbagosi-legelő
<i>Pulsatilla pratensis ssp. hungarica</i>	Hajdúhadház: Liget-legelő
<i>Pulsatilla pratensis ssp. hungarica</i>	Debrecen-Haláp: Álló-hegy

<i>Pulsatilla pratensis ssp. hungarica</i>	Martinka: Vermes-oldal
<i>Thlaspi jankae</i>	Jászdózsa: Tarna mente (Pap-erdő)
<i>Thlaspi jankae</i>	Jászdózsa: Kis-Tarna mente
2. Növénytársulások monitorozása	
<i>Achilleo-Festucetum pseudovinae</i>	Nádudvar: Szelencés
<i>Acorelletum pannonicum</i>	Újfehértó: Nagy-Vadas-tó
<i>Agrostio-Beckmannietum eruciformis</i>	Kunmadaras: Kunmadarasi-puszta
<i>Artemisio-Festucetum pseudovinae</i>	Nádudvar: Szelencés
<i>Camphorosmetum annuae</i>	Kunmadaras: Kunmadarasi-puszta
<i>Festuco vaginatae-Corynephorum canescentis</i>	Hajdúsámson: Martinkai-legelő
<i>Peucedano-Asteretum sedifolii</i>	Újszentmargita: Tilos-erdő
<i>Pholiuro-Plantaginetum tenuiflorae</i>	Kunmadaras: Kunmadarasi-puszta
<i>Potentillo arenariae-Festucetum pseudovinae</i>	Bátorliget: Cserepesi legelő
3. Ürge monitorozás	
<i>Spermophilus citellus</i>	Debrecen-Józsa (Tó-có-ér mente)
<i>Spermophilus citellus</i>	Hajdúszoboszló (nyugati-legelő)
<i>Spermophilus citellus</i>	Hajdúszoboszló (reptér)
<i>Spermophilus citellus</i>	Kállósemjén (Honcsokos)
<i>Spermophilus citellus</i>	Nagykálló (Harangod)
<i>Spermophilus citellus</i>	Nyíregyháza (reptér)
<i>Spermophilus citellus</i>	Nyíregyháza (Simai úti gyakorlótér)
<i>Spermophilus citellus</i>	Sáránd (Városréti-legelő)
4. NBmR élőhely-térképezés	
O-035	Nyírtura
T-093	Tiszavalk
5. Natura 2000 élőhelyek monitorozása	
(3270) Ártéri ruderalis magaskórós folyómeder-növényzet	szétszórta a HNPI működési területén
(6250) Síksági pannon löszgyepek	szétszórta a HNPI működési területén
(6260) Pannon homoki gyepek	szétszórta a HNPI működési területén
(6410) Kékperjés láprétek	szétszórta a HNPI működési területén

(6440) Ártéri mocsárrétek	szétszórtan a HNPI működési területén
(7110) Dagadólápok	Szatmár-Beregi TK
(7140) Tőzegmohás lápok és ingólápok	szétszórtan a HNPI működési területén
(7230) Mészkedvelő (meszes talajú) üde láp- és sásrétek	szétszórtan a HNPI működési területén
(91E0) Puhafás ligeterdők, éger- és kőrsligetek, ill. láperdők	szétszórtan a HNPI működési területén
(91F0) Keményfás ligeterdők	szétszórtan a HNPI működési területén
(91G0) Pannon gyertyános-tölgyesek	szétszórtan a HNPI működési területén
(91I0) Euro-szibériai erdőssztyepp-tölgyesek	szétszórtan a HNPI működési területén
(3130) Törpekákás iszapnövényzet	szétszórtan a HNPI működési területén
(3150) Eutróf sekély tavak és holtmedrek hínárja	szétszórtan a HNPI működési területén
(3160) Láptavak	szétszórtan a HNPI működési területén
6. Halközösségek monitorozása - HNPI működési területe	
7. Denevérközösségek monitorozása (épület, erdő) - HNPI működési területe	
8. Erdőrezervátum monitorozás - HNPI működési területe	
9. Ritka és Telepes Madarak Monitoring - HNPI működési területe	
10. Mindennapi Madaraink Monitoring - HNPI működési területe	
11. Emlősfajok felmérése - HNPI működési területe	
12. Kétéltűek és hüllők monitorozása - HNPI működési területe	
13. Madárközösségek monitorozása - HNPI működési területe	
14. Szárazföldi puhatestűek (<i>Chilostoma banatica</i>, <i>Vertigo spp.</i>) monitorozása - Felső-Tisza	
15. Egyenesszárnyú közösségek monitorozása - HNPI működési területe	
16. Makroszkopikus vízi gerinctelenek felmérése - HNPI működési területe	
17. Kisemlős monitorozás bagolyköpet elemzéssel - HNPI működési területe	
18. Ex lege védett földvárak és kunhalmok felmérése - HNPI működési területe	
19. Adathiányos madárfajok felmérése - HNPI működési területe	
20. Egyedi tájérték kataszterezése	
21. Vadonleső program fejlesztése, Év emlőse kezdeményezéshez kapcsolódó feladatok	

4.3. TIR-be betöltött és betöltésre előkészített adatok modulonként

a) BIOTIKA modul

Altéma	Rekordok száma
Betöltött	
A LIFE04NAT/HU/000118 azonosítójú LIFE Nature projekt keretében gyűjtött pókfajok előfordulása	2216
Őri archív botanikai (Demeter László) adatok 2001-2007	737
Dr. Kovács Gábor madarak felmérése, Hortobágy archív 1997	14329
Futóbogarak gyűjtése 2000-2010 a HNP Igazgatóság működési területén	12016
HNPI őrszolgálat botanikai adatok 2008-2011	7758
HNPI őrszolgálat zoológiai adatok 2008-2011	62026
HNPI őrszolgálat botanikai adatok 2012	1912
HNPI őrszolgálat zoológiai adatok 2012	18894
HNPI őrszolgálat botanikai adatok 2013	5720
HNPI őrszolgálat zoológiai adatok 2013	17600
HNPI őrszolgálat botanikai adatok 2014	5432
HNPI őrszolgálat zoológiai adatok 2014	19467
HNPI őrszolgálat botanikai adatok 2015	4214
HNPI őrszolgálat zoológiai adatok 2015	20019
Archív felügyelői botanikai adatok 2006-2008	274
Mindennapi Madaraink Monitoringja 2011	6310
Mindennapi madaraink monitoring 2013	5939
Vonuló Vízimadár Monitoring 2011	3266
Vonuló vízimadár monitoring (VVM) 2013	4985
Ritka és telepesen fészkelő madarak monitoring 2013	1483
Felügyelői adatok 2013	3200
A LIFE03ENV/H/000280 azonosítójú LIFE Environment projekt keretében gyűjtött gerinctelenek fajelőfordulása	1020
A LIFE03ENV/H/000280 azonosítójú LIFE Environment projekt keretében gyűjtött kételtű és hüllő fajok előfordulás	369
A LIFE03ENV/H/000280 azonosítójú LIFE Environment projekt keretében gyűjtött pókfajok előfordulása	1405
A LIFE03ENV/H/000280 azonosítójú LIFE Environment projekt keretében gyűjtött poloska fajok előfordulása	461
A LIFE03ENV/H/000280 azonosítójú LIFE Environment projekt keretében gyűjtött szárazföldi csiga fajok előfordulása	300
Haris felmérések a Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzetben 1997-2010 között	830
Összesen:	222132

Betöltésre előkészítve	
HNPI őrszolgálat botanikai adatok 2016	kb. 5000
HNPI őrszolgálat zoológiai adatok 2016	kb. 20000
Összesen:	kb. 25000

b) Védett érték modul

- ba) A HNP Igazgatóság működési területére vonatkozóan, a NP, TK, TT esetében a betöltött adatok naprakészek és teljeseek
- bb) Natura 2000: csak geometriai adat van betöltve.
- bc) *ex lege* védett területek esetében csak geometriai adat van betöltve.
- bd) Egyedi tájérték
  - betöltött: 89 db település (2428 db egyedi tájérték)

4.4. Jelentési kötelezettség

- Az Igazgatóság működési területén lévő Natura 2000 területek adatbázisának (SDF adatlapjainak) felújítása. Ennek során pontosításra, illetve aktualizálásra került Natura 2000 területeként:
  - a jelölő élőhelyek előfordulása
  - a jelölő élőhelyek kiterjedése (az új adatlap szerint a viszonylagos, területarányos százalékos borítást abszolút értékben, hektár mértékegységgel)
  - a jelölő élőhelyek állapotának változása
  - a jelölő fajok előfordulása
  - a jelölő fajok állomány nagysága
  - a jelölő fajok állományainak változása.

Az SDF adatlapok aktualizálásához jelentős segítséget nyújtottak a Natura 2000 fenntartási tervdokumentációhoz készült megalapozó részben szereplő kutatási és felmérési adatok.

- Adatok szolgáltatása a Közép-Tiszai, a Debrecen-Halápi, Szatmár-Nagyecsed-i és a Körös-vidéki erdőtervezési körzetek erdőtervezéséhez és a Natura 2000 elővizsgálathoz.

5. Természetvédelmi kezelési tevékenység

5.1. Kezelési és fenntartási tervek

5.1.1. Természetvédelmi kezelési tervek

A 3/2008. KvVM rendeletben és a 16/2012. VM utasításban foglalt tartalmi követelményekkel a *Hortobágyi Nemzeti Park természetvédelmi kezelési terv tervezete és a természetvédelmi kezelési tervdokumentációját* 2015-ben véglegesítettük és a minisztériumba felterjesztettük. A Hortobágyi Nemzeti Park védőövezetének lehatárolása kapcsán nem kellett széles körű társadalmi egyeztetéseket végrehajtanunk, mivel a természeti övezet teljes egésze állami tulajdonban, és az igazgatóság vagyongazdálkodásban áll.

5.1.2. Natura 2000 fenntartási tervek

Két Natura 2000 terület - nem előírás szerinti formátumú - fenntartási terve pályázatokhoz ("Túzok LIFE") kapcsolódóan már 2010-ben elkészült, ezek a következők: Hortobágy Különleges Madárvédelmi Terület és Bihar Különleges Madárvédelmi Terület. A Jászság Különleges Madárvédelmi Terület fenntartási terve egy folyamatban lévő LIFE+ pályázat ("Parlagi sas LIFE+") keretében 2013-ban készült el.

A Liget-legelő Kiemelt Jelentőségű Természetmegőrzési Terület (HUHN21164) fenntartási tervét a Honvédelmi Minisztérium Infrastrukturális Ügynökség megbízásából a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság 2007-ben elkészítette.

A Felső-Tisza Kiemelt Jelentőségű Természetmegőrzési Terület (HUHN20001) bővítése fenntartási terve a 2012. évben elkészült, az érintett társadalmi szervezetekkel, államigazgatási szervekkel, települési önkormányzatokkal, az érintett földrésztulajdonosokkal és vagyongazdálkodókkal egyeztetésre került és a tervet a környezet- és természetvédelemért felelős helyettes államtitkár 2012. augusztusában jóváhagyta.

2012-ben a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatalhoz nyolcvanhat Natura 2000 területre vonatkozó Natura 2000 fenntartási terv elkészítésére vissza nem térítendő támogatási igényt nyújtottunk be az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 területek fenntartási terveinek készítéséhez nyújtandó támogatás igénybevitelének részletes szabályairól szóló 43/2012. (V.3.) VM rendelet értelmében. 2014-ben 86 db Natura 2000 fenntartási terv készült el és került elfogadásra:

Natura 2000 terület azonosító kódja	Natura 2000 terület neve
HUHN20001	Felső-Tisza
HUHN20003	Tisza-tó
HUHN20004	Felső-Sebes-Körös
HUHN20005	Nagy-Széksós-Rakottás
HUHN20006	Pocsaji csordalegelő
HUHN20007	Szentpéterszeg-hencidai gyepek
HUHN20008	Kismarja-Pocsaj-Esztári-gyepek
HUHN20009	Derecske-konyári gyepek
HUHN20010	Pocsaji-kapu
HUHN20012	Sándorosi tavak
HUHN20013	Közép-Bihar
HUHN20014	Kismarjai Nagy-szik
HUHN20016	Kék-Kálló-völgye
HUHN20018	Mikepércsi Nyárfáshegyi-legelő
HUHN20029	Létavértesi Falu-rét

HUHN20030	Fülöpi láprétek
HUHN20031	Hanelek
HUHN20036	Bátorligeti Nagy-legelő
HUHN20037	Bátorligeti-láp
HUHN20038	Újtanyai lápok
HUHN20039	Piricsei Júlia-liget
HUHN20040	Apagy Albert-tó
HUHN20041	Apagy Falu-rét
HUHN20042	Napkori legelő
HUHN20043	Paszabi kubikgödrök
HUHN20044	Jászdózsai Pap-erdő
HUHN20045	Kaszonyi-hegy-Dédai-erdő
HUHN20046	Gelénes-Bregdaróc
HUHN20048	Tarpa-Tákos
HUHN20049	Lónya-Tiszaszalka
HUHN20053	Magosligeti-erdő és gyepek
HUHN20055	Rozsály-Csengersima
HUHN20059	Bika-rét
HUHN20060	Nyíregyházi lőtér
HUHN20062	Ófehértói lőtér
HUHN20064	Rohodi-legelő
HUHN20065	Nyírturai-legelő
HUHN20067	Csikós-lápos
HUHN20069	Hajdúszoboszlói szikes gyepek
HUHN20070	Darvasi Csiff-puszta
HUHN20071	Nyírmihálydi-legelő
HUHN20072	Bökönyi Közös-legelő
HUHN20076	Borsóhalmi-legelő
HUHN20078	Jászsági Zagyva-ártér
HUHN20081	Újszász-jászboldogházi gyepek
HUHN20085	Jászapáti-jászkiséri szikesek
HUHN20089	Alsó-Zagyva hullámtere
HUHN20092	Hajdúszováti gyepek
HUHN20093	Kaba-földesi gyepek
HUHN20098	Dél-ásványi gyepek
HUHN20100	Gatály
HUHN20103	Berekböszörmény-körmösdpusztai legelők
HUHN20105	Csökmői gyepek
HUHN20106	Újfehértói gyepek
HUHN20107	Nagy-Vadas
HUHN20113	Kisvárdai gyepek
HUHN20114	Tiszalöki szikesek
HUHN20116	Tiszavasvári szikesek
HUHN20121	Czakó-tó
HUHN20122	Tócó völgye
HUHN20124	Daru-rét
HUHN20125	Nyírgyulaji Kis-rét
HUHN20127	Kraszna menti rétek
HUHN20129	Nyírbogdányi rét
HUHN20131	Orosi gyepek

HUHN20133	Balkányi Libegős
HUHN20134	Kállósemjéni Csordalegelő
HUHN20138	Aranyosi-legelő
HUHN20139	Szalóki Nagy-fertő
HUHN20140	Úrbéri-legelő
HUHN20141	Tiszaigar-Tiszaörsi Körtvélyes
HUHN20144	Kenderesi-legelő
HUHN20146	Hegyesbor
HUHN20149	Mezőtúri Szandazugi-legelő
HUHN20152	Kunszentmártoni Bábockai-legelő
HUHN20153	Szelevényi Tó-köz
HUHN20154	Csépa-szelevényi gyepek
HUHN20155	Cserkei Nagy-fertő
HUHN20156	Tiszasasi Láp-legelő
HUHN20157	Tiszaugi Körtvélyes és Bokros
HUHN20158	Tizsakürt-tiszainokai gyepek
HUHN20159	Tunyogmatolcsi Holt-Szamos
HUHN20160	Gögő-Szenke
HUHN20161	Sámsoni úti Bellegelő
HUHN21163	Biri Nagy-rét
HUHN21165	Penészleki gyepek

2016-ban 13 db Natura 2000 terület fenntartási terve készült el, illetve került véglegesítésre.

Natura 2000 terület azonosító kódja	Natura 2000 terület neve	elkészült dokumentum típusa
HUHN20015	Közép-Tisza	fenntartási terv
HUHN20017	Hajdúbagosi-legelő	fenntartási terv
HUHN20020	Monostorpályi-legelő	fenntartási terv
HUHN20021	Halápi Álló-hegy	fenntartási terv
HUHN20026	Nyírábrányi Káposztás-lapos	fenntartási terv
HUHN20035	Önbölyi-erdő és Fényi-erdő	fenntartási terv
HUHN20057	Grófi-erdő	fenntartási terv
HUHN20058	Teremi-erdő	fenntartási terv
HUHN20063	Baktai-erdő	fenntartási terv
HUHN20120	Vajai-tároló	fenntartási terv
HUHN20128	Nyírség-peremi égeresek	fenntartási terv
HUHN20148	Pásztói-legelő	fenntartási terv
HUHN21164	Liget-legelő	fenntartási terv

2016-ban további 15 db Natura 2000 terület fenntartási tervének készítése és társadalmi egyeztetése indult el (2017-es befejezési határidővel), illetve folytatódott a HUHN20002 Hortobágy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület kezelési intézkedéseit megalapozó adatgyűjtés (azaz a megalapozó dokumentáció összeállítása, amely a Natura 2000 terület nagy kiterjedése miatt több éves folyamat).

Natura 2000 terület azonosító kódja	Natura 2000 terület neve	folyamatban lévő dokumentum típusa
HUHN20002	Hortobágy	megalapozó dokumentáció

HUHN20011	Hencidai Csere-erdő	fenntartási terv
HUHN20019	Bánki-erdő	fenntartási terv
HUHN20022	Rauchbauer-erdő	fenntartási terv
HUHN20023	Hármashegyi-tölgyesek	fenntartási terv
HUHN20024	Martinkai-legelő	fenntartási terv
HUHN20025	Kőrises - Jónás-rész	fenntartási terv
HUHN20027	Nyírábrányi Kis-mogyorós	fenntartási terv
HUHN20028	Csohos-tó	fenntartási terv
HUHN20032	Gúti-erdő	fenntartási terv
HUHN20033	Debrecen-hajdúböszörményi tölgyesek	fenntartási terv
HUHN20047	Vámosatya-Csaroda	fenntartási terv
HUHN20050	Kömörő-Fülesd	fenntartási terv
HUHN20051	Eret-hegy	fenntartási terv
HUHN20054	Csaholc - Garbolc	fenntartási terv
HUHN20056	Jánki-erdő	fenntartási terv
HUHN20057	Grófi-erdő	fenntartási terv
HUHN20073	Jászárokszállási szikések	fenntartási terv
HUHN20074	Alattyáni Berki-erdő	fenntartási terv
HUHN20077	Jászfényszarui-erdő	fenntartási terv
HUHN20079	Pusztamizsei-erdő	fenntartási terv
HUHN20095	Lányi-legelő	fenntartási terv
HUHN20101	Bihari-legelő	fenntartási terv
HUHN20109	Sóstói-erdő	fenntartási terv
HUHN20145	Kecskeri-puszta és környéke	fenntartási terv
HUHN21162	Jászsalsószentgyörgyi erdő	fenntartási terv

5.1.3. Világörökség Kezelési Terv (Vö KET)

Igazgatóságunkhoz 2016. március 29-én beérkezett levelében a Forster Központ tájékoztatta az igazgatóságot a Miniszterelnökséget vezető miniszter állásfoglalásáról a Hortobágyi Nemzeti Park - a Pusztai világörökségi terület (továbbiakban HNP VT) kezelési terv (továbbiakban KET) tervezetének UMN B Világörökségi Szakbizottság véleményét illetően. Továbbá szintén ebben a levélben felszólította Igazgatóságunkat a HNP VT KET módosítására.

Igazgatóságunk a KET dokumentáció átdolgozását az alábbi vélemények figyelembe vételével készítette el:

- KET pontosított (2014. május 5-én leadott) tervezetre a Forster Központ által adott vélemény;
- A 315/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet 4. §. (1)-(2) és 5. § (1) bekezdései szerinti nyilvános véleményezések, a 4. § (3)-(5) és 5. § (2)-(4) bekezdései értelmében a véleményezésre jogosultak számára 2014. július 15-én lezajlott egyeztető tárgyalások nyomán a kulturális örökség védelméért felelős miniszter által kiadott, a 315/2011. Korm. rendelet 4. § (7) szerint a tárgyaláson fennmaradt vitás kérdésekben hozott miniszteri döntést, valamint az 5. § (6) bekezdése szerinti javaslatot;

- A miniszteri döntések és javaslatok, valamint a véleményezési-egyeztetési folyamat eredményeinek figyelembe vételével elkészített „Kiegészítő (módosításokat ismertető) dokumentáció”-ra a Forster Központ által adott véleményezés;
- 2015. november 5-én az UMNB Világörökségi Szakbizottsága ülésén született vélemények, illetve ezekkel kapcsolatosan a Miniszterelnökséget vezető miniszter által adott állásfoglalás.

A KET dokumentációt az igazgatóság 2016. május 9-én adta le a Forster Központnak. Ennek folyamánként a 2016. június 7-én beérkezett levelében a Forster Központ tájékoztatta Igazgatóságunkat a Hortobágyi Nemzeti Park - a puszta világörökségi terület világörökségi kezelési tervének tervezetére vonatkozó UMNB Világörökségi Szakbizottság véleményéről, s felszólította Igazgatóságunkat a HNP VT KET módosítására, a még fennálló kisebb hibák javítására, amelyet a HNPI 2016. június 20-án teljesített.

A Forster Központ kérése és iránymutatásai alapján 2016. október-november folyamán a HNPI elkészített egy, a HNP VT KET kormányrendeletben való kihirdetéséhez, továbbá a szükséges, kapcsolódó kormányhatározathoz előkészítő szakmai anyagot, amelyet 2016. november végén küldtünk meg a Forster Központ számára.

Az azóta eltelt fél évben a kihirdetés további sorsáról hivatalos értesítés nem érkezett. A rendkívüli módon elhúzódó folyamat több szempontból is aggályos:

- A világörökségi helyszín és kiemelkedő egyetemes érték hathatós védelméhez szükségesek lennének azok a szabályozások, amelyek a KET kormányrendeletben jelenhetnének meg.
- A KET dokumentáció folyamatosan avul (már az eddigiekben is jelentős erőfeszítéseket kívánt az egyes érdemi lépések közötti nagy időintervallum folytán felmerült aktualizálási igény).
- A HNPI bár elvégezte a szakmai feladatot, a Miniszterelnökség jegyzőkönyvbe vett nyilatkozata alapján is, a szerződésben szereplő mintegy 30%-os részszámla összegéhez nem jut hozzá.
- A HNPI alvállalkozói bár szintén elvégezték a feladataikat, szintén nem tudnak a díjazásukhoz jutni, illetve kiszámíthatatlan távlatú függőségben tartja őket a kialakult helyzet.

5.2. Élőhely-fenntartás és -kezelés,

5.3. Élőhely-rehabilitáció és

5.4. Fajmegőrzési tevékenységek

- Az élőhely-fenntartási, élőhely-rehabilitációs és a fajmegőrzési tevékenységeket együtt célszerű tárgyalni, hiszen egymást kiegészítő, egymásra épülő tevékenységekről van szó, ezért az alábbi felsorolásban mindhárom tevékenységi kör elemei szerepelnek a természetvédelmi tájegységek szerinti bontásban, az összefüggések láthatósága érdekében. Ugyanígy, tájegység bontásban adjuk meg az élőhelyekre, fajokra megállapított összegzéseket, tendenciákat, értékelést.

5.2.1. Az élőhelyeket és fajokat érintő jelentősebb ökológiai állapotváltozások

5.2.1.1. Hortobágy Természetvédelmi Tájegység

Az idei év normál csapadékviszonyokkal jellemezhető esztendő volt. A tél végi, csapadékban gazdag periódust változatos csapadék ellátottság váltotta tavasszal, majd átlagos - kánikulai szárazságtól mentes - nyár és ősz után hideg tél zárta az évet. A Hortobágy különböző területein 2016-ban is jellemző volt a csapadék eloszlásában tapasztalható nagy arányú különbség.

A kifestékű aszat állományai az idei évben intenzíven virágoztak, ahogyan kedvező esztendő jött a másik jelölő növényfajunkra, a négylevelű metélyfüre is. Folyási termőhelyén - amely csatorna gyakorta ki van száradva - most jellegzetes szőnyeget alkotott a növény. Hasonló volt a helyzet a macskahere állományok tekintetében is. Több új élőhely adatait is felvettük a biotikai adatbázisba.

Zoológiai tekintetben - a hagyományosan magas szintű madártani adatgyűjtés mellett - történt némi előrelépés alacsonyabb rendű taxonok irányába is. Tavasszal Dr. Sum Szabolcs mintegy két hetet töltött el tájegységünkben a magyar tavaszi fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*) kutatásával. Ennek eredményeként számos helyen előkerült az állat, így ezekben az erdőkben - melyek jó része a Közép-Tisza ETK - része - már fokozottan védett állatfaj előfordulási adataival várjuk az erdőtervezés részletszintű tárgyalásait. Tavasszal újabb lepkefaj előfordulása vált ismertté a tájegységből: a tavaszi vagy barna gyapjasszövő (*Eriogaster lanestris*). Jó évet tudhatnak magukénak a nagyfejű csajkók (*Lethrus apterus*) Balmazújváros határában. Ezek a rovarok az elmúlt ötven évben rendkívül megritkultak. A törzsterület környékén csak egy élőhelyüket ismerjük. Nyáron Tihanyi Gábor folytatta a korábbi években a lepkészek által megkezdett sztyeplepke (*Catopta thrips*) felméréseket és számos ponton új adatokkal bővítette a faj hortobágyi elterjedésének térképét. Ennek a munkának során kimagasló egyedszámú gyűjtési alkalomra nyílt lehetőség a Kónyai-halastó egyik szigetén. Nyáron Kovács Tibor entomológus érkezett hozzánk, hogy néhány alkalommal szaproxylofág rovarok után kutasson a védelemre érdemes vagy védett erdeinkben. Szintén tavaszi és nyári történések, hogy Jakab Dóra hallgató orthopterológiai vizsgálatokat folytatott a Kecskés-pusztán és az Ohati-erdőben. Kutatási jelentéséből egy több évtizede hiányzó fajlista állt össze. Ősszel folytattuk a nagy szikibagoly (*Gortyna borelii*) felméréseket. Madártani tekintetben fontos munka volt a MAP felmérés, mellyel egy pár év múlva esedékes európai kiadvány magyar vonatkozásaihoz gyűjtöttünk adatokat. Ezzel a Hortobágy csaknem összes területét lefedtük. A tájegység leginkább kutatott része a madárvilág, melyre vonatkozó legfontosabb adatokat az alábbiakban foglaljuk össze.

A 2016-os évről általánosságban elmondhatjuk, hogy a vizes élőhelyet kedvelő madárfajok számára nagyon kedvező volt, sok helyen alakultak ki jelentős költőközösségek.

Kárókatona: a Hortobágyi-halastó V-ösön ebben az évben is a talajon költöttek a madarak, a fészkelő állomány 14 párból állt. A Polgári-halastavon 22 pár fészkelte.

Kis kárókatona: A Hortobágyi-halastó IV-es taván 380-400, az Ohati-halastó kis V-ös taván 40-50 pár fészkelte, míg a Polgári-halastavon 35-40 pár fészkelte. A faj kezd egyre inkább áttelelővé válni a térségben, a nagy fagyok idején is voltak megfigyelhető egyedei.

Bakcsó: a halastavi környezetben mintegy 380-420 pár költése volt ismert.

Üstökösgém: három halastavi gémtelepen becsült fészkelő állománya 80-90 pár között alakult.

Kis kócsag: 90-100 pár fészkel a Virágoskúti-, a Hortobágyi-, az Elepi-, a Polgári- és az Ohati-halastavakon.

Nagy kócsag: 2016-ban 640-650 pár fészkel a tájegységben, kizárólagosan halastavi környezetben.

Szürke gém: a tavalyi évben 160-170 pár költött a tájegységben.

Vörös gém: 2016-ban 105-110 pár költött a tájegységben.

Fekete gólya: A 2017-es évben fokozott figyelemmel kell viseltetni a faj iránt, és a költési sikert jobban vizsgálni kell. Néhány ismert fészke van a tájegységben.

Batla: Költése feltételezhető volt, bizonyítani nem sikerült, számos megfigyelése volt a fajnak a tájegység területén. Legnagyobb példányszámú csapata 23 madárból állt. A Pente-zugban juvenilis madarak is szem elé kerültek. A Hortobágyi-halastó Bivalyos tavában rendszeresen megfigyelhetőek voltak táplálkozó egyedei.

Kanalgém: a 2016-os évben mintegy 340 pár fészkel a Hortobágyi-halastó területén, 1 pár az Elepi-halastavon.

Kis lilik: 2016. szeptember 20-án 47 példány volt a maximum a Hortobágyi-halastavon és a Rókáson, tavasszal 123 volt a legtöbb együtt megfigyelt madár (03.02.-04.09-ig). A madarak idén ősszel rendkívül kevés időt (mindössze 3 nap) töltöttek a Hortobágyon, hamar megérkeztek a görög telelőhelyekre. A nagyobb vadlúdcsapatokban szinte minden esetben voltak megfigyelhetőek szibériai kis lilikek is.

Vörösnyakú lúd: akkora beáramlása nem volt, mint 2014-ben, de így is voltak nagy csapatai, legnagyobb csapata 56 madárból állt, nagy homogén csapatok nem alakultak ki, de minden jelentős vadlúdcsapatban jelen volt a faj. Örvendetes, hogy a nagy vadlúdcsapatok zömében gyepen legeltek, így vadászati veszélynek kevésbé volt kitéve a faj.

Hamvas rétihéja: a viszonylag csapadékos évnek köszönhetően 4 feltételezett revírje volt, költési sikerről nem tudunk.

Rétisas: 11 pár költéséről volt tudomásunk a tájegységben, a hajdúnánási határban előkerült egy új fészek.

Pusztai ölyv: 2016-ban is 1 pár költése vált ismertté a balmazújvárosi Magdolna-pusztát szegélyező egyik erdősávban, a költés sajnos meghiúsult.

Kerecsensólyom: 7 revírről tudtunk az idei évben, mindegyik fészkelés traverzoszlopon zajlott.

Kék vércse: 158-160 körüli pár fészkelése volt ismeretes a tájegység területén. A tradicionális, valamint a mesterségesen kialakított telepeken költöttek ebben az évben is. Legnagyobb telepei idén is a Magdolna-pusztát övező szárnyékokban voltak.

Daru: 2016-ban is tanúi lehettünk egy újabb rekordnak, szeptember legvégén 92540 madár lett észlelve a szinkron során. Megfigyelhető egy tendencia, miszerint a populáció tetőzése egyre korábbra tevődik át. A legjelentősebb éjszakázó helyeknek ebben a szezonban a Hortobágyi-halastó Kondás medencéje és az Elepi-halastó bizonyult. A Virágoskúti-halastó a IV-es tó lecsapolásának a hiánya miatt kisebb jelentőséggel bírt idén. A legtöbb, egy éjszakázóhelyen megfigyelt egyedszám közel 69000 madár volt a Kondáson. A madarak november végére gyakorlatilag teljesen eltűntek a Hortobágyról, a decemberi hideg idő miatt kisebb áttelelések sem voltak, utóbbi években nem ez volt a jellemző.

Túzok: Az idei évben 7-8 pár tűzok költés vált ismertté a HTE-ben, a sikeresség sajnos nagyon rossz volt.

Ugartyúk: Mindössze 2 pár költés volt ismert, mind a szálkahalmi örkerületből.

Üstökös réce: Minimum 3 pár fészkel 2016-ban a TE-ben, a Fényes-halastavon, a Gyökérkúti-halastavon és a Hortobágyi-halastavon is fiókákat vezető tojók lettek megfigyelve.

Gólyatöcs: Többek között a Magdolna-pusztá, Dinnyés, Fecske-rét, Nagy-szik kiváló költési lehetőséget biztosított a faj számára, de költött halastavi környezetben is (Polgári-halastó), mintegy 110-120 pár költése volt ismeretes.

Gulipán: Többek között a Magdolna-pusztá, Dinnyés, Fecske-rét, Nagy-szik kiváló költési lehetőséget biztosított a faj számára, de költött halastavi környezetben is (Polgári-halastó), mintegy 130-140 pár költése volt ismeretes.

Bíbic: Kedvező feltételek voltak az idén a számára 100-110 pár költése volt ismert a Tájegységben.

Piroszlábú cankó: Kedvező feltételek voltak az idén a számára 55-60 pár költése volt ismert a Tájegységben.

Nagy goda: A viszonylag kedvező feltételek ellenére sok pusztán nem költött, a faj nagy bajban van a Hortobágyon, 30-35 párba becsültük a költők számát.

Fattyúszerkő: A faj állományát 950-1000 párra becsültük. 2016-ban a Hortobágyi-, a Polgári- és Ohati-halastavon, illetve sok helyen pusztai környezetben (Megyeri-fenék, Nagy-szik, Daru-karinkó, Magdolna, Fecske-rét, Pente-zug) fészkeltek.

Sztyeppi sirály: A Hortobágyi-halastavon 120 pár költött, a Kondás és a VI-os szigetein.

Dankasirály: Az idei évben sok pusztai környezetben zajló költése is történt (Csirés, Halas-fenék, Fecske-rét, Nyírő-lapos, Megyeri-fenék, Bacsu-ház, Vókonya, Nagy-Kapros), illetve a klasszikus halastavi környezetben is költött (Hortobágyi-halastó, Ohati-halastó). 1250-1300 pár költött összesen.

Fehérszárnyú szerkő: A Megyeri-fenéken, a Fecske-réten és a Daru-Karinkóban költött, összesen mintegy 128-130 pár.

Szalakóta: Az idei évben 138 pár szalakóta költött a tájegységben. A költési siker jónak volt nevezhető.

Vetési varjú: Harminc telepen 5600-5620 pár költött - valamennyi szárnyékerdei környezetben.

5.2.1.2. Nagykunság Természetvédelmi Tájegység

Az előző évekkel ellentétben, januárban igazi téli, hideg időjárás uralkodott, a leghidegebb éjszakákon mínusz 15 Celsius fokig süllyedt a hőmérő higanyszála. A néhány centiméteres hóborítás azonban a hónap végére elolvadt. Februárban és márciusban enyhe, tavaszias jellegű volt az időjárás, jelentősebb mennyiségű csapadék, eső formájában hullott. Április közepétől hűvösebb időszak köszöntött be, melyet május elején már forró, száraz időjárás váltott fel. Emiatt a kevésbé mély laposok gyorsan kiszáradtak. A nyár folyamán ritkán volt kánikula, a meleg napokat néhány alkalommal hűsítő záporok enyhítették. Ennek köszönhetően a gyepek később száradtak ki, a kaszálókon nagyobb mennyiségű téli takarmányt tudtak betakarítani a legeltetést végző gazdák. Szeptember elején még jellemzően meleg száraz időjárás uralkodott, később csapadékosabb időszak következett. A csapadékban kiegyenlítettebb nyár és ősz kedvezett a legeltetésnek. Október közepétől szárazabb, csapadékszegény időszak következett be, mely kitartott az év végéig. Novemberben is zömmel csapadékmentes tiszta, enyhe, szélcsendes időjárás volt a jellemző. December elején hirtelen hűlt le a levegő, a talaj-menti fagyok jellemzővé váltak.

December végére a nagyobb nyílt vizek is befagytak.

Az őszi csapadéknak köszönhetően a gyepek felsarjadtak és sok gazda az enyhe fagymentes időben novemberig is legeltetett.

Az éves csapadék mennyiség kevéssel a sokéves átlag fölött alakult a tájegység nagy részén, Nagyiván térségében azonban jóval a sokévi átlag fölötti csapadék hullott. A lehullott csapadék térbeli és időbeli eloszlása rendkívül változatos volt. Heves zivatarok térségében nem volt ritka a 35-40 mm csapadék rövid idő alatt.

2016-ban jelentős árhullám nem volt a Tiszán, de tavasszal és november elején volt egy kisebb áradás, ami befolyásolta a Tisza-tó nyári, ill. téli vízszint beállítását. A Tiszatavon az ívási időszakban az idén is nyári szint fölött tartották a vízszintet mintegy 25-30 centiméterrel, majd az aszályra készülve plusz 10 centiméterrel a nyári szint fölé állították be a szintet, azonban ezt a pluszt az idén nem kellett felhasználni.

A csapadékosabb időnek köszönhetően a virágos növények szépen virítottak, a gyepek fűhozama megfelelő volt. A mélyebb laposok nem száradtak ki idén, így több vízhez kötődő fajnak is életteret adtak.

A tájegység jelentősebb természeti értékeire vonatkozó adatok a következők.

Kisfészekű aszat: A kedvező csapadékviszonyoknak köszönhetően, szépen virított idén. Állománya stabil.

Sziki kocsord: Ismert állományai nem változtak, stabilak.

Mételyfű: Ismert élőhelyein állománya nem változott, stabil.

Macskahere: Állományai változatlanok. Az idei évben szépen virított.

Pusztai tyúktaréj: Eddig ismert termőhelyein szép számban virágzott, legalább 2600 tő. Új állományai kerültek elő Hetes, Négyes területeken illetve Demeházán.

Agárkosbor: Az Aranyosi kosboros réten állománya mintegy 2950 tő. Borzas-Kunföldön állománya változatlan mintegy 1000 tő. Hegyeshalmi dűlő 300 tő. Néhány töves állományait találtuk Cseke-föld, Nagy-Dögös, Ágota-Hetes, Négyes, Ri-zug területeken.

Tiszavirág: A Tisza Tisza-tóra eső szakaszán idén közepes rajzás volt. A fő rajzás június 15-16-án volt.

Nagy sziki bagolylepke: Az ismert sziki kocsord élőhelyeken mindenhol jelen van, állománya stabil. Októberben több helyről sikerült megfigyelni kifejlett lepkét (Pl. Tiszaigari Körtvélyesi legelő).

Sztyepplepke: A tájegységben 3 macskahere foltból sikerült megfogni lámpázással (11 példányt).

Nagy szarvasbogár: A tájegység tölgyeseiben szinte mindenhol előfordul, az idei évben sok helyen felmértük állományát.

Fekete gólya: A tájegység területén 9 pár kezdett költésbe, amiből 8 sikeres volt és minimum 16 fióka repült ki. 2 revírt tartó párt is sikerült megfigyelni.

Fehér gólya: A tájegységben összesen 143 költő párt regisztráltunk, 440 fiókat repítettek.

Nagykócsag: A tájegységben mintegy 480 pár költ. Állománya stabil.

Parlagi sas: 9 pár költött, amiből 3 sikertelen volt. Összesen 13 fióka repült ki.

Rétisas: 10 pár kezdett költésbe, 8 sikeresen költött, 2 költés meghíusult. Összesen 14 fióka repült ki.

Kerecsensólyom: 6 pár költött sikeresen, minimum 10 fióka repült ki. 1 pár költése sikertelen volt.

Kék vércse: A tájegységben összesen 83 pár költött, ebből 68 pár a Péteri erdő térségében.

Barna kánya: 1 ismert fészekből 3 fióka repült ki az idén.

Túzok: Jelentősebb telelő hely Karcagon a Zádor-halom mellett (28 pld.), Bengecseg (44 pld.), Asszonyszállás (11 pld.) és Disznórét (30 pld.) területén volt, repce táblákon és gyepen. Január, február, március, hónapokban rendszeres megfigyelések voltak 3-29 kakas, tyúk egyaránt Eperjes területen. A tavaszi dürgések és gyülekezések során maximum 34 példányt figyeltünk meg Nagyiván térségében. A frekventált dürgő és költőhelyeken folyamatos a megfigyelést, ellenőrzést végeztünk.

Székicsér: 34-36 pár kezdett költésbe, mely az elmúlt évekkel összevetve kiemelkedő érték. Összesen 74-77 fióka kelt ki. Ennek ellenére a kikelt csibék valószínűleg kevesebb, mint fele érte el a röpképes kort, a gyülekezőhelyen tapasztalt egyedszámok alapján minimum 33, maximum 41 példány. A gyülekezés maximuma július 29-én volt, ekkor minimum 92 madár került elő Nagyréten.

Ugartyúk: Két pár költött sikeresen három fiókat felnevelve a Bogárzó és a Csószház környékén. Gyülekezés a Nagyiváni-pusztán (Kis-mező, Agyagos) volt 19 madár jelenlétében.

Réti fülesbagoly: Az idei évben nem került elő fészke, de több esetben sikerült megfigyelni példányait.

Szalakóta: Összesen 57 pár költött az idén, melyek jelentős része Tiszafüred, Nagyiván, Tiszaörs térségében volt. Állománya kismértékben emelkedett.

Vörösnyakú lúd: Az őszi és tavaszi libagyülekezések alkalmával rendszeresen sikerült megfigyelni kisebb-nagyobb csapatait a fajnak. A maximum 111 példány volt a Bogárzón novemberben. Kecskeri tározón októberben 41 pld.

- Kis lilik:** Az őszi és tavaszi libagyülekezések alkalmával rendszeresen sikerült megfigyelni. Novemberben volt a maximumuk, amikor 9 példány volt a Kunmadarasi-pusztai térségében
- Vetési varjú:** A Péteri erdőben 210 pár költött, a Meggyes lapos keleti oldalán lévő akácokban pedig 430 pár. Két kis telepben további 22 pár költött Egyek-pusztakócson. A Kontai út mellett lévő sertéstelep tölgyesében minimum 48 pár költött.
- Daru:** A laposok megfelelő vízellátottsága miatt az idén jó daruészakázó helyek alakultak ki. Egyek-pusztakócson 5000 pld., a Kása háton 6000 pld., Német-szigetben 6150 pld. Szinte egész évben lehetett látni „átnyaraló” egyedeket.
- Eurázsiai hód:** A tájegység területén a Tisza-tavon stabil hódállomány található, jelenleg 14-15 családról tudunk, de az idén is került elő 4 új hódvár.
- Vidra:** Tisza-tavi állománya stabil. A tájegység többi részén is rendszeresen előfordul (főleg halastavak, rizsrendszerek területén).
- Magyar földikutya:** A tavaszi felmérés szerint a Kunmadarasi Repülőtéren feltehetően még kb. 3 példány él.

5.2.1.3. Bihar Természetvédelmi Tájegység

Az időjárás tekintetében a megelőzőhöz képest jóval csapadékosabb év volt 2016. A csapadék időbeli eloszlása egyenletesebb volt, a térbeli eloszlásban viszont tapasztalhatóak voltak jelentős különbségek (helyi jelentős csapadékkal járó viharok). A talajvíz készlet az elmúlt évek száraz időjárása (és talán a csatorna karbantartásoknak, kotrásoknak) következtében jelentősen lecsökkent. A lehullott több csapadék ellenére is egyes területeken csak ideiglenes jelleggel alakultak ki vízborítások, míg máshol egész évben volt víz. Püspökladányban a mért éves csapadék mennyisége 2015-ében: 464 mm; 2016-ében már: 726 mm volt. Így a HNPI által rendszeresen árasztott vizes élőhelyeken nem volt szükség víz vételre. Kiváló vizes élőhelyek alakultak ki a megépített zsilipek üzemeltetése miatt, Andaháza mellett a derecskei Nagy-nyomáson, Bocskoros sziken is.

A gyepek állapotát a tavasz közepén beálló csapadékhiány és a szokatlanul magas hőmérséklet eleinte úgy tűnt negatívan befolyásolja. Egyes legelőkön a gyeptakaró nem nőtt sem túl magasra, sem túl sűrűre. Így egyes helyeken a takarmány/legelő hiány lehetősége már ekkor, gyakorlatilag a legeltetés megkezdése előtt felmerült. A nyár azonban bár kifejezetten meleg volt, de hőhullámok, kánikulák nem voltak igazán jellemzőek. Ellentétben jellemzőek voltak a nagy mennyiségű csapadékkal járó viharok, felhőszakadások. Így az igen bőséges, átlagon felüli nyári csapadék a gyepek megerősödését biztosította. A legeltetett állatállományoknak elegendő táplálékot biztosított. A kaszálások azonban a korlátozásokkal nem érintett területeken is későbbre tolódtak. Helyenként második (sarjú) kaszálások is voltak. Mértékük átlagosnak mondható mind a védett, mind a Natura2000 gyepeken. Ugyanakkor a sok csapadék miatt ez többnyire nagyon elhúzódott, sok esetben csak augusztusban valósult meg. Jellemzően sok gazdálkodó kért téli legeltetési engedélyt, sok helyen a jószágok év végéig kint maradtak.

A védett növényfajok kapcsán az előző évhez képest nagyobb tőszámú előfordulásokkal talákoztunk például a kiséfűszű aszat, agárkosbor, kardos madársisak tekintetében. Utóbbi állománya az eddig ismert néhány tíz tőhöz képest 500 körülire növekedett a felmérések kapcsán (Kismarja). Újabb helyenként a fehér madársisakkal vegyes állományai is előkerültek több helyszínről. Kiemelhető az erdélyi útifű helyenként rendkívüli tőszámú, több tízezres, megjelenése virágzáskor (Derecske, Tépe). A Körösszegapátiban, nem védett erdőben előkerült kétlevelű sarkvirág állományáról kiderült, hogy több tízezres nagyságrendű az ugyanitt élő békakonty is több ezres. Több helyről kerültek új, védett vagy érdekes (ritka) növény fajok: buglyos boglárka, kék atracél, vetési farkasszem. A sziki kocsord állományok átlagos képet mutattak, jelentős állományaik kerültek elő Pocsaj, Kismarja térségében.

A nagy sziki bagoly jelenlétét mutató rágásnyomok több helyen voltak láthatóak, de csak lokálisan nagyobb, mint átlagos számban. Felmérések nyomán védett ízeltlábú fajok újabb lelőhelyei is előkerültek, a tájegységre új fajokat fedeztünk fel.

Az időjárás igazán nagy szélsőségeket nem mutatott, így talán a fészkelő madárfajok számára sem volt túlzott hatású. A túzoknak idén egy fészke került elő. Egy tojás lett Dévaványára szállítva. Fészkelésre utaló viselkedést több helyen is tapasztaltunk. A magas gyeptakaró miatt a fészkelések nyomon követése igen nehéz volt. Feltételezhető azonban, hogy a csapadékos időjárás és az AKG-ban vállalt kötelezettségek miatt elhúzódó kaszálások miatt a földön fészkelő fajok az átalagostól sikeresebb költési eredményt produkáltak. A kék vércsének átlagos évük volt az előző gyenge éveknél több foglalással és sikeres költéssel (92 költés). A szalakóta egy újabb sikeres költési szezont zárt további, nagyon enyhe állománynövekedéssel. Kerecsensólymokból a Biharban összesen 7 pár költött minimum 18 kirepült fióka (egy fészeknél a költési eredményről nincs adat).

Pusztai ölyv 1 költés. Parlagi sas 5 költés 5 fióka, réti sas 2 költés 2 fióka. Idén jelent meg a tájegységben új fészkelő fajként a füleskuvik. Vizes élőhelyhez kötődő fajok számára kifejezetten jól alakult az év. Egyrészt a megfelelő vízborítások, másrészt új élőhelyek kialakítása okán. Sajnos a földön fészkelő, elsősorban telepesen költő fajok esetében a fészkek predáció továbbra is súlyos probléma. A bakonszegi K-XI-víztározón a gémtelep idei évben is megvolt, továbbra is több mint 200 fészekkel.

Az egyes gyakoribb vagy újonnan feltalált fajok jellemzése, és ahol ismert, állományadataik az alábbiak:

Sópusztai magyarmoha: Furtán a Veres-ér hát szegélyén.

Agárkosbor: Legnagyobb állományok: Pocsaj, Kasza-puszta (a határsávban lévő állomány felmérésre került), Pocsaj, Nagykereki határában új helyekről is előkerült; Hencidai Csere-erdő és a szomszédos Gáborján határába eső gyepek; Sasa-lapos; Konyár, Égett-rét; Derecske, Bodzás; Zsáka; Kismarjában 80-100 töves állomány a Vakaró-dűlőben. Pocsajban néhány töves állománya lép által közrezárt gyepeken és a Káposztás-erdő tisztásán.

Dunai szegfű: Jelentős állomány a Sebes Körös felső (magyarországi) szakaszának gátjain. 5500 tő az államhatár sávjában Berekböszörmény és Biharkeresztes térségében. 100-as nagyságrendű állomány Nagykerekiben a Barát ér mellett.

Kisfészki aszat: Jellemzően közepes az átalagostól kicsit jobb állományok a több csapadék ellenére sem volt nagyobb számban látható a tavalyi rendkívül szerény előforduláshoz képest.

Sziki kocsord: Az ismert állományok átlagos képet mutattak. A vegetációs időszak elejének csapadék szegénységét megsínylették ugyan, de a nyár második felétől csapadékosabbra fordult időjárás még a lekaszált vagy lelegettetett állományokat is felélénkítette. Legnagyobb összefüggő állományok Kismarján; Konyár, Hosszú rét, Szőke Jóska kunyhója környéke; Hencidai Csere-erdő, Pocsaj Kasza-puszta és közeli gyepek; Darvas, Bozsód. Mezősas határában több ezer töves új állomány. A bojti Varga-tagi kb.100000 töves állomány igen szép volt, a vele szomszédos Nagykereki Bivaly-fürdő területén figyelemre méltó volt a kb. 50 db nagy szikibagoly rágásnyom.

Erdélyi útifű: Nagy, több tízeses állományai: Tépe, Derecske Nagykereki, Berettyóújfalú, Mezősas környékén, de a konyári Angyalos-oldalon a Békaríváson és Esztárban is. Ez évben feltűnően nagy számban virágzott.

Macskahere: Legismertebb állománya a Konyár-Gáborján közötti Hegyes halmon. Az állománya erősödött 2000 tő. A súlypontja a halom ÉK-i oldalára helyeződött. Virágzott és terjedőben, a halom északi és keleti felét teljesen beborítja. 500 töves állománya a Konyár és Hencida határában a Bődösközben álló halmon. A Mezősasi gyepeken is kisebb állománya. Pocsajban lekaszálták így állományát nem lehetett becsülni. Földesi Inacs-halmon több százás állomány. Nagyrábé Két Kálló köze 100 tő. Új állománya Told, Mezőpeterd Kocsordos területén 80-100 tő, földút mezsgyéjében öt különálló 1 négyzetméteres foltban. Nagykerekiben 60-80 m² foltban az M4 autópálya építése miatt, áttelepítésre váró, zárt állomány. 100-120 töves állomány Nagykerekiben a határsávon

Pusztai tyúktaraj: Ez évben virágzása nagyon gyenge volt, sok helyen meg sem lehetett találni Furtán a Györgyös elnevezésű területen.

Magyar nyúlkapor: A TK területén eddig csak Darvas, Bozsód területéről előkerült növényből idén 181 tő lett felmérve. A felmérést ki kell bővíteni a szomszédos gyepekre a pontosabb tőszám meghatározásához.

Kacstalan lednek: Az idei év nagyon kedvezett neki. Told határában a Kocsordos területrészen lévő védett gyepen.

Kunsági bükköny: Makkod csatorna beömlő 82 tő. Püspökladány, Mérges 8 tő.

Gyapjas gyűszűvirág: A Biharnagybajomi ún. Feketesziget területén kaszálás nem volt, az állomány 250 tő. Konyáron nem mutatkozott.

Fátyolos nőszirm: Nagy állományai Konyáron, Fehérék-rétje, Csukás, Városrét, Gáborjáni út mente. 52 polikormon Sárádon, nagy állománya Toldon a Kocsordos területrészen, Nagykerekiben jelentősebb állományai. Komádiban idén szépen virágzott az ott lévő kis állomány. Megtalálható a növény Palocsán is.

Kardos madársisak: Biharnagybajom, több százás állomány. Kaba 49 tő. Zsáka Álom-zug, Biczó-düllő Ny-i oldalán lévő erdőben. Darvas, Bozsód. Kismarja, Palló-erdőben az eddig ismert néhány tő helyett ötszázás nagyságrendű állomány. Földes Piroska-erdő szintén 500 körüli tőszámban.

Fehér madársisak: Biharnagybajom, több százás állomány. Kaba 156 tő. Előkerült Földes Piroska-erdőből is. Zsáka Álom-zug, Biczó-düllő Ny-i oldalán lévő erdőben idén nem került elő.

Kétlevelű sarkvirág: A Körösszegapáti határában, nem védett erdőben talált állománya több tízezres nagyságrendű.

Békakonty: A Körösszegapáti határában, nem védett erdőben talált állománya több ezres nagyságrendű. Földes Piroska-erdő. Zsáka Álom-zug, Biczó-düllő Ny-i oldalán lévő erdőben az idei felmérés alapján nőtt az állomány.

Magyar zergevirág: Legnagyobb több tízezres állománya a Hencidai Csere-erdőn, de a Berettyó gátjain is szép számban.

Kornistárnics: Rendkívül erős állomány Nagy-Zomlin mellett kaszálón. Biharkeresztes, Keserű-erdő: 80 tő és a Berettyó jobb partján Kismarjában az államhatár közelében 30-50 tő.

Réti iszalag: Jelentős állományok Kismarjában, Nagykerekiben, Nagy-Zomlin mellett a kornistárnicsos gyepen és a határsávban is nagy számban. Biharkeresztes környékén.

Fogaslevelű bükköny: A Pocsaji láp mellett idén 144 tő lett felmérve. Kismarja kb. 40 tő. Magyarhomorog külterületén, árokparton 5 tő.

Öldöklő aszat: A pocsaji Kasza-pusztán felmérése elkezdődött, mely során az itteni elterjedési területének kb. 1/3-án 570 tő lett felmérve.

Vidrafű: A Pocsaji lápban a Tiszántúl legnagyobb állománya.

Lápi csalán: A Pocsaji láp déli ágában rendkívül nagy számban.

Kék atracél: A TK területére nézve új faj és a HNPI működési területére nézve a legnagyobb állomány került elő két helyen, út menti mezsgyében, összesen kb. 200 tő. Védelme érdekében egyeztetésre és korlátozásra került sor (Hajdúszovát, Földes)

Egyvirágú here: A TK területére nézve új faj (vagy újra előkerült?), melyből több ezer tő került elő Furta és Zsáka határában.

Sziki varjúháj: A pocsaji Kasza-pusztán jelentős állománya él, felmérése elkezdődött.

Selymes boglárka: A Pocsaji láp mellett szépen virított. 415 tő lett felvételezve. Földes, Gyilkos halom 10 tő.

Henye kunkor és henye vassfű: A furta *ex lege* védett területen (sok év után) több százás nagyságrendben voltak találhatóak, de a kunkorral ellentétben a vassfűnek csak néhány virágzó példányát lehetett megfigyelni.

Magyar zsálya: Nem védett, de védelemre érdemes faj. A TK területén csak Zsáka határában fordul elő 300-500-as tőszámban.

Tavaszi hérics: Néhány tő Tépe mellett Natura 2000 gyepen.

Kolokán: A Keleti-főcsatornában, több helyen. A Pocsaji láp D-i ágában. A Kis-Körös országhatár közeli szakaszán, a kismarjai Dübögő területén néhány tő.

Buglyos boglárka: Új állománya Berettyóújfalun, Peresi-legelőn. Derecske, Horgas, Hencidai Csere-erdő és Miklósi-erdő tisztásán.

Vetési farkasszem: Nem védett, de fontos faj, Andaháza 150 tő.

Magyar sóballa: Nem védett, de fontos faj, Andaháza 5000 tő.

Árgusszemű cincér: A TK területére nézve új faj és a HNPI területén is igen kevés adattal rendelkezik. Pocsaj, Kismarja és Derecske határában kerültek elő állományai, felmérése folyamatban.

Szarvas gyászbogár: A TK területére nézve új, országosan is igen ritka bogárfaj, mely Csökmő határában került elő.

Délvidéki poszméh: Idén is többfelé meg lehetett figyelni, terjedőben lévő faj. Berettyóújfalu, Palocsa, Derecske, Nagy-nyomás

Magyar virágbogár: Löszösebb területeken néhol nagyobb számban lehet találni, elsősorban bogáncs-fajokon.

Nagy szikibagoly: Eltérő információk érkeztek be a keleti területeken az ismert állományok kimutathatók a rágásnyomok átlagos előfordulást mutattak. Délen minden kocsordos foltban lehetett találni rágásnyomokat (sok rágásnyom). Berettyóújfalu, Váncsodi-legelő, Mezősas határa több ponton, de kevés rágásnyom. Jelentős számú előfordulások: Konyár: Hosszú-rét, Pap-tava, Sós tó, Deák-lapos; Gáborján: Madaras. Hencida: Csere-erdő, Miklósi erdő melletti gyep, Sasa-lapos.

Magyar tavaszi fésűsbagoly: Legerősebb állományai a pocsaji Káposztás-erdőben és a biharkeresztesi öreg tölgyesben. Egyéb számára alkalmas erdőkben is a tájegység területén: Esztár, Körtvélyes-erdő, Nagykereki a műút melletti erdő, Kismarjai-erdő. Derecske, Teleki-erdő 2 helyről (Patalenszki A.)

Díszes tarkalepke: A hencidai Csere-erdőnél került meg a faj néhány példánya. Felmérését folytatni kell.

Nagy tűzlepke: Jelen van a TK-ban, de állománya érezhetően csökkent.

Barna gyapjasszövő: Idén kevés helyről kerültek elő hernyófészkei.

Nagy szarvasbogár: Csaknem minden középkorú, idősebb tölgyes erdőrészletben. Földes, Kocsordos, Konyár, Békarívás, Hencidai Csere-erdő, Miklósi-erdő.

Skarlátbogár: Idősebb állományokban, gyakran nemesnyarasokban is.

Bölömbika: Andaháza/Peres, Bakonszeg K-XI. összesen 9 pár

Nagy kócsag: 246 pár költött Bakonszegen a K-XI tározón. Zsákán a Sós-tón idén nem lett felmérve. Körmösdpusztai- víztározón 10 pár. A darvasi halastavakon idén nem lett felmérve.

Vörös gém: 20 pár Bakonszeg K-XI. Bihar összesen 22 pár.

Fekete gólya: Ez évben nem volt adata. Egy vadőr közlése alapján elpusztult 2015. évben használt fészke Berekböszörményben.

Kanalgém: 24 pár Bakonszeg K-XI.

Vörösnyakú lúd: Andaházán max. 16 példány, a derecskei Nagy-nyomáson szintén max: 16 példány.

Kislilik: Andaházán 4 példány, a derecskei Nagy-nyomáson 2 példány.

Cigányréce: Idén nincs pontosan felvett adata, de valószínűleg 5-7 pár költött a Biharban.

Rétisas: Földes, Palocsa mellett költött egy pár (1 fióka). A darvasi öreg rétisas pár költése sikeres volt, egy fiókat neveltek, ami meg lett gyűrűzve. Bihar összes 2 költés - 2 fióka.

Parlagi sas: Boruzs Andrásnál ismét 2 új helyen építettek fészket, mindkét költés sikeres volt, 2 illetve 1 fiókával. Idén a Komádinál lévő öreg pár mellett a tavalyi két új pár is maradt a területeken, de utóbbiak új helyeken raktak fészket. A három pár összesen 2 fiókat röpitett sikeresen. A fiókák gyűrűzésére tett kísérlet megghiúsult a fészkes fa „mászhatatlansága” és az útviszonyok miatt. Bihar összes 5 pár - 5 fióka.

Békászó sas: Több példányt is meg lehetett figyelni a vonulási időszakban.

Kígyászölyv: Kóborló példányok alkalmilag Berettyóújfalu, Baglyas, Dél-Bihar, Pocsaj, Kasza-puszta.

Pusztai ölyv: 1 pár költött Váncsodon

Barna kánya: Egy kóborló példány dél Bihar.

Vörös kánya: Egy kóborló példány Zsáka, Mezősas között.

Hamvas rétihéja: Idén főleg Furta és Csökmő határában lehetett megfigyelni madarakat. Sikeres költésről nincs adat.

Kék vércse: Boruzs A. örkerületében a költő állomány 53 pár. Nagyrábé Vajas-erdőben 13 fészekaljat ragadozó kifosztotta. A bárándi Külsőbánya telepen a kihelyezett költőládákat továbbra is vörös vércsék foglalják. Kaba, Butuza tanya 15 pár varjú fészekben. Andaházán jelentős számban költöttek Simay G. örkerületében 31 pár. Mezősas határában lévő, költőládákból kialakított telepen 8 pár költött. Vonuláskor nagy számban. Bihar összesen 92 pár.

Kabasólyom: Az elmúlt évhez mérten ritkábban került szem elé.

Kerecsen sólyom: Boruzs A. örkerületében 1 pár költött 3 fiókat neveltek. A berettyóújfalui Palocsán 1 pár (3 fióka), a Baglyason szintén egy pár költött (1 fióka) és még egy sikeres költés Hajdúszoboszlón (4 fióka). Dávid Jenőnél ez évben nem költött. Gebei Lóránt örkerületében kora tavasszal 3 pár kezdett költésbe. Mind a három magasfeszültségű oszlopon elhelyezett költőládjában. A csökmői pár három, a darvasi pár négy fiókat röpített. A zsákai párnál a pontos fiókaszám nem ismert, de a költés sikeres volt. A fiókákat Balázs István meggyűrizte. Biharban összesen 7 pár költött minimum 18 kirepült fióka.

Túzok: Boruzs A. örkerületében Püspökladány, Szerep, Sárrétudvari, Nagyrábé területén maximum 130 példány. Egy fészek került elő mezőgazdasági munkák során, a tojás Dévaványára szállítva. A Baglyas területén tavasszal egy dürgő madár volt, feltételezhető 2 költés (2 tyúk és őrkakas jelenléte miatt), de a költést nem sikerült igazolni. Ugyancsak Simay G. örkerületében egy feltételezett költés Földesen. Gebei L. területén az idei költési időszakban fészekalj nem került elő, ami nagy valószínűséggel a kaszálások kezdeti időpontjának kitolódásából adódik. Nagy területeken lett vetve a tavalyi év őszi lucerna, amiknek nagy része AKG támogatott. Ez és a térségben egyre nagyobb arányban vetett repce nagyban segíti az itteni állomány túlélését, azonban létszámuk növekedése nem érzékelhető különösebben. Ezt támasztják alá a folyamatos felmérések is. Fészkelési időn kívül két fészek került elő. Az egyik a furta Csikó-legelő, a másik a csökmői Csikér területén. A tojásmaradványok állapota alapján sikeres költések lehettek. Volt még egy magányos tyúk a zsákai Csátó-legelőn, de ennek költése bizonytalan. Az állományváltozások kapcsán a decemberi időszak emelhető ki, amikor is 210 példány fölötti volt a TK területén lévő állomány. kb. 85 példányt lehetett számolni az örkerületben, tájegységi szinten pedig 150 példány körül mozgott az itteni állomány. Az állomány nagyságot befolyásoló tényezők közül kiemelném a dürgési időben végzett őzbak vadászat zavaró hatását. Dávid J: költési időszakban 3 tyúkot láttam több alkalommal Magyarhomorog és Körösszakál határán kalászosban, ezek szinte biztosan ott is költöttek, de bizonyítani nem sikerült. Sajnos máshol sem került elő igazolt fészkelés. A klasszikus helyeken telelés az év elején Váncsodon 12 pld. volt a legtöbb, Körösszegapáti - Körösszakál - Magyarhomorog térségében 29 pld.

Haris: Egy pár Berettyóújfaluban.

Gulipán: Andaházán 80 pár kezdett költésbe melyből minimum 15 pár költött sikeresen, ill. 1 pár költött sikeresen Tetétlenen egy felhagyott ülepítő medrében. Derecske, Nagy-nyomás 4 pár költött 1 sikeres költés. Berettyóújfalun, Tardi-szik (trágyatárolón) 1 pár.

Gólyatöcs: 34 pár kezdett költésbe Andaházán nagyon gyenge költési sikerrel (4 pár). Derecske, Nagy-nyomás 14 pár, de itt is csak 1 sikeres. Berettyóújfalun, Baglyas: 8 pár, Tardi szik 1 pár Tetétlen 1 pár. Sárrétudvari, Nagyszik 4 pár, Püspökladány. 4. dűlő, ülepítő: 2 pár.

Kis lile: 4 pár költött Andaházán. Kaba 1 pár. Berettyóújfalun, Baglyas 1 pár. Derecske, Nagy-nyomás 3-4 pár.

Széki lile: 1 pár kezdett költésbe Andaházán, de sikertelen

Nagy goda: 5 pár kezdett költésbe Andaházán, Derecske, Nagy-nyomás 4 pár további 6 pár a környező vizes-élőhelyeken és pusztákon (Berettyóújfalun, Földes).

Pirolábú cankó: Simay G- örkerületében 40 pár (revír) került elő, ebből 22 Andaháza, 8 Nagy-nyomás

Dankasirály: A Cukorgyári tavon, Kabán nőtt 700 pár. Berettyóújfalu, Peresi-legelő: kb. 25 pár kezdett fészkelésbe. Bakonszeg: K-XI-en ez évben nem volt költés.

Szerecsensirály: Kaba, Cukorgyári tó: 30 pár költött.

Küszvágó csér: 4 pár kezdett költésbe Andaházán, de predáció miatt mind sikertelen.

Fattyúszerkő: A Körömdpusztai- víztározón kisebb telep. A zsákai Szarkás-laposban kezdett költésbe mintegy 8 pár. Ahogy a dankasirályoknál is, úgy itt is nagy gond volt az aszály miatti vízszint csökkenés, ami kiszolgáltatottá tette a fészkelőket a ragadozóknak. Berettyóújfalu, Peresi-legelő 20 pár.

Biharban összesen 3 telepen 52 pár.

Réti fülesbagoly: Dávid J. örkerületében 2 pár Nagykereki Körtvélyes és 1 pár Körösszegapáti Herkány. Költési eredményről nincs adat. Jelentős számú az itt telelő állomány.

Gyurgyalag: Biharban kevésbé jellemző, leginkább vonuláskor, nagy csapatai Derecske, Sáránd, Konyár, Nagykereki-Nagyzomlin térségében. Költő állomány Sáránd: 2 pár és Berettyóújfalu homokbányában is 1 pár. Sáp Módos tanya, mészsizapban 10 költőüreg.

Szalakóta: A tavalyi évhez képest némiképpen emelkedő állomány. A Biharban a felmért állomány 65 pár.

Partifecske: Kabán a mészsizap elszállítása után jelentős csökkenés ez évben csak 52. 60 pár a Sárándi homokbányában.

Vetési varjú: A meglévők mellett egy új telep derecskén.

A Biharban költő állomány 1750 pár.

Macskabagoly: Az esztári Körtvélyesi-erdőben hang alapján egy példány.

Elevenszülő gyík: Nagykerékiben a korábban ismert előfordulási helyen 3 alkalommal került szem elé. Az idén is találtam az un. Nagy-rét területén, valamint Nagyzomlinnál a Barát-ér mellett (novemberi adat!)

Ürge: Jelentős állományok Pocsaj: Kasza-puszta a tanyaudvaron is, Csordalegelő, Konyár: Égett rét, Tépe: foci-pálya környéke és Teleki-erdő csatorna széle, kisebb új állomány Tépe, Olcsókúti legelő D-i oldalán, Báránd: Csürhe legelő, Kaba: Dögös, Derecske: Nagy-nyomás és Nagy-legelő. Zsáka és Furta határában is kis egyedszámban. Hencida Sasa-lapos. Kis egyedszámú állomány(ok) Kismarja térségében: Berettyó töltés, Falu melletti gyp (József A. utca), Nagy-szik északi sarka.

Vidra: Rendszeresen jelen van a faj a Berettyó folyó különböző szakaszain, a Derecskei Kállón, a Darvasi Halastavakon, a Keleti-főcsatornán, a Sebes-Körösön is. Bojt Kis-Körösön egy megfigyelés.

5.2.1.4. Hajdúság - Dél-Nyírség Természetvédelmi Tájegység

Az év vízhiánnyal indult. A rendszeres csapadék a talajban mutatkozó jelentős deficit miatt nem tudta mérsékelni a vizes élőhelyek kiszáradását. A lápok többnyire szárazon álltak. Csak a legmélyebbekben volt ideiglenesen némi nedvesség. A védett debreceni víztározókban megjelent némi víz, a Vámspércsi-tározó viszont száraz maradt.

A Halápi-, és Bodzás-tározóban idén újra volt fattyúszerkő (*Chlidonias hybrida*), illetve dankasirály (*Larus ridibundus*) kolónia, és néhány szürke gém is költött. A hosszúpályi Fehértói-tározóban gémtelpek idén sem voltak.

A Fancsika I.-tározón is kialakult kisebb fattyúszerkő telep.

Idén 3 harisról (*Crex crex*) volt adatunk a tájegységben.

Az álmosdi Miskolczy kúria kertjében egy kidőlt fa odvából került elő két élő füleskuvik (*Otus scops*) fióka, ami újabb bizonyíték a faj rendszeres fészkelésére a tájegységben.

A hosszúpályi Erdő-halom mellett és Mikepércsen sikeresen kötöttel a kerecsensólyom (*Falco cherrug*) párok.

Idén mindössze 1 pár fekete gólyánál (*Ciconia nigra*) észleltünk sikeres költést, noha a tavaszi fészekfoglalást több fészeknél detektáltuk.

Hosszúpályi határában a Petrovics-lapos nevezetű területen 1 pár szalakóta sikeresen költött, az odvából 2 fiatal madár repült ki. Ez a tájegység teljes állománya.

A Debrecenben, a böszörményi úti autószalonok mögött talált földikutya-állomány kimenekítését tovább folytattuk az idén. A fogást Czabán Dávid, Csorba Gábor és Németh Attila végezték. Összesen tíz példányt engedünk szabadon 2016-ban (három ütemben, szeptember végén és október elején) a Lőszletörésnél. A későbbi visszaellenőrzések során minden állat mozgását tapasztaltuk legalább egy alkalommal. A bagaméri Malom-gáton lévő állomány örvendetes gyarapodásnak indult. A felmérések alapján akár az ötven példányt is meghaladhatja az ott lévő erdélyi földikutya száma. A nagyobb homoki legelők ürgeállományában drasztikus változást nem észleltünk. Az újlétai Nagy Ócsa területéről Patalenszki Adrienn jóvoltából előkerült a védett kis ökörszemlepke (*Pyronia tithonus*) egy példánya. A fajnak tudomásom szerint korábban nem volt tisztántúli adata, jelenleg dunántúli állományai ismertek. Gebei Lóránttal közösen sikerült kimutatnunk a létavértési Lőszletörésről a sarlófűcincért (*Cardoria scutellata*), amelynek mindösszesen egy példánya került elő. Kovács Tibor kimutatta a Rauchbauer-erdőből a szőrös szarvasbogár (*Aesalus scarabaeoides*), az alföldi gyászbogár (*Oodescelis melas*) a laposorrú ormányos (*Gasterocercus depressirostris*) előfordulását. A nagycserei Kőrises Arborétumban megtalálta a hengeres szűfarkast (*Dermestoides sanguinicollis*). Ezeke a fajokat a gyászbogár kivételével még eddig nem regisztráltuk a tájegységben. Kimutatta a párducfoltos hangyaleső (*Dendroleon pantherinus*) előfordulását is a nyírábrányi Mogyorós-erdőben. A hosszúpályi Erdőhalom mellől került elő az árgusszemű cincér (*Musaria argus*) első tájegységi állománya. Több területen megfigyeltük a füveken élő hosszúcsápú szalmacincért (*Calamobius filum*) és a hengeres szalmacincért (*Teophilea subcylindricollis*). E védett fajok jelenlétét korábban még nem regisztráltuk. Nagyfejű csajkó (*Lethrus apterus*) állomány került elő Debrecen és Balmazújváros határán a műút mentén. Később Ködöböcz Viktor talált egy újabb állományt a debreceni Görbe-halom, Medvefű utca környékén. Több helyen előkerült a barna gyalogcincér (*Carinatodorcadion fulvum*) Hajdúbagos és Mikepércs térségéből. A Lőszletörésen elvégzett a karcsú zombor (*Sisymbrium polymorphum*) számolás 3250 töves eredményt hozott. Az állomány a 2015-ös évnél erősebb volt. Az Újlétai egyhajúvirág (*Bulbocodium vernalis*) állományban a virágzó tövek száma 2325 volt, ami duplája az előző évinek (1186 tö). Ennek ellenére tendenciaként az állomány lassú fogyása valószínű. Idén is tovább folytattuk az élőhely komplex kezelést. Idén felmértük a tájegység teljes magyar nőszirm (*Iris aphylla subsp. hungarica*) állományát. Összesen 772 polikormont számláltunk. Kisebb csökkenést észleltünk, ami az inváziós növények fokozódó árnyékolásának, és a vaddisznók túrásának köszönhető. Idén sem volt alkalmunk arra, hogy a közmunkásokkal inváziós növényeket irtunk a Hármashegy Tölgyesek Natura 2000 területen, a Nyírerdő Zrt. vagyongazdálkodási igazgatóságának megtagadása következtében. A terület jelölő élőhelyei, az erdőssztyepp tölgyesek rohamosan degradálódnak az akác és kése meggy terjedése, valamint a nem megfelelő erdészeti művelés miatt. Újabb kis réti angyalgökök (*Angelica palustris*) állomány került elő Penészlek határában egy *ex lege* listás réten. Rekord mennyiségű magyar kökört (*Pulsatilla flavescens*) számláltunk idén az Állóhegyi-tölgyesben. 329 tö került elő, noha két olyan kisebb tisztáson sem találtuk meg a növényt, ahol korábban előfordult. A Sámsoni úti Bellegelőn két új helyszínen került elő néhány tö kökört. A kokadi kökört élőhelyen egyetlen tövet sem észleltünk idén. Az Újlétai egyhajúvirágos kerítésnek tövéből került elő egy töve a védett, hegyvidéki elterjedésű szőrös vesepáfránynak (*Polystichum braunii*) Gulyás Gergely és Magos Gábor jóvoltából. Az Auchan áruház környéki Bellegelő öldöklő aszat (*Cirsium furiens*) állományt újabb veszteségek érték. Telephely épült a védelmi előírások betartása nélkül, valamint az

élőhelyeket nagy arányban föld és törmelék depókkal borították be. A vasút keleti oldalán illegális kaszálás is történt, ami szintén károsította az állományt. Az év során újabb állományait találtuk meg a lápi nádtippannak (*Calamagrostis stricta*), most már Nyíradony Nyírlugos és Nyíracád határában is. A vaddisznó túrási kártétele idén is szokatlanul nagy volt a védett gyepeken és erdőkben. A Kék-Kálló-völgyben mintegy 90 ha kiterjedésű területet túrtak fel, de jelentős károkat okoztak a Káposztás-laposon és egyéb védett gyepekben is.

5.2.1.5. Nyírség - Szatmár - Bereg Természetvédelmi Tájegység

A 2016. év időjárásáról elmondható, hogy bár az igen száraz 2015. évhez viszonyítva 150 mm-rel több (a 2010. évig mért sokéves területi átlaghoz képest is majd 10%-kal több) csapadék hullott, mégis a 2011-ben elkezdődött szárazabb - és jobbra hektikus csapadékeloszlású - időjárás következtében a terület vízviszonyai természetvédelmi szempontból még kedvezőtlenebbek voltak, mint a megelőző 3 évben. Az évek óta tartóan fennálló vízhiányt szemlélteti, hogy a 2016. év elején a Bockerekben mérhető talajvízszintek jóval (a 2015. évi értékeket is meghaladó mértékben) a korábbi évek mérései alatt maradnak, és nyár végére a 2011. évhez képest több mint 1m-rel mélyebben helyezkednek el. (Miközben a monitoring kutak duzzasztott vízfelületek közvetlen közelében vannak!)

Bereg É-i részén 664 mm, D-i részén 568 mm hullott, a Szatmárban 617,7 mm évi csapadék volt mérhető (a sokévi átlag 600-754 mm között alakul). Nyíregyháza közelében 889,5 mm csapadék hullott.

Fekete gólya: Megyénkben 45 revírt ellenőriztünk, 23 fiókat jelöltünk meg alumínium-és színes gyűrűvel.

Parlagi sas: Az egyetlen ismert dombrádi fészkekben 2 fióka nevelkedett, de pusztulás miatt csak egy repült ki, a madarat július 10-én meggyűrűztük.

Rétisas: A megyében 8 revírt tartottunk nyilván, ezek közül 5-ben volt sikeres költés, ezekből összesen 8 fióka repült ki, ebből 7-et meggyűrűztünk.

Fehér gólya felmérés: A megyében 830 fészket ellenőriztünk, 375 sikeres költést regisztráltunk 1129 kirepült fiatal madárral. A fészkelést veszélyeztető tényezők összeírását elvégeztük.

Haris felmérés: 49 éneklő harishímet számoltunk.

Szalakóta felmérés: Szatmár-Beregben ebben az évben nem találtunk költő párt.

Gyöngybagoly felmérés: 23 pár költését regisztráltuk, összesen 117 fióka és 2 öreg tojó lett meggyűrűzve.

Parti fecske és jégmadár felmérés: A Tisza Tiszabecs-Tiszalök és a Szamos Csenger-Vásárosnamény közötti szakaszán elvégeztük a felmérést, az adatokat a biotikai adatbázisba rögzítettük.

Hamvas rétihéja felmérés: Nem volt tudomásunk konkrét fészkeléséről, de a megfigyelési adatok alapján 2-3 pár költése valószínűsíthető volt.

Kerecsensólyom felmérés: A 750 és 400 kV-os vezetékoszlopokra kihelyezett mesterséges fészkelőtálcákat és -ládákat legalább két alkalommal ellenőriztük, 9 pár kezdett költésben 6 pár volt sikeres 19 fiókat neveltek., melyeket alumínium lábgyűrűvel jelöltük.

Tiszavirág: 2016-ban június 12-14 között volt rajzás Tivadarnál, a legerősebb rajzás 13-án volt.

Uhufelmérés: A Kaszonyi-hegyen volt az egyetlen ismert költésünk, 3 fióka repült ki.

Aranysakál felmérés: 3 helyen sikerült a jelenlétét bizonyítani vadkamera segítségével a Szatmárban.

Hódfelmérés: Tiszabecs és Tivadar között 6 territórium volt, a Szamoson egy helyről jelezték előfordulását.

5.2.1.6. Jászság - Közép-Tisza Természetvédelmi Tájegység

A 2010 ősztől tartó hosszabb-rövidebb időszakokban szélsőségesen aszályos, igen forró nyarakkal volt jellemezhető az időjárás. Egy-egy átmeneti mérséklődést követően, ahogy a tavalyi nyáron is, csapadékhiányos és forróság következett be. A 2016. évben aránylag kiegyensúlyozottabb volt az időjárás. Az év során lehullott csapadék viszonylag egyenletesen oszlott el és a sok éves átlagnál valamivel még több is volt (635 mm). A folyókon nem vonult le magasan tetőző, hosszan tartó árhullám, csak egy tél végi- kora tavaszi és késő őszi kisebb áradás volt. A hullámtéri vizes élőhelyek ezeknek a kisebb áradásoknak köszönhetően időszakosan kaptak vízellátást, de a kisebb területű mélyedések, kubikok gyorsan kiszáradtak. Friss vizet a szentély holtágak csak a kora tavaszi és őszi kisebb árhullámok idején kaptak. A mentetlen ártereken az áradások elmaradásával az ilyen viszonyokhoz alkalmazkodott élővilág számára nem kedvezőek a környezeti feltételek és a hullámtéri élőlény-közösségek jól megfigyelhető átalakulása megy végbe. Ezen kívül átlagos években, „normális viszonyok” mellett nehezen megközelíthető helyekre továbbra is akadálytalan a bejutás, amivel az élőhelyekre irányuló terhelés és emberi zavarás 2016-ban is jelentős volt.

Tekintetbe véve, hogy a 2011-2016 közötti időszakban lehullott összes csapadék mennyisége az öt év átlagára számolva alig haladja meg az 500 mm-t, a tájban továbbra is igen kifejezett a vízhiány, amit a szabályozottság folytán egyre mélyebb mederbe vágódott folyók tartós, sokszor igen alacsony vízállása tovább erősít. A szolnoki tájegységközpontban általunk rögzített minimum és maximum értékekből számolt átlagos évi hőmérsékleti érték a sok éves átlag közelében volt és viszonylag jelentősen alatta maradt az elmúlt tíz évben feljegyzett hőmérsékleti adatok átlagának, ami főként a viszonylag enyhe télnek és a nem túl forró nyárnak tudható be. Sem az év kezdetén, sem az év végén, a téli hónapokban tartós hótakaró nem alakult ki, a folyók nem fagytak be, csak az állóvizeken képződött némi jég az év utolsó napjaitól. A 2016-os tavasz, ahogy az az előtti is igen korán érkezett és a fagymentes éjszakák mellett már március elejétől kiegyenlítően meleg volt az idő. Az átlagos hőmérsékleti értékek a nyári hónapokban leginkább az átlag felettiek voltak és hosszan tartó nyári forróság nem volt jellemző.

Tekintettel arra, hogy a természetvédelmi oltalom (országos védett és NATURA 2000) alatt álló területek majdnem kizárólag a folyók (Tisza és Zagyva) hullámtérben találhatóak, azok élőhelyi viszonyaira a vízállás, de főleg a nagyobb áradások meghatározó hatással vannak. 2015. év végén, 2016. év elején és őszen több kisebb, rövid ideig tartó árhullám vonult le a Tiszán. A kubikok és az egyéb kisebb vízállások a nyár folyamán kiszáradtak, a szentély holtágakon pedig alacsonyra süllyedt a vízállás. A jellegzetesen réti növényfajok az utóbbi években kis állományokban virágoztak és a Szandai-réten megmaradt utolsó kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe*) állomány még a viszonylag nedves nyár után sem volt fellelhető. A tiszaparti margitvirág (*Chrysanthemum serotinum*) az ismert termőhelyein szép állományban virágzott és a nyári tűzike (*Leucjum aestivum*) is itt-ott ismét sűrű állományokban virágzott tavasszal. Örvendetes, hogy az évek óta lappangó debreceni torma (*Armoracia macrocarpa*) virágzó töveit is számos helyen meg lehetett figyelni, ami a kora tavaszi áradás jótékony hatására vezethető vissza. Megteltek vízzel azok a hullámtéri kubikok, egykori medrek, laposok, melyek a debreceni torma klasszikus élőhelyei, így ezeken a területeken helyenként szép számban virágzott a faj. Legnagyobb összefüggő állományait Kiskörénél a rétisas fészek melletti egykori mederben találtuk, elszórt, de jelentős számban hajtott ugyanitt a töltéslábi, töltés előtéri területen. A tiszaroffi Felső-réten szintén igen jelentős összefüggő állományai jelentek meg az egykori meder, kedvező vízállású részein. Ugyanakkor a tiszabői szakaszon az egykori ismert termőhelyeken nem került elő egyetlen töve sem.

Általánosságban elmondható, hogy az év folyamán a természeti területek állapotára, az előző évekkel összevetve, a legnagyobb hatással a viszonylag egyenletes eloszlású, az átlagot némileg meghaladó nyári csapadék, az üde nyárutó, a kora tavaszi áradás és a viszonylag enyhe tél voltak. Amellett, hogy a kulminálódó nedvességdeficit folytán mind inkább kiszáradnak az állóvizek, az üde nyári időjárás mellett a lágyszárú vegetáció egészen az ősz végéig friss zöld maradt. Ezzel együtt viszont a kifejezetten nedves viszonyokat preferáló természeti értékek, növények és ízeltlábúak számos jellemző faja még mindig a háttérben lappang. A hullámtéri védett területek állapotát, illetve az itt

megtelepedő élőlény együttesek összetételét jelentős mértékben meghatározta a tavaszi víztöbblet és a nyári olykor bőséges csapadék, ami főleg a réteken fejtette ki jótékony hatását.

Főleg egyes ízeltlábú fajoknál figyeltünk meg - esetleg az időjárás tényezőkkel összefüggésbe hozható - nagyobb mértékű jelenlétet. Figyelemre méltó, hogy a korábbi száraz időszakokat rendszeresen kísérte egyes olyan gradációra hajlamos lomfaló lepkefajok tömeges megjelenése, amilyenek a gyapjaslepke, a tűzfarkú lepke és bizonyos aknázómolylepke, de ilyen jelenséget a tárgyévben sem figyeltünk meg. Ezzel szemben, főleg a jó természetességű réteke nagy számban jegyeztünk fel olyan fajokat, amelyek korábban igen ritkák voltak, illetve legalább 20 éve alig lehetett velük találkozni: kékes cserjefutó (*Lebia cyanocephala*), sutafutó (*Polistichus connexus*), vörhenyes parányfutó (*Microlestes fissuralis*), pompás nünüke (*Meloe variegatus*), kétsávú gyalogcincér (*Neodorcadion bilineatum*) stb. A tavaszi áradásnál kimosott tetemes mennyiségű anyagban, viszonylag nagy egyedszámmal jelentek meg korábban a tájegységből nem, vagy alig ismert olyan ízeltlábú fajokat, mint a bordás pöfögőfutó (*Barchinus ejaculans*), csinos gyászfutó (*Pterostichus inquinatus*), hosszúkás gyászfutó (*Pterostichus longicollis*). Más ízeltlábú csoportoknál figyelemre méltó pl. a sisakos sáska (*Acrida hungarica*) még mindig tartó gradációja és a parti vidrapók (*Dolomedes plantarius*) számos előfordulása, még kisebb vizes csatornáknál is. A megfelelő élőhelyeken korábban gyakorinak számító tiszaparti margitvirág (*Chrysanthemum serotinum*) némileg megerősödött és a nyári tőzike (*Leucojum aestivum*) is itt-ott még sűrű állományokban virágzott tavasszal.

A tájegység jelentősebb természeti értékeire vonatkozó legfontosabb adatokat az alábbiakban foglaljuk össze:

Volgamenti hérics: Kengyel és Tiszatenyő határmezsgyéjében található állomány, Újkút-dűlőben található állomány 18 tőből állt a 2016. évben. Élőhelykezelés nem történt az év folyamán. Magfogást nem végeztünk, tekintettel az egy-két éves növénytövek alacsony arányára. A 18 tő közül 5 tő 2-3 éves, nem virágzó tő volt. A külön helyen fellelhető két tő a 2015. évben meglehetősen későn kezdett kihajtani, virágzásuk elmaradt, azonban 2016-ban ismételtelen rendben virágoztak.

Fekete kökörtő: Az állományában jelentős változást nem tapasztaltunk, 90 virágzó tő került elő, illetve irodalmi adatokból ismertté vált régi termőhelyén egy virágzó tövet sikerült észlelni a fő élőhelytől 1,5 km-re.

Bugaci nőszirom: A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területére nézve új növényfajként került elő e fokozottan védett faj több állománya. Jászfényszaru külterületén 7 termőhelyen, Jászfelsőszentgyörgy külterületén 1 termőhelyen, Jászberény külterületén 5 termőhelyen összesen 325 virágzó töve.

Vörösbarack nőszirom: A Jászberény Újerdő és Portelek közötti idősebb erdei fenyő és akác elegyes telepített hazai és nemes nyaras erdőrészekben több százas töves állománya található. A szomszédos nemes nyaras erdőrészletben egy kisebb állomány jelenlétét sikerült észlelni, valamint további 8 új termőhelye került 2016-ban megtalálásra.

Tarka nőszirom: A jászfelsőszentgyörgyi megyehatárnál az út és a szántó közötti 2 m széles mezsgyében kb. 6 m hosszan található állománya további terjedést mutat. 14 különböző polikormont ismerünk.

Szibériai nőszirom: A Jászberény László tanyai láprét ex lege védett területen előkerült a szibériai nőszirom kisebb állománya 2016-ban nem mutatott akkora virágzó hajtásszámot, mint 2015-ben, de a területen továbbra is jelen van.

Macskahere: A mezsgyék védett növényeinek felmérésével 7 új előfordulását találtuk a Jászságban. Jelenleg Jászdózsa, Jászárokszallas, Jászberény, Jászkárohalma, Alattyan, Újszász külterületein ismerünk állományokat, továbbá a Tiszazugban és Szajol mellett.

Csipkés gyöngyvessző: Jászsági állománya a pusztamonostori öreg temetőben továbbra is két egyed, ez egyben a vadon élő országos állományt is jelenti! A fajra irányuló kutatások az örkerületben további két polikormonra derítettek fényt, amelyek a Jászfényszarui temetőben találhatóak. Ezen állományok egyike az ország második legnagyobb polikormonja.

Törpe mandula: Újszász határában az út mentét érintő cserje irtásnak köszönhetően folyamatosan terjeszkedik, emellett a pusztamonostori öreg temető erdőszegélyét végig törpe mandula állomány kíséri. Lassú terjeszkedése figyelhető meg többi állományában is, Tiszatenyőnél, Kétpó-Csugarnál, Mezőhéknél, Túrkevénel, Tiszaföldvárnál és Tószegnél ismert állományok továbbra is megtalálhatóak. A pusztamonostori öreg temető erdőszegélyében végig megtalálható még a törpemandula, de legnagyobb állományban az Újszász-Abonyt összekötő út mentén van jelen, ahol a cserjeirtásnak köszönhetően az állomány továbbra is növekszik.

Ligeti csillagvirág: Az Alattyáni Berki erdőben a ligeti csillagvirág terjeszkedése folyamatos, a fiatalabb erdőállományban is nő az állománya.

Kisfészki aszat: A Jászfényszaru szikeseken néhány töves állomány, illetve a Pusztamonostor határában elhelyezkedő több ezer töves állomány található. Az Újszász-jászboldogházi gyepeken Jászboldogháza Tápióhoz közel eső részén a 2015. évben került megtalálásra állománya. Tószeg külterületén 2016-ban jelentős állományát sikerült megtalálni.

Tavaszi hérics: A Jászberény és Jászágó közigazgatási határán található állománya továbbra is 80 tő fölé tehető. Terjedése folytatódik a mezsgyén keleti irányban. Jászivány határánál lévő gyepterületen megtalálható tavaszi hérics állomány tekintetében jelentős változás nem volt észlelhető!

Kálmos: A Zagyva Jász-Nagykun-Szolnok megyei szakaszán végig minden közigazgatási területen megtalálható, de legnagyobb állományban a Tápió újszászi szakaszán van, ahol több tíz méteren végig kíséri a vízfolyást.

Epergyöngyike: A jászfelsőszentgyörgyi Öregerdőn az öreg tölgyesben virágzása az előző évekhez hasonlóan 2016-ban is erős volt. Az állománya 5000 tő felettire tehető.

A két éve megkezdett jászági erdőkre kiterjedő erdei orchidea fajok részletes felmérése 2016-ban is folytatódott. A kislevelű nőszőfű (*Epipactis microphylla*) gyakorlatilag az összes eddig felmért tölgyesben és Jászfelsőszentgyörgy határában, nemes nyarasban is jelen van. A fehér madársisak (*Cephalanthera damasonium*) szintén általánosnak és tömegesnek mondható a tölgyesek mellett telepített nemes nyarasokban is. Ezekben a fehér madársisak állományokban elvéve kisebb tőszámmal van jelen a kardos madársisak (*Cephalanthera longifolia*). Ugyanakkor tapasztalható a két faj hibridizációs folyamata, több területről került elő feltételezhetően hibrid egyed. Újabb 3 termőhelyről került elő a széleslevelű nőszőfű (*Epipactis helleborine*), tölgyesben és homoki nyarasban egyaránt. A tallós nőszőfű (*Epipactis tallosii*) előfordulása is több helyről került elő újonnan. Jászfényszaru határában elhelyezkedő tölgyesben a piros madársisak (*Cephalanthera rubra*) több ezer töves állománya idén is nagy számban virágzott. Az idei év is jónak volt mondható a békakonty (*Listera ovata*) tekintetében, mely minden ismert helyen előjött, emellett újabb termőhelyekre is fény derült. Az örkerületen kívül Jászapáti-Jászkiséri szikesek Natura 2000 site-on is. Megkezdődött a belvízfoltok szisztematikus felmérése is Jászberény és Jászdózsza határában tömegesen került elő sziki boglárka (*Ranunculus lateriflorus*), több folton is. Jászárokszállási belvízfolton a heverő iszapfű (*Lindernia procumbens*) előfordulására derült fény. A magyar látonya (*Elatine hungarica*) és a pocsolya látonya (*Elatine alsinatum*) gyakorlatilag minden belvizes szántófolton megtalálható. Alattyán, Jánoshida, Jászfákóhalma és az örkerületen kívül Jászsósószentgyörgy külterületeiről az apró füzény (*Lythrum tribracteatum*) tömeges jelenlétét tapasztaltuk több belvízfolton.

Sziki kocsord: A jászág területén 5 különböző nagyobb állománya ismert. Jászberénynél Borsóhalmán, az alattyáni Berki-erdőben, Jászdózsán a Tarna mentén, illetve Jászberény külterületén további 2 helyen. Az ismert jászdózsai termőhelytől nem messze a Tarna másik partján újabb tövek kerültek elő. Jászárokszállás határában találtuk meg az eddig nem ismert második legnagyobb sziki kocsord állományt a Jászágban. Rákóczifalvánál és a kunszentmártoni Kékes-lapason állományában nem volt növekedés tapasztalható. Virágzása 2016-ban átlagosan alakult.

Janka-tarsóka jászdózsai állomány termőhelyén elvégezett területkezelési beavatkozás ténylegesen sikeresnek mondható. Az idén a kezelt területen a tavalyi 300-as állományhoz képest 1733 tövet számoltunk. Emellett a Papp-erdőtől északra a sziki kocsordos gyepen további 125 töve jelent meg a fajnak és a Tarna jobb partján az utóbb említett állománnyal szemben egy gyep fragmentumon további több mint 5000 tövet számoltunk.

Tiszaparti margitvirág: Elsősorban a töltéslábi területeken a 2016. évben igen szép számmal hajtott, virágzott. A hullámtéri kaszálókon, több helyen a kaszálások, legeltetések változó erélye miatt nem volt látványos virágzása. Legjelentősebb állományait a Tisza jobb partján Pély, Kisköre térségében a töltéslábi, töltés előtéri területeken találjuk, de szép számmal hajt a nem védett és a Natura 2000 hálózathoz is „kifelejített” tiszasülyi öblözetben. A leszáradt kubikok medrében elsősorban Tiszabő, Nagykőrű Tisza bal parti területein helyenként igen nagy számban virágzott. Jelentős állományait találtuk a klasszikus tiszazugi töltéslábi élőhelyeken.

Debreceni torma: Az évek óta lappangó fokozottan védett fajunk virágzó töveit számos helyen meg lehetett figyelni, ami a kora tavaszi áradás jótékony hatására vezethető vissza. Megteltek vízzel azok a hullámtéri kubikok, egykori medrek, laposok, melyek a debreceni torma klasszikus élőhelyei, így ezeken a területeken helyenként szép számban virágzott a faj. Legnagyobb összefüggő állományait Kiskörénél a rétisas fészek melletti egykori mederben találtuk, elszórt, de jelentős számban hajtott ugyanitt a töltéslábi, töltés előtéri területen. A tiszaroffi Felső-réten szintén igen jelentős összefüggő állományai jelentek meg az egykori meder, kedvező vízállású részein. Ugyanakkor a tiszabői szakaszon az egykori ismert termőhelyeken nem került elő egyetlen töve sem. Kisebb szórvány tövei Tiszapüspökinél a töltéslábnál jelentek meg. Miután megjelenése az árvízi vízmozgás és hordalék-lerakódás függvénye, így feltehetően 2016-ban is csak a legmegfelelőbb helyeken sikerült észlelni, de remélhetőleg több ismert régi élőhelyén is sikerül még észlelni a következő években.

Tompa folyamkagyló: A Tisza vízjárása 2016-ban is lehetővé tette, hogy a faj állományai vonatkozásában az adatgyűjtést folytassuk. A Közép-Tisza számos pontján figyeltük meg erős és stabilnak tűnő állományait, néhány helyen a festő kagylóval keverten. Kisköre és Csongrád között a kijelölt mintavételi helyeken mindenhol sikerült kimutatni a faj jelenlétét. Veszélyeztető tényezőként ez évben is jelentkezett a strandolók és a horgászok részéről folyó gyűjtés.

Tiszavirág: A 2016. évben az első kérészeket június észlelték horgászok a Tisza folyón. Június 07-én mindössze néhány példány repült a Tisza 353-357 fkm közötti szakaszán, este 19 óra után. Az időjárás a következő napokban nem kedvezett a rajzásnak, majd érdekes módon június 13-án egy heves délutáni zivatart követően intenzív rajzás indult a folyó Tizsakürt-Szolnok közötti szakaszán. A természetvédelmi őri beszámolók alapján az észlelt rajzás intenzitása a megfigyelés ideje alatt erős volt, így feltehetően előrajzás vagy inkább főrajzás történt ezen a napon. Másnap, június 14-én biztosan kijelenthető, hogy főrajzás történt. A délelőtti, kora délutáni esőket követően az esti órákban gyors, intenzív felfutású rajzás indult, mely egy erős közepes főrajzásban csúcsonyult ki. Érdekes módon a következő napokon további rajzás már alig volt tapasztalható. Egyedül június 16-án volt egy gyenge utórajzás, amikor is néhány tízezres vagy százezres diffúz repülés történt. A hónap végéig még több alkalommal volt észlelhető néhány példányos repülés.

Sárgás szitakötő: A 2016. évben aránylag rendszeresen sikerült észlelni mind a kifejlett egyedeket, mind a lárvákat, bár kevesebb alkalommal került szem elé, mint az előző évben.

Nagy sziki bagolylepke: A rákóczi falvi 200 töves sziki kocsord állományban 28 tő esetében volt tapasztalható rágásnyom. Besenyszögnél nincs adat a faj előfordulására és a tápnövény állomány továbbra is leromlott állapotban van. A Jászdózsa melletti Papp-erdőnél található sziki kocsord állományban számos tövön sikerült rágásnyomokat fellelni.

- Skarlátbogár:** Az év során számos erdőrészből sikerült a faj jelenlétére vonatkozó adatokat gyűjteni a Tájegység területén, különös tekintettel a Tájvédelmi Körzet területére.
- Bütykös hattyú:** Az öcsödi Bábockai-halastavakon 2 pár, a Kékes-laposon 1 pár, a Mámái-Holt-Tiszán 4 pár, a Cibakházi-Holt-Tiszán 2 pár, a Fegyverneki-Holt-Tiszán 1 pár bütykös hattyú költését figyeltük meg. Ez alapján a tájegységben összesen 10 pár bütykös hattyú költött a repülőgépes felmérés alapján.
- Kárókatona:** A csongrádi gémtelenen 81 pár fészkelte. Március 17-én a legtöbb párt már kotlásban találtuk a telepen. A Tisza folyó Kisköre-Csongrád közötti szakaszán máshol nem fészkelte a faj.
- Nagy kócsag:** Az öcsödi Bábockai-halastavakon 7 pár, a Kékes-laposon 5 pár, a Csépai-fertőn 50 pár, a Csukás-fertőn 1 pár, a Cibakházi-Holt-Tiszán 168 pár, a Kengyeli-halastavakon 5 pár, a szolnoki szeméttelen 25 pár költését figyeltük meg, repülőgépes felmérés alapján. A tájegységben 261 pár nagy kócsag kezdett fészkelésbe.
- Kis kócsag:** A 2016-ban Alattyán határában a rekultivált szeméttelen ismert vegyes gémtelenen 2 pár fészkelte. Szolnok mellett a Tisza folyó hullámterében a 327 fkm-nél előkerült vegyes gémtelenről a bakcsók és kis kócsagok egy belterületi nádasba települtek, itt minimum 10 pár költött.
- Bakcsó:** Alattyán határában a rekultivált szeméttelen ismert vegyes gémtelenen 40 pár fészkelte. Szolnok mellett a Tisza folyó hullámterében a 327 fkm-nél előkerült vegyes gémtelenről a bakcsók és kis kócsagok egy belterületi nádasba települtek, itt minimum 20 pár költött.
- Szürke gém:** A Közép-Tiszai - Tájvédelmi Körzetben a pélyi madárrezervátumban 104 pár, az óballai fokozottan védett területen 2 pár kezdett költésbe, a madarak a Tisza jobb partján a kubikerdőben alakítottak ki új kolóniát, 41 pár költött sikeresen. A csongrádi gémtelenen 94 pár költött. Szolnok mellett a Tisza folyó hullámterében a 327 fkm-nél előkerült vegyes gémtelenen 12 párt találtunk költésben. Jászteleknél a Zagyva mellett található telepen minimum 5 pár fészkelte.
- Fekete gólya:** A Jászság területén a 2016. évben 3 pár kezdett biztosan költésbe, de mindössze egy pár volt sikeres. A Tájegység Tisza menti területein a tiszaroffi, óballai, kiskörei revírek/fészkek üresek voltak! További 8 fészkekben indult költés, de két fészkelés tönkrement, 6 pár volt csak sikeres.
- Parlagi sas:** Az idei évben 50 pár kezdett költésbe a tájegységben, 42 pár volt sikeres, 81 fióka repült. 8 pár költése a kotlás vagy fióka nevelés valamilyen stádiumában megghiúsult.
- Rétisas:** 2016-ban 19 pár fészkelte a Tájegységben. 15 pár sikeresen költött, összesen 24 fiókat repítettek, 4 költés megghiúsult illetve egy revír üresen maradt.
- Kerecsensólyom:** 2016-ban 23 pár fészkeléséről volt tudomásunk, több revír továbbra is madarak nélkül maradt. 16 pár eredményesen költött, a sikeres párok minimum 41 fiókat röptettek.
- Kék vércse:** A Jászságban összesen 48 pár költött 5 telepen, a következő eloszlásban: Jászboldogháza, Tápió-Nagytelep 13 pár (21 fióka), Kistelep 9 pár (12 fióka), Jászberény Zagyva telepen 21 pár (59 fióka), a Jászberény legelőerdő telepen 3 pár (min. 3 fióka), a Borsóhalmán található legelőerdei telephez közeli akácosban lévő ún. Koncsik dűlőn 2 pár (5 fióka). Összesen 100 fióka repült ki a telepekről. Az őszi gyülekezés 70 példányban maximalizálódott Borsóhalmán területén, majd szeptember közepére a gyülekezés megszűnt. Jászboldogházán egy alkalommal 83 egyed gyűlt össze, de az éjszakázás nem a térségben történt.
- Túzok:** Elsősorban Túrkeve, illetve Mezőtúr térsége tekinthető stabilan a Tájegységen belül a faj élőhelyének. A túrkevei telető állomány 80-120 pld. között mozgott, a fészkelők száma 1-3 párta tehető.
- Szalakóta:** A 2016. évben 25 pár költéséről volt tudomásunk a Jászságban. A Tájegység területén, alkalmas élőhelyeken észleltünk szalakótákat, de költésről nem volt tudomásunk.

Vetési varjú: A 2016. évben a faj nem költött a tájegységben. A túrkevei költőállomány a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság szomszédos területein található költőállományt erősítette.

Eurázsiai hód: A tájegység területén, a Zagyván és a Tiszán valamint holtágain stabil hódállomány található, a becsült állomány a Tiszán 55-60 család, a Zagyván 6-8 család, illetve további 15-18 magányos egyed. Szolnok-Csongrád között a Tisza folyón 8 aktív kotorék és család 12-15 magányos egyeddel, Szolnok-Kisköre között 22 aktív kotorék és család 3-5 magányos egyeddel, a Csatlói-Holt-Tiszán 4 család a Gó-i-tói-Holt-Tiszán 5 család vált ismertté az év során.

5.2.2. Élőhely-fenntartási, kezelési és fajmegőrzési tevékenységek ismertetése

5.2.2.1. Hortobágy Természetvédelmi Tájegység

A) A természetvédelmi tájegységben megvalósult vagy folyamatban lévő természetvédelmi célú fejlesztések és programok

- Januártól március közepéig a tűzok telelőhelyeket, március közepétől május végéig a tűzok dürgő-, illetve költőhelyeket, május elejétől július elejéig a tűzok potenciális költőhelyeit, szeptembertől decemberig a potenciális és tradicionális tűzok telelőhelyeket folyamatosan mértük fel a természetvédelmi tájegység területén.
- A Hortobágyi Vonuláskutató Állomás üzemszerűen működött, ráadásul az Oktatási és Turisztikai Osztály mellé rendelt külső munkatárs (Hazafi Dorottya) segítségével a korábbi évekhez képest olajozottabban ment a munka. Az üzemeltetés során nyert tapasztalatokról és fejlesztési lehetőségekről Szilágyi Attila jelentésében található részletes összefoglaló.
- Folytatódott a Nonprofit Kft. szervezésében a Legelőtavak kezelése (Grazing) Life + pályázat, melynek során a pusztai környezetben lévő vizes élőhelyek természeti állapotának javítása irányába jelentős előrelépések történtek. Ugyan a korábbinál nedvesebb év miatt a 2016-os élőhely kezelés nem volt olyan látványos, mint az egy évvel korábbi. Megvalósult ugyanakkor a Kis-Kondás villanypásztorban történő bivaly legeltetése a nyár második felében és ősszel. Sajnos negatív tapasztalatok is keletkeztek állatok pusztulása miatt, amelyek ráirányítják a figyelmet a későbbi felelősségteljes gazdálkodásra.
- Tavasszal megtörtént a Hortobágyi-halastó Bivalyos-tavában a villanypásztor rendszer stabilizáló átépítése, mely később nagyon jól működött. A Nonprofit Kft. soha nem látott mennyiségű bivalyt hozott a területre (210 pld), amely június közepére teljesen csaknem lelegelte a tómedreket. Talán hamarabb kezdve a legeltetést lehetett volna még jelentősebb eredményt elérni.
- Karácsonyig a Vagyonkezelési Osztály gépeivel és közfoglalkoztatottak kézi munkaerejének felhasználásával megszüntettük a fásszárú vegetációt a Hortobágy-folyó bal partján Malomházától a Tekeszarv-halmi erdőig. Ez a Grazing Life+-ban vállalt kötelezettségünk volt.
- Az E.ON által végzett vezeték-felújítások kapcsán folyamatosan ellenőriztük és számon kértük a gólyafészkek engedélynek megfelelő áthelyezését.
- Folyamatosan végeztük a szinkronszámlálásokat (rétisas, daru, kék vércse, tűzok, vadlúd), fészekszámlálásokat és a madártani monitoring-vizsgálatot. Utóbbinak koordinálását és az adatok feldolgozását Katona József végezte.
- Megtörtént a gémtelpek repülőgépről történő felmérése, amely a legelőtavakra írt Life + pályázat során történő állapot változás fényképes nyomon követésével egészült ki.
- Elvégeztük a fehér gólyák fészkelő állományának felmérést a nyár folyamán, illetve adatbázist készítettünk a problémás fészkekről és a veszélyes közép feszültségű oszlopokról, melyet az áramszolgáltatónak eljuttattunk. Felügyeltük a

fészkelőhelyeken a hálózati munkavégzést (Tiszacsege, Újszentmargita, Tiszagyulaháza).

- Ragadozómadár védelmi tevékenységünk során rétisas számára etetőhelyeket tartottunk fenn a tél folyamán, valamint színes gyűrűs jelölését végeztük a fajnak
- Tájrekonstrukciós céllal lakossági favágást végeztünk.
- A tájegységben Balmazújváros, Tiszacsege, Újszentmargita, Hortobágy külterületén végezték a HNPI vagyonkezelésében lévő védett gypen a keskenylevelű ezüstfa, amerikai kőris, és kismértékben akác irtását.
- A közmunkások az év jelentős részében mechanikai és vegyszeres módszerrel irtották az adventív növényeket - elsősorban Tiszacsege és Újszentmargita külterületén (gyalogakác, amerikai kőris), illetve kisebb részt Hortobágy, Nagyhegyes és Balmazújváros területén (bálványfa, amerikai kőris).
- Eredményesnek tűnik a Kadarcsaljban és az Örköföldi-erdőben az adventív növényekkel (gyalogakác, amerikai kőris) szembeni beavatkozásunk. Tovább záródott a vetett csenkeszes gyp. A haszonbérő folyamatosan legelteti a területet.
- Ősszel a Vagyonkezelési Osztályon üzemeltetett gép segítségével mélységi szárazzás alkalmával megszüntettünk gyalogakácos és amerikai kőrises foltokat Macska-telken.
- A sőreháti csatornarendszerben, a HNPI vagyonkezelésében lévő védett gypen a keskenylevelű ezüstfa, amerikai kőris gyalogakác irtását egy vállalkozó elvégezte.

B) A természetvédelmi tájegységben meghiúsult fejlesztések és vélhető okai

- További saját vagyonkezelésünkben lévő csatornák megszüntetése szükséges számos helyen, pl.: a Nagy-Álomzugban
- Folytatni kell a 33-as főút mentén az adventív növényzet visszaszorítását és rá kell bízni a Nonprofit Kft-t, valamint az új haszonbérőket, hogy a használatában lévő területeken ezt a munkát haladéktalanul kezdjék meg.
- A Borsósi-tározón - a HHG Zrt. több ezer hektárnyi halastavához hasonlóan - még nem tudtuk elérni, hogy a gázagyús riasztás kikerüljön a gyakorlatból.
- Továbbra is megoldatlan a fényszennyezés hatása több helyen, kiemelten például a Fényes- és a Gyökérkúti-halastavak telelőin.
- Továbbra sincs megalapozó kutatás a Hortobágy-folyó ökológiai állapotát javító intézkedés terv összeállításához, mely véleményünk szerint a nemzeti parkban az egyik legfontosabb természetvédelmi beavatkozást valósítaná meg. A munka első lépése egy komoly előkészítő tanulmány elkészítése, mely számos szakterület bevonását igényli.
- A Hortobágyi-Halastó területén a lesek felújítása forráshiány miatt csak részben történt meg.
- Nem sikerült pályázati forrást találni a kónyai-öblözet rizsgátakkal szabdaltsági területének helyreállítására.
- Kapacitáshiány és stratégiai okok miatt továbbra sem adtunk be pályázatot a Nagy-Kácsa és Miska-foki-holtág élőhelyfejlesztésre vonatkozóan. Első körben egy átfogó előtanulmány elkészítése lenne a feladat, de egy terepi bejárás során felmerült elképzelések alapján a pályázat megvalósíthatósága túlnőhet a természetvédelem számára önállóan elérhető pályázati források határain.
- Nem alakult ki még végleges elképzelés és álláspont a gypkezelés, a nádasok kezelése, a vizes élőhelyek, valamint a fás vegetációjú területek kezelése, illetve az azokat megalapozó természetvédelmi kutatások kérdéskörét illetően. Ennek egyik oka a túlterheltség.
- Az év végén nem történt meg a gyalogakác mélységi szárazzása a Nagy-Kácsában. Ezzel a második, két évre szóló hatósági engedélyünket is hagytuk lejárni anélkül, hogy érdemben munkát végeztünk volna. Ez a történet jó példa arra, hogy igazgatóságunkon a jelentősen csökkent pénzügyi mozgástérben a nagyon fontos megvalósítandó beavatkozásokhoz nem áll rendelkezésre elégséges mennyiségű erőforrás (munkaerő, gép, üzemeltetési költség fedezet).

5.2.2.2. Nagykunság Természetvédelmi Tájegység

A) A természetvédelmi tájegységben megvalósult vagy folyamatban lévő természetvédelmi célú fejlesztések és programok:

- Egész évben kiemelt figyelmet fordítottunk a túzok táplálkozó, fészkelő, dűrgő helyek felmérésére, megfigyelésére, a székicsér költő és vonuló helyek megfigyelésére, védelmére, az ismert ragadozó madár fészkek védelmére.
- A fehérgólya fészkelő állomány felmérését a nyár folyamán elvégeztük az egész tájegységben, a problémás fészkelő helyekről a problématérképet elkészítettük. A tavalyi évben leadott probléma térkép alapján a változásokat vissza ellenőriztük.
- A Tisza-Tavi Sporthorgász knkft. több helyen végzett sulyomgyerítést, a KÖTIVIZIG viszont az idén nem kaszált sulyomot. Ebben az évben ahol a vízfelület nagysága lehetővé tette a sávos sulyomkaszálast alkalmazták (kb. 15-20 méter széles sávok). Ezek a sávok már megfelelőek a zooplankton számára, így a halivadékok megfelelő táplálékhoz jutnak.
- Nagy kárókatona gyérítést a Tisza-tavi Sporthorgász knkft. 3 alkalommal végzett az Óhalászi-holtágnál lévő telepnél. Ezen alkalomok során 274 példányt lőttek le (engedély összesen 300 példányra volt). Két alkalommal próbáltak az Abádszalóki-medencében éjszakázó helyen is löni madarakat, de a terep adottságok miatt nem sikerült.
- A kárókatona szinkronokat havi rendszerességgel végeztük a Tisza-tavon, a csúcs februárban 835 példány volt. A nyári hónapokban átlagosan 450 példányt lehetett számolni az egész tározó területén.
- A Kunmadarasi repülőtéren élő néhány példány magyar földikutya áttelepítéséhez szükséges helyszín keresése céljából, talajmintát vettünk a repülőtéren és a szóba jöhető áttelepítési helyszíneken.
- Tiszaderzsen idén is elvégeztük a kunsági bükköny élőhelyének kezelését, de sajnos az idén nem észleltük virágzását.
- A túzokos területeken, a dolmányos varjak, szarkák tavaszi gyérítése, Larsen-féle élve fogó csapdával megtörtént Újfalusi Sándor közreműködésével. A túzokos területeken kiemelt figyelmet fordítottunk a szörmés ragadozók gyérítésére is. A Püspökladányi Vadásztársaság hivatásos vadásza, a HNPI hivatásos vadásza, Hoffmann Károly segítségével Borzas-pusztán, Farkas-lóré, Rásó-lóré, Lapos-szeg területeken összesen 72 db rókát és 6 db borzot hoztak terítékre. A kotorékozások alkalmával a kotorékokban valószínűleg még több kölyköt fojtottak le a kutyák.
- A Borzas erdő északi tagjában a nyár folyamán a közmunkások lefűrték a tájidegen fajok nagy részét és az év végén letermelésre kerültek ezek a területek.
- Bombatér KEOP: Az év elején több egyeztetés történt a tűzszerezési munkák és a földmunkák kezdésének időpontjáról és a pontos ütemtervről. Február 24-én kezdődött el a tűzszerezési mentesítés a D/3-as zónában. A földmunkák az É/1 zónában kezdődtek el, majd folyamatosak voltak, elkezdték a megyehatáron lévő út készítését. Július 1-én baleset történt, mely során 4 tűzszerező életét veszítette. A mentesítési munkákat a baleset vizsgálatának idejére leállították. A mentesítési munkák október 18-án folytatódtak. A Tűzszerező alakulat december 16-án függesztette fel a munkát. A mentesítetlen területeken megközelítőleg mintegy 6000 jel felszámolása van még hátra. A földmunkák során a földút a Csontos-éri átjáróig elkészült, egyedi bombatölcsérek betemetése folyt. A földmunkát végző cég december 2-án vonult le a területről. A déli projekterületen földanyag becslési felmérések, bombatölcsérek kitűzése történt. Veresnadrág csenkesz kézi vetése történt betemetett bombatölcsérek felszínén.

B) A természetvédelmi tájegységben meghiúsult fejlesztések és vélhető okai

- 2016-ban nem terveztünk olyan fejlesztéseket, melyek meghiúsultak.

5.2.2.3. Bihar Természetvédelmi Tájegység

A) A természetvédelmi tájegységben megvalósult vagy folyamatban lévő természetvédelmi célú fejlesztések és programok:

- Sikeresen üzemeltettük a kisvizes KEOP pályázat keretében megépült zsilipeinket. Derecske, Nagy-nyomáson kiemelkedően értékes élőhelyet sikerült kialakítani. A Bocskoros és a Pocsaji láp is egész évben megőrizte a vízszintjét. A zsilipek megfelelő karbantartásáról gondoskodtunk.
- Az andaházai élőhely tekintetében az időjárásnak köszönhetően nem volt szükség árasztásokra (ezért a víz díját sem kellett kifizetni). A HNPI tulajdonában lévő közel 300 állatból álló bivalygulya legeltetésének köszönhetően a terület természetvédelmi hasznosítása kiváló. A bivalyok legelése a nyíltvizes és rövidfüvű élőhelyeket fenntartja, így az árasztás éves rendszeressége továbbra is fenntarthatónak tűnik (nincs szükség a terület kiszáritására). Az ornitológiai adatok tekintetében ismét „csúcsok dőltek”. Rendkívül értékes fajok nagyon jelentős állományai voltak a területen.
- A tájegység területére eső állattartó telepeken (konyári szürkemarha telepen és az Andaházán lévő Csapó tanyán) az állatok teletetése téli takarmányozása a kisebb problémák ellenére megoldható. Az állatok takarmányellátása érdekében végzett kaszálások egyben a természetvédelmi kezelést is jelentik egyes saját használatban hagyott területrészekeken Konyár, Derecske, Nagykereki, Földes, Berettyóújfalu). A munkagépek a természetvédelmi érdekből végrehajtott szárazításokban is részt vettek (Konyár, Derecske).
- Az andaházai vizes élőhely melletti saját használatú szántó területek egy részén a HNPI kukoricát termelt, melynek bizonyos százalékát (kb. 15%) nem takarította be, hogy 2017 tavaszán szárazúva az daru és vadlúd táplálkozó helyként szolgálhasson. A terület további részein gyepes lucerna volt. Ennek felét ősszel kiszántották. Ennek a blokknak hosszútávon vadlúd és daru védelmi funkciót szán a HNPI, a gazdálkodást ennek megfelelően tervezi.
- Derecskén a kiöregedett lucernás helyére telepített 7 hektárnyi barázdált csenkesz esetében aratható magtermésre számítottunk, de ez évben csak tisztító kaszálás volt.
- A már említett rendszeres és nagyszámú birtoktest ellenőrzések természetvédelmi hozadéka, hogy a területek természetvédelmi helyzete sok helyen javult. Kiépültek az állattartáshoz kapcsolódó létesítmények (pásztorszállás, karám, kutak, villanypásztor), melyeket többnyire sikerült az elvárásoknak megfelelően kialakíttatni. Mindegyik kérelmet helyszíneltek, véleményezték. Az eddig nem legeltetett területekre többnyire állatokat hajtottak, a szükséges gyomirtó kaszálásokat elvégezték. A tájegység szintjén a gyepek, és szántók állapota összességében javult, a legeltetett állatlétszám és ezzel arányosan a legelők kihasználtsága is emelkedett, a kaszálások mértéke visszaszorult.
- A természetvédelmi kezeléseket vonatkozásában a keskenylevelű ezüstfa irtását végezték egyeztetések utána a bérlők, több helyszínen (Földes, Berettyóújfalu, Derecske).
- Folyamatosan ellenőriztük, karbantartottuk, szükség szerint felújítottuk a mesterséges fészkelő helyeket (kék vércse, szalakóta, kerecsen, gyöngybagoly). 10 szalakóta odú, 2 gyöngybagoly láda került kihelyezésre. Gólyafészkek-tartók javításánál és visszahelyezésénél voltunk jelen.
- A tűzok esetében folyamatosan felmértük a teletőhelyeket, dürgő-, illetve potenciális vagy tradicionális költőhelyeket. Fészkkeresés indokkal gyeplehűzások voltak több helyszínen (Szerep, Püspökladány). Fészkek kis számban kerültek elő, remélhetően az AKG elírások miatt a kései kaszálásoknak köszönhetően. 1 tojás lett Dévaványára szállítva Szerep - Madarásról.
- Telepesen költő madárfajok (vetési varjú, gyurgyalag, parti fecske) költőtelepek felmérése volt.

- Simay Gábor elvégezte a telepésen és nem telepésen költő parti madarak fészek/revír számlálását.
- Számos esetben és igen sok fajnál váltak szükségessé madármentések gyakran eddig nem jellemző fajok esetében is. Idén is legnagyobb számban fehér gólyák esetében 28 esetben (örvendetes csökkenés a tavalyi 51-hez képest). Egyéb jellemző fajok: erdei fülesbagoly 6, kuvik 6, kék vércse 1, vörös vércse 9, egerészölyv 10, karvaly 1, törpegém 1, bölömbika 1, fekete rigó 1, sárga rigó 1, bütykös hattyú 1, vetési varjú 3. Ez esetekben a megadott legközelebbi helyre szállítottuk, vagy felépülésükig gondoztuk a sérült madarakat - sajnos sok elpusztult. Egy alkalommal egy denevér is mentésre szorult.
- Kerecsensólyom, és réti sas fiókákat kaptak jelölőgyűrűt. Több gyűrűzési kísérlet az időjárás és a járhatatlan útviszonyok miatt nem valósult meg.
- Fehér gólya felmérést végeztünk 43 településen. Gólyafészkek áthelyezéseket véleményeztünk és több esetben felügyeltük a munkálatokat. Elkészítettük a problématerképet a gólyák számára veszélyes oszlopok, vezetékszakaszok felmérését. Jeleztük a problémás helyszíneket.
- Keleti lápibagoly lámpázás a Pocsaji lánál, Patalenszki Adrienn (Természetmegőrzési Osztály) irányításával, Szél László örkerület-vezetővel közösen. A faj sajnos nem került elő. A nagy szikibagoly felmérése érdekében is végeztek kutatók lámpázásokat Patalenszki Adrienn irányításával Konyár, Gáborján, Hencida, Pocsaj térségében.
- Közös területbejárások Szél László örkerület-vezetővel a létavértesi Lőszletörés és a Pocsaji láp térségében. A bejárások során előkerült védett fajok: sarlófűcincér, boglárkacincér.
- Két napos közös területbejárás a TK erdeiben Kovács Tibor főmuzeológussal (Mátra Múzeum). A bejárás célja az itt előforduló xilofág bogarak felmérése.
- Folyamatosan végeztük a BIOTIKA adatgyűjtéseket, több új faj és előfordulás bejelentésével.
- Felmértük az ismert védett növényfajok (kiszéskű aszat, fátyolos nőszirm, agárkosbor, réti őszirózsa, sziki kocsord, kardos madársisak) állományait, a nagy szikibagoly állományait.
- Egyeztetés és helyszíni bejárás volt a Magyar Közútkezelő képviselőivel az út menti mezsgyében előkerült védett növényfajok megóvásával kapcsolatban (kék atracél).
- Ürgés élőhelyek részleges felmérése volt.

B) A természetvédelmi tájegységben meghiúsult fejlesztések és vélhető okai:

- Továbbra sem sikerült minden kolléga számára a szolgálati gépkocsit biztosítani. Simay Gábor és Gebei Lóránt felváltva használnak egy gépkocsit. Az összes gépkocsival kapcsolatban egyre több műszaki probléma jelentkezik.
- A Bihari-sík Tanösvény állapota tovább romlott. A táblák egy részét olvashatatlan állapotuk miatt el kellett bontanunk. A tornyokat életveszélyes állapotuk miatt lezártuk. A tanösvény KEHOP forrásból történő felújítása a tervezés, engedélyeztetés szintjén tart.
- Kócsag- és gémtelpek repülőgépes felmérése ez évben elmaradt.
- Nem sikerült a tájegységben egyéb bemutatóhelyek kialakítása a tervezett betekintő tornyok (Andaháza, Mezősas, Vánocsod) a HNPI belső egyeztetési során nem kaptak támogatást. A tájegységben csoportok, iskolai terepgyakorlatosok fogadására alkalmas bemutatóhely jelenleg nincs.
- Az erdős KEHOP keretében nem történt semmiféle beavatkozás. A Hencidai Csereerdőn a tisztítások során kivágott nyiladékokban jelentősen terjednek a tájidegen fa- és cserje fajok. Az erdő művelési ágból tervezett kivonások megrekedtek.
- A bérbe adott területeken, bár további javulás volt tapasztalható, de egyes helyszíneken sajnos még mindig nem megfelelő a területhasználat. Egy esetben a bérlő lépett vissza. A gyepek állapota összességében javult, de helyenként még

mindig nem megfelelő (alul- vagy éppen túlhasznosítottak). Egyes területeken a gyepek, szántók kezelés nélkül maradtak, azaz sem legeltetés sem kaszálás nem történt.

- A Bihari-sík Tájegység Iroda kérdésében jelentős előrelépések voltak, de az ideiglenes irodában (Debrecen, Hajnal u.) technikai és elfoglaltsági okok miatt ovábbra sem sikerült megszervezni az ügyfélfogadást.
- Rendkívül aggályos a Berettyó mentén a levágott növényzet (ligeterdő) és a megbolygatott talajfelszín miatt a tájidegen fajok terjedése. A vízügy nem tudta ezt a problémát kezelni. Próbálkozások sem történtek.
- Nem sikerült megnyugtatóan rendezni a Berettyóújfalú, Baglyas területén található szarvasmarha telep szérűskertjének és trágyatárolójának kérdését. A telep takarmányát és ideiglenesen trágyáját is a környező védett gyepeken tárolják/tárolták. A probléma nem új keletű, valószínűleg az már a védetté nyilvánítás pillanatában is fennállt. Az ügy lezárását elősegítő adminisztratív ügyintézés megkezdődött. Ennek eredménye, hogy a trágyát már nem hordják erre a részre (régebbi depók azonban még mindig vannak). Azonban ez egy újabb problémát vet fel, hiszen így a nagy mennyiségű trágyát traktorokkal hordják a területen keresztül vezető földutakon, ami egyrészt növeli a zavarást (túzok), másrészt amennyiben a földutak már járhatatlanná válnak, a gyepek károsításához vezet.
- A megkezdett beavatkozások ellenére továbbra is igen súlyos probléma az ezüsfák terjedése (kisebb mértékben a gyalogakác). Elmondható, hogy mind a közmunka programnak, mind az egyes bérlők aktivitásának köszönhetően részeredmények születtek, de a munkát nagyobb intenzitással és esetlegesen új módszerekkel folytatni kell. A legjelentősebb foltok már nem saját vagyongazdálkodású, hanem egyéb tulajdonosok, kezelők (csatornák) területén vannak.
- Az erdőfoltok nyilvántartását, a valós művelési ág bejegyzését az ennek megfelelő használatot továbbra sem sikerült megoldani.
- Az elszántott gyepterületek kitűzését, az eredeti művelési ág visszaállítását folytatni kell. Továbbra is vannak elművelt területrészek.
- Nem sikerült teljes mértékben meggátolni a falopásokat. Ez egyes területeken jellemző (Derecske, Földes, Nagyrábé, Vekerd, Furta). A rendőrséggel, polgárőrökkel, mezőőrökkel még szorosabb kapcsolattartás, közös járőrözések szükségesek. Ehhez a technikai eszközöket (terepjáró) nekünk kell biztosítani.
- Illegális horgászatok száma jelentősen csökkent a bakonszegi K-XI tározón, de a Körmösdpusztán továbbra is sok problémát okoz a zavarás és a szemét. Ellenőrzések szükségesek.
- Továbbra is problémát jelent legfőképpen az andaházai élőhelyen a fészkek predáció, melynek sok gulipán és gólyatöcs fészkealj esik áldozatul. Egyelőre a probléma megoldására nem találtunk kivitelezhető megoldást.
- A derecskei Nagy-nyomáson KEOP forrásból kialakított vizes élőhelyen nem sikerült megfelelően szabályozni a vízi vad vadászat kérdését. A rendkívül nagy számú réce és vadlúd gyülekezés (köztük fokozottan védett fajok is) a területre vonzotta a vadászokat, így a tevékenység, zavarás következtében néhány napon belül „kiürült” az élőhely, elveszítette jelentőségét. A derecskei Barátság VT tagjaival egyeztetést kezdeményeztünk. Az egyeztetéseket 2017 során tovább kell folytatni.
- A vadásztársaságok aktivitását a „dúvadak” és különösen a dolmányos varjak gyérítése tekintetében, nem sikerült kellőképpen növelni. A varjak, mindenhol, de különösen Andaháza területén okoznak rendkívül jelentős természetvédelmi és vadgazdálkodási kárt (kék vércsék, parti madarak fészkealjainak elpusztítása). Az ellenük történő szervezett védekezés (Larsen csapda stb.) sajnos csak kevés vadásztársaságra jellemző és alkalmoszerű.
- Nem sikerült megfelelően szabályozni a túzok dürgő területeken az őz vadászat kérdését. Ez egy rendkívül hangsúlyosan jelentkező probléma az elmúlt években és több konfliktus forrása.
- Gólyák, túzok pusztulása, sajnos még mindig nagy számban léteznek szigeteletlen

oszlopok, vezeték szakaszok.

5.2.2.4. Hajdúság - Dél-Nyírség Természetvédelmi Tájegység

A) A természetvédelmi tájegységben megvalósult vagy folyamatban lévő természetvédelmi célú fejlesztések és programok:

- Hosszúpályiban a Fehértói-tározó területén a 91 hektárnyi villanypásztossal bekerített területen már tizedik éve tart a szürke marhák legeltetése. A cél a gyepek állapotának javítása, a nád és az egyéb vízi növényzet visszaszorítása, kopárok (esetenként nyílt vizes foltok) kialakítása. A megnövekedett állatlétszámnak (90 db) és a vízhiánynak köszönhetően idén igen látványosan szorult vissza a nádas a területen.
- Természetvédelmi kezelési célú nagygépes kaszálásra 1 helyen került sor, ami részben a szürke marhák takarmányozását is kiegészítette:
  - Létavértes, Lőszletörés (traktorral): 4 ha
- Az idén a következő szárazúást végeztünk Solidago, parlagfű és egyéb gyomok eltávolítása, valamint gyengén cserjés területek megtisztítása érdekében:
  - Vámospércs-Nyírcsád, Jónásrész: 2,4 ha
  - Haláp és Bánk közötti erdők: 1,2 ha
  - Bánki láprétek és erdők: 0,8 ha
  - Nyírábrány, Káposztás-lapos: 9 ha
  - Fülöp, Hanelek: 1 ha
  - Monostorpályi-legelő: 2,4 ha
  - Létavértes, Lőszletörés: 2,2 ha
  - Újléta, gyepesedő szántója: 5 ha
  - Bagaméri tarka sáfrányos: 0,5 ha
  - Nyírmártonfalva, Rostostövű sásos láp: 0,3 ha
  - Hajdúbagos, Földikutya Rezervátum: 4 ha
  - Hajdúbagos, Sűrű-tisztája: 2,5 ha
- Számos területen végeztünk cserje-, és sarjirtásokat, kézi kaszálásokat és kisgépes kaszálást főként értékes láprétek és egyéb gyepes élőhelyek fenntartása, helyreállítása érdekében:
  - Cserjeirtás, kaszálás a Bánki láprétek és erdők egy rétjein: 2,4 ha
  - Kézi és kisgépes kaszálás, szárazúzás a Jónásrészen: 0,2 ha
  - Siska nádtippán és akác sarjak kaszálása Újlétán (egyhajúvirágos): 3 ha
  - Kisgépes kaszálás az álmosdi Daru-lápon: 2,1 ha
  - Kisgépes kaszálás a Kokadi Daru-láp pihenőjén: 0,6 ha
  - Akác sarjak leverése a Létavértes 070/1d hrsz. területén: 0,4 ha
  - Aranyvessző kaszálása, cserjeirtás a bagaméri Silye-réten: 0,1 ha
  - Cserjék kaszálása kiséppel a létavértesi Lőszletörésen: 1 ha
- Újabb területeken kezeltük az idegen honos fászfű növényeket a fűrészes-vegyszeres technikával:
  - Akác fűrése a vámospércsi Kőrises-dűlőn (Jónásrész): 0,2 ha
  - Szórványos kezeléseket a Martinai-legelőn, hajdúhadházi Liget-legelőn, Földikutya Rezervátumban
- Inváziós növényeket vegyszeres pontpermetezéssel is irtottunk. A foltok kiterjedését sajnos nem tudjuk mindenütt pontosan megadni:
  - Selyemkóró pontpermetezése a Kék-Kálló-völgyben
  - Selyemkóró pontpermetezése a Földikutya Rezervátumban
  - Selyemkóró pontpermetezése a vámospércsi Villongón: 0,2 ha
  - Selyemkóró és aranyvessző pontpermetezése a Bánki láprétek és erdőkben
- Gallyak és avar lehordására került sor az újlétai egyhajúvirágosban 1 ha kiterjedésben.
- A tájegységben 18 vízvisszatartó műtárgyat kezelünk.

- A Debreceni Nagyerdőn 1 fő közfoglalkoztatott folyamatos hulladékgyűjtést végzett.

B) A természetvédelmi tájegységben meghiúsult fejlesztések és vélhető okai:

- 2016-ban meghiúsult fejlesztés nem volt.

5.2.2.5. Nyírség - Szatmár - Bereg Természetvédelmi Tájegység

A) A természetvédelmi tájegységben megvalósult vagy folyamatban lévő természetvédelmi célú fejlesztések és programok:

- A tarpai Nagy-erdőben természetes erdő felújítási kísérletek (Pro Silva) folytatódtak, év elején a TMO munkatársaival kijelöltük a kísérleti területeket (lékeket) és elkezdődtek a monitoring vizsgálatok.
- Lápi kutak üzemeltetése a Beregben folyamatos, a TMO kérésének megfelelően a kútdatok minden hónapban összesített formában megküldjük a központnak. Kállósemjén Mohos-nál a kút közelében csőtörés volt, a hibát viszonylag gyorsan sikerült elhárítani. A Vajai-tónál lévő kút áramellátásának megoldása után hibátlanul üzemelt.
- A fülesdi mocsárréten (Fülesd072/6 hrsz.) a teljes terület tisztítókaszálás megtörtént a saját traktorunk segítségével, a Cibere csatorna kitisztítása a VÍZÜGY közmunkásainak bevonásával zajlott.
- Kaszonyi-hegy T.T.: Élőhelykezelés kb. 1,5 ha területen (kaszálás, legyűjtés, cserjeirtás-gépi és kézi). A gyümölcsös (0706/1a hrsz.) területre a cserjeirtást és a terület kitisztítását közmunkások és a traktorunk bevonásával elvégeztük a K-i oldalon is.
- Bátorligeti-ösláp T.T.: láprétek kaszálása, a lekaszált növényzet összegyűjtése, valamint kihordása 4,5 ha területen, 1 ha-on a cserjeirtás és a levágott anyag kihordása megtörtént.
- Bátorligeti-legelő T.T.: akácsarj vágást 1,0 ha területen, ill. inváziós lágyszárúak kaszálását (selyemkóró, gyalogbodza) 0,5 ha területen elvégeztük. a selyemkóró visszaszorítására vegyszeres kezelést alkalmaztunk. A terület széléin lévő közel 8 ha-os „begyalogolt” akácos levágását 80 %-ban elvégeztük.
- Fényi-erdő T.T.: pusztai tölgyesek tisztásain tisztítókaszálás 7 ha kiterjedésben megtörtént. Károlyi-folyáson vízvisszatartást végeztünk.
- Cégénydányádi-park T.T.: A parkban a cserjeirtás és rendszeres tisztítókaszálás történt, a gát felőli oldalon a fák visszavágása a VIZÜGY kérésének megfelelően megtörtént. Az információs táblák, esőbeálló, padok, kukák felületkezelését elvégeztük.

B) A természetvédelmi tájegységben meghiúsult fejlesztések és vélhető okai:

- 2016-ban a tájegységben nem volt meghiúsult fejlesztés.

5.2.2.6. Jászság - Közép-Tisza Természetvédelmi Tájegység

A) A természetvédelmi tájegységben megvalósult vagy folyamatban lévő természetvédelmi célú fejlesztések és programok

- A HELICON LIFE+ pályázat utolsó, záró évének keretén belül a parlagi sas és egyéb ragadozómadár fajvédelmi tevékenységek kerülnek megvalósításra. A parlagi sas fajvédelmi pályázat fő kedvezményezettje a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület.

- A túrkevei Pásztói-legelő Natura 2000 területen futó LIFE+ pályázat kedvezményezettje a Nimfea Természetvédelmi Egyesület. A pályázat fenntartási időszakában tovább folyt a vegyes jószágállománnyal történő szakaszos legeltetés a területen, továbbá a gyepek átszelő csatorna egy rövid szakasza földborítást és új műtárgyat kapott. A 2015. évben megtörtént a pályázat zárása.
- A Pélyi Madárrezervátumban a Patkós-holtág kotrása KEOP pályázati keretből a 2013. év folyamán kezdődött, de befejezésére 2014 őszén került sor. A holtágból kikotort mederanyag az árvízvédelmi töltés mentett oldalán került elhelyezésre, ahol a töltés megerősítésének céljából masszív töltésnyomópadka épült belőle. A természetvédelmi célzatú beavatkozás eredményeként a holtág eredeti alakjához és medermorfológiájához hasonló kialakítás került megvalósításra. A 2014/2015 tél során elsősorban csapadék víz gyűlt a mederben, majd egy kisebb tavaszi árvíz a holtágot feltöltötte. 2016. év elején több kisebb árvíz biztosította, hogy a vízszint optimális legyen a nyár eleji időszakban. A nyár folyamán végzett kutatóhalászat értékes őshonos fajokból álló halfaunát mutatott ki a területről, de a 2015. évihez képest jóval magasabb arányban voltak jelen tájidegen halfajok is. Kis arányban gyökerező hínárfajként megjelent a bodros békaszőlő (*Potamogeton natans*), ami abból a szempontból érdekes, hogy a beavatkozás előtt a holtágban egyetlen hínár faj sem élt az elmúlt években. A szegélyzónában több helyen elszórtan megjelent a nyílfű (*Sagittaria sagittifolia*). Szeptemberben a lecsökkent vízszint és a nappali melegek, éjszakai jelentős lehűlések következtében kisebb arányú halpusztulás történt. Az őszi második felében levonult kisebb árhullám ismételt feltöltötte a holtágot friss vízzel, melyre a nyári párolgás útján történt vízvesztés miatt nagy szükség volt.
- Legnagyobb arányban az élőhely-kezelési tevékenységeket elsősorban a gazdálkodók és bérlők végzik a saját vagyongekezelésű gyepeken, szántókon. Az erdők esetében a releváns erdőgazdálkodói tevékenységeken kívül egyéb beavatkozás nem történt. Szikes tavak vonatkozásában rendszeresek az adekvát vagyongekezelői szerződések és megállapodások alapján folytatott nádgazdálkodási tevékenységek.
- A gyepek kezelésére vonatkozóan kiemelendők egyes gazdálkodók egyre növekvő szürke marha állományai, valamint az Akolhádi-mocsárrét vegetációjának marhával történő visszaszorítása. Kiemelendők a pélyi fokozottan védett területen végzett hullámtéri legelő helyreállítási munkálatok, melynek elsődleges célja a tájidegen fászfű vegetáció eltávolítása, illetve a mentesített területek folyamatos legeltetése.
- Természetvédelmi célú fejlesztések közé sorolható a felújítási kötelezettség alá tartozó területek erdősítésében, illetve a kötelező pótlásoknál alkalmazott vegyes állományszerkezet kialakítása, melynek során az enyves éger, vénic szil és magyar kőris is nagyobb arányban kerül telepítésre a termőhelyi viszonyok függvényében.
- A Tájegységben továbbra is nagy problémát jelent a falopás. A száraz faanyag engedély nélküli gyűjtése mellett sok esetben élő fákat vágnak ki, ami az anyagi károk mellett természetvédelmi problémákat is okoz. A falopással leginkább érintett települések Tiszabura, Tiszabó, Tiszapüspöki továbbá egyre inkább növekvő mértékben jellemző Kőtelek, Nagykőrű, Szolnok-Szandaszőlős térségében is.

B) A természetvédelmi tájegységben meghiúsult fejlesztések és vélhető okai:

- 2016-ban a tájegységben nem volt meghiúsult fejlesztés.

5.5. Idegenhonos inváziós fajokkal kapcsolatos gyakorlati tevékenységek

5.5.1. Hortobágy Természetvédelmi Tájegység

2016-ban általánosságban 4 fő, időszakosan pedig a VKO mellé rendelt 5. közfoglalkoztatott munkatárs végzett inváziós növény irtási feladatokat tájegységünkben.

A vegetációs időszakban vegyszeres védekezést folytattunk a Kőudvari-erdőben, a Tilos- és az Ohati-erdőkben elsősorban mirigyes bálványfa, amerikai kőris, gyalogakác és zöld juhar fafajokkal szemben. Utóbbi helyszínen a Hortobágyon első ízben elkezdtük a kései meggy kétnyelű késsel történő kéreghántását is, kiegészítve a nyugati ostorfa egyedeivel. A Cserepesen a korábban vegszerrel kezelt, gyepre kigyalogolt akác állományt termeltük le, miközben erőinket fordítottuk a korábbi években már kezelt területek utókezelésére is: Petenye, Kecskés, Darassa, Nagyszik, 33-as út menti területek és kunhalmok.

Nagy feladatot keletkeztetett a legelőtavas pályázatban vállalt kötelezettség, miszerint a Hortobágy-folyó partján a fás vegetáció megszüntetését kellett megvalósítani. Ez elsődlegesen a VKO által végzett gépi munkát igényelt, de folyamatosan elé kellett dolgozni kézi szerszámokkal. Ez a feladat nagyjából 1,5 hónapot vett igénybe.

5.5.2. Nagykunság Természetvédelmi Tájegység

2016 évben 2 fő közmunkás végzett inváziós növény irtást. Munkájuk során az alábbiakat végezték: keskenylevelű ezüstfa, akác, amerikai kőris, gyalogakác, cserjézése Mihályhalma, Lapos-szeg, Hortobágy-folyó hullámtér területeken (mindösszesen 1 ha. területen). Keskenylevelű ezüstfa, amerikai kőris, akác vegyszerrel történő fűrészes kezelése Borzas-erdő (3 ha.), Lapos-szeg, Mihályhalma (0,1 ha.) területeken. A Kecskeri tározó gátja mellett gyalogakác irtást végeztünk 0,1 ha. területen. Németh-sziget, Álomzug, Ózes területeken selyemkóró pont-permetezését végeztük mindösszesen 500 négyzetméter területen.

5.5.3. Bihar Természetvédelmi Tájegység

A tájegységben az alábbi helyszíneken került sor beavatkozásokra, melyeket a bérlők vagy a HNPI végzett. Legjellemzőbb a keskenylevelű ezüstfa elleni védekezés.

Derecske, Olcsókúti-legelő: Egyes területeket sikerült teljes mértékben megtisztítani a keskenylevelű ezüsthától a korábbi években, többszörös utókezeléssel mintegy 2 hektár kiterjedésben. 2016. évben a bérlő 0,1 hektáron végezte el az irtást. Az igazi problémát az okozza, hogy az ezüsthátok egy jó része nem HNPI vagyongazdálkodásában lévő árkokban, csatornáknak van.

Derecske, Nagy-legelő (Bagosi-határ): A régebbi tanyahelyeken a bérlők 1 hektár kiterjedésben tisztítókaszálást végeztek (parlagfű).

A terület északi részén a keskenylevelű ezüsthát irtását végezték el. A faanyagot ledarálták, később vegyszeres kezelést fognak alkalmazni. A szükséges engedélyek rendelkezésre állnak.

Berettyóújfalú, Palocsa: A terület déli részén egy több mint 20 ha-os gyepen közel 9 ha-os volt az ezüsthát borítás. Ezen a területen 2016-ban is folytatódtak a cserjeirtási munkák. A bérlő levágta az állományt majd a frissen sarjadt hajtásokat leszárzúzták, így év végére sikerült megtisztítani a terület kb. 90 %-át. A területet intenzíven legeltetik bivalyokkal.

Berettyóújfalú, Andaháza: A bivalyok által legelt terület aránya tovább növekedett a keskenylevelű ezüstháttal borított területek részeként. A kisebb állományokat már jórészt kiirtották, de van egy nagyobb összefüggő cserjés, amihez még valószínűleg több év kell, mire kikopik a területről. 2016. évben kb. 0,5 ha tisztult meg.

Kisebb foltokban selyemkóró irtása volt szárzúzással 0,1 ha.

Hajdúszoboszló: Tájidegen fás szárúak vágása, nem védett területen. 0,2 ha ezüsthát, bálványfa, amerikai kőris.

Furta, Veres-ér-hát, Sut-kert: A bérlő folytatta az ezüsthát kivágását körülbelül 0,3 hektáron. Sajnos a juhokkal történő legeltetés egyelőre nem képes visszaszorítani a sarjadást.

Mezőpeterd: A HNPI kezelésében lévő szántók szegélyén 1 hektár kiterjedésben volt szárazzás a parlagfű terjedésének megakadályozása miatt.

5.5.4. Hajdúság - Dél-Nyírség Természetvédelmi Tájegység

Aranyvessző fajok visszaszorítása érdekében a következő területeken és kiterjedésben végeztünk szárazzást, vagy kaszálást a virágzást megelőzően: Haláp és Bánk közötti erdők területén: 1,2 ha; Bánki láprétek és erdők területén: 0,8 ha; nyírmártonfalvi Rostostövű sásos lápon: 0,3 ha; hajdúbagosi Sűrű-tisztáján: 2,5 ha; bagaméri Silye-réten: 0,1 ha. Az első három helyszínen már több éve folytatjuk a beavatkozást, és megállapítható, hogy az aranyvessző állománya erősen megritkult. A rendszeres kezelés természetesen nem hagyható el.

Parlagfű szárazzása egy újlétai visszagyepesedő szántón: 5 ha.

Néhány helyen akác levágása után felverődött sarjak leverését végeztük el. A Létavértes 070/1d hrsz. területén 0,4 ha kiterjedésben került erre sor. Az akácokat eredendően legelő terület helyreállítása céljából vágtuk le, és a sarjak visszaszorítását legeltetéssel tervezzük. A magasabbra felnőtt sarjakkal azonban már nem bírtak az állatok, ezért vissza kellett azokat vágni. Bagamérban az országhatár sávjában élő tarka sáfrány állományt veszélyezteteti az akác sarjadása, amit szárazzással kezeltünk 0,5 ha kiterjedésben. Kezelése legeltetéssel, vagy más módon nem megoldott, a határőrizeti szervek viszont hozzájárultak, hogy ezt a beavatkozást rendszeresen elvégezzük. Újléta egyhajúvirág élőhelyén 3 ha kiterjedésben vágtuk le az akác sarjakat, mivel a fokozottan védett növény számára kedvezőtlen az erős árnyékolás. A legeltetés sajnos nem megoldható.

Újabb területeken kezeltük a homoki legelőkre terjedt akácot a fúrásos-vegyszeres technikával. A vámspércsi Kőrises-dűlőn (Jónásrészt) 0,2 ha kiterjedésben kezeltük a fákat glifozát tartalmú szer bejuttatásával, nyár végén. A túlélő példányok utókezelésére is sor került, így a hatékonyság gyakorlatilag 100%-os lett. A kiszáradt fák letermelésére ősszel kerül sor. Szórványos kezelések történtek még a Martinai-legelőn, hajdúhadházi Liget-legelőn, és a hajdúbagosi Földikutya Rezervátumban. Becsült összterületük mintegy 0,5 ha.

Inváziós növényeket vegyszeres pontpermetezéssel is irtottunk. A foltok kiterjedését sajnos nem tudjuk mindenütt pontosan megadni, mivel a legtöbb esetben ritka szórványok kezeléséről volt szó: selyemkóró pontpermetezése a Kék-Kálló-völgyben, a Földikutya Rezervátumban, a vámspércsi Villongón: 0,2 ha, a Bánki láprétek és erdőkben. Az ilyen kis szórvány állományok kezelése kevésbé látványos, de igen fontos az elszaporodás megelőzése szempontjából. A munka során átfésült terület több száz hektárt tesz ki. A hatékonyság nem mindig kielégítő, mivel a kezelt növények elszáradása után helyenként gyökérről újra kihajt néhány.

5.5.5. Nyírség - Szatmár - Bereg Természetvédelmi Tájegység

Selyemkóró (*Asclepias syriaca*)

A beavatkozás helyszíne: Bátorligeti-legelő Természetvédelmi Terület

A beavatkozási terület becsült mérete: 0,84 ha (az csak a fertőzött terület összesített kiterjedése).

A beavatkozás időpontja: tavaszi és nyári időszak (május-július).

Alkalmazott módszer: pontpermetezés glifozát hatóanyagú vegyszerrel, mechanikus eltávolítás kaszálással, legyűjtéssel.

Az élőhely jellege: homokpusztai gyeptársulások, hasznosítása: legeltetett gyepek.

A munka hatékonysága, eredményessége: a 2014 óta végzett aktív természetvédelmi kezelés eredményeként az inváziós növényekkel fertőzött területek méret csökken, újabb területeken sem tapasztalható terjedés.

Gyalogakác (*Amorpha fruticosa*)

A beavatkozás helyszíne: Fülesdi-láprét

A beavatkozási terület becsült mérete: 2 ha (az csak a fertőzött terület összesített kiterjedése).

A beavatkozás időpontja: tavaszi és nyári és őszi időszak (május-július, szeptember).

Alkalmazott módszer: mechanikus eltávolítás kaszálással, legyűjtéssel. A kaszálás kézi (kis kiterjedésű foltok esetében) és gépi (nagyobb kiterjedésű foltok esetében, ill. a vonalas létesítmények mellett pl. utak, csatornák) módszerek vegyes használatával történik.

Az élőhely jellege: kiszáradó láprét.

A munka hatékonysága, eredményessége: az aktív természetvédelmi kezelés eredményeként az inváziós növényekkel fertőzött területek mérete csökken, a területet átszelő Cibere csatorna folyamatos terjedési útvonalat biztosít a fajnak, amit csak rendszeres beavatkozással lehet visszaszorítani. A mechanikai irtás elmaradása esetén, a területen egy év elteltével a faj jelentős méretű terjedése figyelhető meg.

Akác (*Robinia pseudoacacia*)

A beavatkozás helyszíne: Bátorligeti-legelő Természetvédelmi Terület

A beavatkozási terület becsült mérete: 6 ha (az csak a fertőzött terület összesített kiterjedése).

A beavatkozás időpontja: tavaszi és nyári és őszi időszak (május-július, szeptember).

Alkalmazott módszer: a sarjhajtások mechanikus eltávolítás kaszálással. A kaszálás kézi módszerrel motoros bozótvégővel történik.

Az élőhely jellege: homokpusztai gyeptársulások, hasznosítása: legeltetett gyepl.

A munka hatékonysága, eredményessége: az aktív természetvédelmi kezelés eredményeként a gyökér és sarjhajtások növekedési erélye csökken, azonban végleges megoldást a tuskók eltávolítása eredményezné.

Akác (*Robinia pseudoacacia*)

A beavatkozás helyszíne: Kaszonyi-hegy Természetvédelmi Terület

A beavatkozási terület becsült mérete: 0,5 ha (az csak a fertőzött terület összesített kiterjedése).

A beavatkozás időpontja: őszi időszak (szeptember).

Alkalmazott módszer: injekálás glifozát hatóanyagú vegyszerrel.

Az élőhely jellege: gyeptársulások.

A munka hatékonysága, eredményessége: az aktív természetvédelmi kezelés eredményeként az idős akácfa sarjképződés nélkül, lábon száradnak.

5.5.6. Jászság - Közép-Tisza Természetvédelmi Tájegység

A Közép-Tisza - Jászság Természetvédelmi Tájegység területén a bérbe adott hullámtéri legelőkön történő szarvasmarha legeltetés és szükség szerinti gyalogakác szárazítás történik a bérleti szerződésekben foglaltak alapján. Célzott, egyéb tevékenység humán és pénzügyi kapacitás hiány miatt nem történt.

5.6. Saját állatállomány, gyűjteményes kertek, génmegőrzési tevékenység

5.6.1. Génmegőrzési tevékenység - állatok

Az Igazgatóságon végzett állattartási és -tenyésztési tevékenység természetvédelmi kezelési, fajmegőrzési, génmegőrzési, természetvédelmi kutatási (Pentezug Projekt) és bemutatási célokat szolgál.

Az „őstulok” állomány létszáma a 2016. évi záró adatok szerint 802 db. A 2014-2015-ben KEOP forrásból megvalósult rekonstrukciók (Pentezug „U alakú” hodály, Hortobágy-Halastó, növendék tenyész- és vágó téli tartási hely) eredményeként az állomány téli és nyári tartási-rotációjához, és az állategészségügyi kezelésekhöz szükséges feltételek adottak.

A Bihari-sík Tájegységben tartott magyar szürke marha állomány év végi záró létszáma 96 db. Az állományban 2016-os évben is tovább folyt a minőségi csere. Az állomány létszámát a természetvédelmi-területkezelési igényeknek megfelelő szinten tartjuk.

A bivaly állomány év végi záró létszáma 206 db. Az állomány létszáma az állattartó telep férőhely kapacitásának és a Bihari-sík Tájegységben rendelkezésre álló legelő terület (Andaháza) állattartó képességének megfelelő. A 2016-os évben 78 db növendék tenyészállat (33 bika, 45 db üsző) került értékesítésre.

Az Igazgatóság hortobágyi racka állománya 2016. év végén 666 egyedből állt, amelyből az anyajuh létszám 533 db. A tenyésztői munka következetes folytatásával az állomány szelekciója révén, a tenyészcéloknak és a nukleusz törzstenyésztési besorolásnak megfelelő magas genetikai értékű állomány fenntartásához minden feltétel biztosított. Részt vettünk az OMÉK-on, ahol a fekete racka anyajuh korcsoportban II. helyezést ért a HNPI tenyészete. A KEOP forrásból megvalósult állattartó telep teljes rekonstrukciójával a tartástechnológiai körülmények, a trágyakezelés feltételei optimálissá váltak.

A génmegőrzési tevékenység új eleme az őshonos kutyafajták tartása és tenyésztése. 2016 végén egy komondor szuka volt az igazgatóság tulajdonában, 2017 végére ezt 2 egyedre tervezzük fejleszteni.

A szarvasmarha és bivaly állomány alakulása (2016. évi záró létszám)

Korcsoport	Őstulok (db)			Magyar szürke marha (db)			Bivaly (db)		Össz.
	Hím-ivarú	Ivartala-nított	Nő-ivarú	Hím-ivarú	Ivartala-nított	Nő-ivarú	Hím-ivarú	Nő-ivarú	
24 hónapos feletti	58	132	291	1		40	1	128	651
6-24 hónapos	86		96		30	9	33	46	300
6 hónapos alatti	41		48	5		1		0	95
Összesen:	185	132	435	6	30	50	34	174	1046

A hortobágyi racka állomány alakulása (2016.évi záró létszám)

Korcsoport	db
Anyajuh	537
Növendék jerke	110
Növendék kos	110
Tenyészkos	18
Összesen:	775

5.6.2. Génmegőrzési tevékenység - növények

A Tisza-kürti Arborétum, amely egy 150 éves múlttal rendelkező, 60 hektáros országos jelentőségű természetvédelmi terület, 2013-ban beolvasással került a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság kezelésébe, azóta folyamatos az osztály tevékenységének az igazgatóság egyéb tevékenységi köreiből történő igazítása. A gyűjtemény a valamikori Tisza folyóvölgyét kísérő tölgy-szil-kóris ligeterdő maradványára szerveződött. Jelentős idős kocsányos tölgy és magas kóris állománya között idegenföldi (*exota*), ezen az alföldi tájon, érdekesség számba menő, fa és cserje fajok találhatók. A nyilvántartott növényfajok száma megközelíti az 1500-at.

Az Arborétum fő feladata a bemutatás, de ez kiegészül egy oktatási-szemléletformálási, továbbá egy génmegőrzési feladatkörrel is. További fontos funkciója az egységnek a szaporítóanyag-előállítás. A díszfák nevelésén és értékesítésén túl az igazgatóság erdészeti és védett növényfajok védelmi programjaiban is tevékenyen részt vesz az egység.

2014-ben az eddigieken túl két újabb növényfaj szaporítási programjában indult el a munka, melyet 2015-ben és '16-ban növelt volumennel folytattunk. Az igazgatóság kezelésében lévő erdők fajgazdagságának megőrzése tekintetében a genetikailag "tisza" fűz állomány "termesztésbe helyezése" lenne az egyik megoldás. Ennek érdekében 100 évnél idősebb fehér fűz (*Salix alba*) példányok felkutatásával, és azokról szedett egyéves hajtások dugványozásával törzsültetvényt hoztunk létre. Néhány év múlva a törzsültetvényen keletkezett gyökeres dugványanyagból nagyobb mennyiségű tiszta állomány helyezhető ki, ami javítani fogja a jelenleg vegyes képet mutató fűz állományok genetikai összetételét. A ligeti szőlő (*Vitis silvestris*) a tiszai tájból a filoxéra hatására teljesen eltűnt. Hazai körülmények között csak a sóder, vagy homok (filoxérára immunis) talajjal rendelkező folyók mellett maradt meg, de száz évvel ezelőtti part melletti gazdálkodásnak köszönhetően az amerikai származású *V. riparia* terjedt el, és átvette a hazai faj élőhelyét, mint helyettesítő faj. A hazai flórába való visszahozásra kertészeti módszerek állnak rendelkezésre. A nyilvántartott *V. silvestris* tövekről szedett oltóhajtásokkal a *V. riparia* egyedeket át lehet oltani, felhasználva ez utóbbiak immunitását. Az átoltott növényekből szigeteket lehet létrehozni, ahol a „termőre fordulás” után a képződött magyagnak már a Tisza medrében is lehet élettere, hiszen az elmúlt évtizedekben számtalan helyen képződtek a parti sávban leginkább homokos talajú övzátonyok.

Az Tisza-kürti Arborétum szakszemélyzete jelentős volumenű munkát végez másik két gyűjteményes kertünk, a tiszafüredi **Kemény-kastély parkja** és a **Cégénydányádi Kastélypark** szakszerű kezelésében is.

5.7. Erdőterületek, erdőgazdálkodás

5.7.1. Nem saját vagyonkezelésben lévő védett és Natura 2000 erdőterületek

Az Igazgatóság működési területén a nem saját vagyonkezelésben lévő erdőterületek kiterjedése országos jelentőségű védett természeti területen 18 124 ha, az érintett erdőrészek száma ~8 100 db.

Az Igazgatóság működési területén a nem saját vagyonkezelésben lévő erdőterületek kiterjedése európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű (Natura 2000) területen 47 890 ha, az érintett erdőrészek száma ~15 400 db.

A nem saját vagyonkezelésben lévő védett és Natura 2000 erdők kezelésére az igazgatóságnak csak közvetett ráhatása van a körzeti erdőtervezésbe, illetve a hatósági eljárásokba történő bevonása esetén.

2016-ban négy - ebből három teljes egészében a HNPI működési területén található - körzet erdőtervezése kapcsán végzett az Igazgatóság munkát.

- *Debrecen-Halápi erdőtervezési körzet:* Terepi adatgyűjtés, feldolgozás, természetvédelmi adatszolgáltatás. Előzetes tárgyalás, erdőterv rendelethez kapcsolódó véleményezések, egyeztetések, adatszolgáltatás, javaslatok.
- *Közép-Tiszai erdőtervezési körzet:* Terepi adatgyűjtés, feldolgozás, természetvédelmi adatszolgáltatás. Egyeztetések, javaslatok.
- *Szatmár-Nagyecsed-i erdőtervezési körzet:* Adatszolgáltatás, egyeztetések, javaslatok. Részletszintű tárgyalások, javaslatok. Zárótárgyalás, illetve ahhoz kapcsolódó egyeztetések, 10 éves körzeti erdőterv véglegesítése.
- *Körös-vidéki erdőtervezési körzet:* Természetvédelmi adatszolgáltatás, egyeztetések, javaslatok. Részletszintű tárgyalások, zárótárgyalás, illetve ahhoz kapcsolódó egyeztetések, 10 éves körzeti erdőterv véglegesítése.

A körzeti erdőtervezésben való - igen aktívnak minősíthető - közreműködés jelentős erőforrásokat kötött le, részben a Természetmegőrzési, részben az Őrszolgálati Osztályon.

5.7.2. Saját vagyonkezelésben lévő erdőterületek kezelése

Az erdőgazdálkodási tevékenység során a korábbi években kialakult erdősítési hátralékok megszüntetése érdekében jelentős anyagi ráfordításokat tett az Igazgatóság, amely eredményeként a hátralékos területek nagyságát sikerült szinte teljesen megszüntetni. Az erdősítési hátralékkal még terhelt cc. 31 ha-nyi terület a Hortobágyi Nemzeti Parkban helyezkedik el, az erdőrészek felújítása a kedvezőtlen termőhelyi adottságok miatt szinte lehetetlen. Igazgatóságunk kezdeményezte a területek erdő művelési ágból történő kivonását, de a hatályos jogszabályi helyzet, illetve az illetékes erdészeti hatóság jogalkalmazási gyakorlata miatt eddig ez nem valósult meg.

Az igazgatóság vagyonkezelésében, illetve tulajdonosi joggyakorlásában (vszt. hatálya tartozó, de még nem állami tulajdonú) lévő erdők nagysága 7 792 ha, ebből Hajdú-Bihar és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (Hortobágyi NP, Hajdúsági TK, Bihari-sík TK) 3247 ha, Szabolcs-Szatmár- Bereg megyében (Fényi-erdő TT, Szatmár-Beregi TK) 2104 ha, Jász-Nagykun-Szolnok, Csongrád és Heves megyében (Közép-Tiszai TK) 2441 ha helyezkedik el.

Az Igazgatóság vagyonkezelésében lévő 2030 darab erdőrészletből 2 szálaló, 8 faanyagtermelést nem szolgáló, 196 átalakító és a többi 1824 erdőrészlet vágásos üzemmódban van.

A saját megvalósítású erdőkezelést 2016-ban 7 főállású dolgozó és 9 közmunkás végezte.

A természetvédelmi kezelési célokat szolgáló erdészeti tevékenység keretén belül az alábbiak fontosabb feladatok kerültek elvégzésre:

- Az éves és rendkívüli, favágatási tervek, engedély-kérelmek, erdőművelési tervek elkészítése.
- A HNPI erdőgazdálkodói jogosultsága alá tartozó területeken a tervezési, irányítási, ellenőrzési munkák elvégzése.
- Közreműködés a területileg illetékes Erdészeti Hatóságok által lefolytatott ellenőrzésekben, műszaki átadásokban.
- Határidős jelentéseket (Erdészeti Hatóság, FM) elkészítése.
- Fahasználatok, faértékesítések irányítása, szervezése, közreműködés a szerződések megkötésében.

A HNPI a kezelésében lévő erdőterületek nagy részére rendelkezik érvényes körzeti erdőtervvel. A lejárt terű erdőtervezési körzetek esetében új erdőtervek elkészítése folyamatban van. 2016-ban az illetékes erdészeti hatóság a műszaki átadások alapján 74,65

ha erdősítést befejezett erdősítésként vett át, így ennyivel csökkent a folyamatban lévő erdősítések aránya. Erdősítési hátralékkal terhelt erdőterület 30,98 ha, melyek a Hortobágyi Nemzeti Parkban találhatóak.

166,38 ha-on végeztünk csemete ültetést, melyből első kivittel 6,38 ha érintett, 160 ha-on pótlásokra került sor.

A munkálatok során az alábbi csemeték kerültek elültetésre:

- kocsányos tölgy: 84 000 db
- szürke nyár: 60 000 db
- magyar kőris: 20 000 db
- mézgas éger: 2 000 db
- fekete nyár: 10 000 db
- fehér fűz: 15 000 db
- mezei juhar: 7 000 db
- mezei szil: 13 000 db
- vadkörte: 11 000 db
- ezüsthárs: 15 000 db

Természetvédelmi erdőkezelés számszerű adatai:

- erdőfelújítás: 6,38 ha-on;
- csemetepótlás: 160 ha-on;
- folyamatban lévő erdők ápolása: 391,52 ha-on;
- vágásterületeken végzett munkák: tuskózás 6,38 ha, bozótirtást és teljes talaj-előkészítés: 6,38 ha;
- fahasználat összes mennyisége: 6 331 m³;

A fahasználatok során kitermelt nettó 6 331 m³ faanyag az alábbi fahasználati munkálatok során és területen került kitermelésre:

- véghasználat(tarvágás): 17,5 ha
- tölgy felújító vágás (lékes felújító vágás): 3,7 ha
- egészségügyi termelés: 1,0 ha
- gyérítések: 164,3 ha
- tisztítás: 32,1 ha

A 2016. évre szóló erdőkezelési tervektől lényegesen eltérő megvalósítás, illetve az erdőkezelés magas arányú veszteségességének fő oka a Közép-tiszai erdőtervezési körzet erdőtervének jelentős késlekedése volt (több mint egy éves csúszás, jelenleg sincs érvényes erdőterv).

A 2016. évi természetvédelmi célú erdőgazdálkodási tevékenység adatai

HNPI összesen				
Tevékenység megnevezése	hektár	m ³	Ft (nettó érték)	db
Erdősítési hátralékkal terhelt területek 2015 év végén	30,98			
Erdősítési hátraléktól megszabadított területek 2016.12.31-ig	6,38			
Erdősítési kötelezettséggel terhelt területek 2016. év végén	391,52			
Erdősítési kötelezettségtől megszabadított területek 2016.12.31-ig	74,65			
Erdőfelújítások	6,38			
Csemete pótlás	160			
Csemeteszükséglet				237 000
Tuskózással érintett terület	6,38			
Bozótirtással és teljes talaj-előkészítéssel érintett terület	6,38			
Ápolással érintett terület	391,52			
Kitermelt famennyiség		6 331		
Értékesített famennyiség		6 331		
Raktáron kezelt famennyiség		1474,37		
Bevétel összesen			104 331 592	
Kiadás összesen			172 496 596	

A faiskolai tevékenység a Tiszakürti Arborétum mindenkori működéséhez tartozik, belső (arborétumi, parkápolási, igazgatósági erdészeti) és külső (látogatók, környékbeli önkormányzatok, magánszemélyek) igényeket elégít ki. A belső szükségletek főleg őshonos fehér-, feketenyár, valamint szil fajok nevelését igénylik. A belső felhasználás kb. 50 ezer db, a külső értékesítés kb. 5 ezer db csemetét jelentett az elmúlt évben.

5.8. Vadászterületek, vadgazdálkodás

A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság az üzemtervi ciklusban (2007. március 1. - 2017. február 28.) két vadászterületen vadászatra jogosult, mely vadászterületek csaknem teljes egészükben védett természeti területeket tartalmaznak, és természetvédelmi különleges rendeltetésű státusszal bírnak. A vadászterületeken belül a HNPI vagyongazdálkodásában lévő termőföldek aránya eléri a 95 %-ot, kiterjedésük 54.057 (Hortobágy) illetve 14.206 (Egyek-Tiszafüred- Kócsújfalu) hektár.

Jelen vadászterületek mellett a hivatásos vadász létszám kötelezés a Jász-Nagykun-Szolnok megyei vadászterületnél 5 fő, míg a Hajdú-Bihar megyei vadászterületnél 20 fő.

Mindkét terület esetében - tekintettel a természetvédelmi különlegesei rendeltetésükre felsőfokú végzettségű fővadász alkalmazása jogszabályi előírás.

A vadgazdálkodási terv kialakítása a természetvédelem szempontjából negatív hatású vadászható vadfajok vadászati túlsúlyán alapszik, amely célkitűzés a 2016-2017-es vadászati évben is teljesült.

Az állomány szabályozási célok érdekében nagy hangsúlyt fektetünk az élve fogó csapdázások alkalmazására. Dolmányos varjú esetében Larsen féle csapdákat használtunk, melyekkel költési időben nagy biztonsággal elfoghatóak a költő madarak, így a költés elmaradásával hatékonysága hatványozott. A 2015-2016-os vadászati évben az élve fogó csapdázások körét kiterjesztettük az ún. létrás varjú csapda alkalmazására is. A vadászati évben a befogott egyedek száma 208 példány volt.

A róka állománycsökkentése érdekében - a 2011-ben megkezdett kotorékcsapdázás mellett - további innovatív élve-fogó csapdázási módszereket vezettünk be 2013. évben, melyeket 2016-ban is hatékonyan alkalmaztunk. Az állatvédelmi szempontokat maradéktalanul teljesítő ún. visszatartó kábeles csapdákból 56 db áll az Igazgatóság rendelkezésére, amelyekkel a tűzok élőhelyeken intenzív róka állomány-szabályozás történt. A 2016-2017 vadgazdálkodási évben a ragadozó életmódot folytató fajokból az alábbi példányszámok kerültek terítékre:

- vaddisznó: 413 példány,
- dolmányos varjú: 208 példány,
- róka: 268 példány.

Az Igazgatóság vadászterületein található mezőgazdasági termelvények védelme érdekében a hivatásos vadász szakszemélyzet szinte a teljes vegetációs időszakban intenzív vadkár-elhárítási tevékenységet folytatott, amely eredményeként kártérítési igény nem merült fel a gazdálkodási évben.

5.9. Halgazdálkodási vízterületek

5.9.1. Természetvédelmi és génmegőrzési szempontból különleges rendeltetésű halgazdálkodási vízterületek

A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területén a különleges rendeltetésű halgazdálkodási vízterületek az alábbiak.

- Hortobágy folyó
- Fótos-kerti-Holt-Tisza
- Miskafoki-holtág

Mindhárom víztér az igazgatóság halászati kezelésében van, alapadataikat lásd az 5.9.3. fejezetben.

5.9.2. Védett természeti területen lévő halastavak

A Hortobágyi Nemzeti Park területén található halastavak közül a Hortobágyi Öregtavak, a Kónyai-halastavak és a Borsósi-tavak az Igazgatóság vagyongazdálkodásában állnak. Az Öregtavak halászati hasznosítása 2014-ben visszakerült az igazgatósághoz, a Kónyai halastó hasznosítása természetvédelmi célú haszonbérbeadás útján valósul meg. A nemzeti park területén található többi halastórendszer a Hortobágyi Halgazdaság Zrt. vagyongazdálkodásában és halászati hasznosításában áll (Polgári-Folyási halastavak, Gelej, Ohat-Gyökérkút, Csécs, Fényes, Kungyörgy, Malomháza, Balmazújváros-Virágoskút). Az igazgatóság többi védett területén elhelyezkedő halastavak természetvédelmi relevanciája kicsi.

5.9.3. Saját kezelésben lévő halászati vízterek

A Miskafoki-holtág (más elnevezés szerint: tiszacsegei Nagyerdei-Holt-Tisza) a Hortobágyi Nemzeti Park területén fekszik. A halászati jogot (mint a Magyar Állam önálló halászati jogát) a HNPI gyakorolja. A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági hivatal Földművelésügyi Igazgatósága 2016. március 1. napján különleges rendeltetésűvé nyilvánította a vízteret. Hasznosítását az elmúlt évben is egy fő kisszerszámú halász, illetve a Tiszacsegei Horgász és Természetvédelmi Egyesület végezte. Az Egyesület 66 db éves területi engedélyt értékesített a horgászoknak 10 500 Ft/db áron. A HNPI a 2016- es évben hal kihelyezést nem végzett a holtág területén az elmúlt években többször előfordult oxigénhiányos vízminőségi állapotból adódó halpusztulás miatt.

Az Igazgatóság gyakorolja a halászati jogot a Hortobágy folyó 76 kilométeres szakaszán is. A víztér halászati hasznosításában közreműködik a Nádudvari Sporthorgász Egyesület, a Hortobágyi Horgász Egyesület. A Hortobágy folyó nádudvari szakaszán 166 db éves területi engedélyt értékesítettünk 10 500 Ft/db áron. A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági hivatal Földművelésügyi Igazgatósága 2016. március 1. napján különleges rendeltetésűvé nyilvánította a vízteret.

A Hortobágy folyó Hortobágy település belterület felé eső oldalának kevesebb, mint 1 km-es szakaszán a horgászati hasznosítást a Hortobágyi Horgász Egyesület látja el. Ezen a szakaszon 20 db területi engedély került értékesítésre 5 000 Ft/db áron. Igazgatóságunk haltelepítési kötelezettségének a Hortobágy folyó hortobágyi szakaszán eleget tett, ahol 200 kg kétnyaras pontyot, 50 kg compót, 50 kg csukát, 50 kg harcsát és süllőt telepített.

A Jánd és Olcsvaapáti külterületen fekvő Fótoskerti-holtág horgászati hasznosítását a Jándi Természetbarát Horgászok Egyesülete látja el együttműködési megállapodás keretében. Az Egyesület az év végéig 11 darab éves területi engedélyt, valamint 15 darab napijegyet értékesített a horgászoknak. A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági hivatal Földművelésügyi Igazgatósága 2016. március 1. napján különleges rendeltetésűvé nyilvánította a vízteret.

Az Igazgatóság kezelésében lévő természetvédelmi halászati vízterületek hasznosítása során az együttműködés valamennyi horgász egyesülettel problémamentes volt. A horgászati hasznosítás során a szabályok betartását a természetvédelmi őrszolgálat és a hivatásos vadász szakszemélyzet is rendszeresen ellenőrzi.

A HNPI halászati kezelésében lévő természetvédelmi halászati vízterületek és a halgazdálkodási terv haltelepítési előírásai

Halászati víztér	Kiterjedés (hektár)	Halfaj	Telepített mennyiség (kg)
Miskafoki Holt-Tisza	20	ponty	0
Hortobágy folyó	76	ponty	200
		csuka	50
		süllő	50
		harcsa	50
		compó	50
Fótoskerti Holt-Tisza (Jánd)	18	ponty	150
		compó	100
összesen:	114		550

A 2014. szeptember 1-től az Igazgatóság látja el a vagyonkezelésében lévő hortobágyi Öregtavak természetvédelmi célú halászati kezelését is. A Hortobágyi-halastavak teljes területe a Hortobágyi Nemzeti Park része, emellett Natura 2000 közösségi jelentőségű

terület, Ramsari terület, fontos madár élőhely (IBA). Természetvédelmi és madárvédelmi jelentősége világszerte ismert. A halászati kezelés legfontosabb célkitűzése, hogy a terület státuszából adódó természetvédelmi célokat szolgálja, figyelemmel a terület kiemelt ökoturisztikai jelentőségére is. Az igazgatóság kidolgozta az Öregtavak természetvédelmi halászati kezelésének hosszú távú koncepcióját, amely jellemző pillérei az extenzív haltermelési rendszer alkalmazása, több éves rotációban történő lehalászás és a terület „ökológiai termelési státuszának” fenntartása (biogazdálkodás fenntartása).

2016- évben a Igazgatóságunk az VI. VII., VIII., XI-es tavak telepítését, HKP-ban (halászati Környezetgazdálkodási Program) foglalt minimális elő írásoknak megfelelően teljesítette. Tenyészhal beszerzésre Igazgatóságunk közbeszerzés eljárást írt ki. 2016 tavaszán lehalásztuk a VII-es tavat. Az ősz folyamán az I-II. valamint a VII-es tavak halászata történt meg. A lehalászott halat tóparton és teleltető tavakból értékesítettük a tél folyamán.

5.10. Egyéb természetvédelmi vagyonkezelési tevékenység

Természetvédelmi célú haszonbérbe adás: az Igazgatóság vagyonkezelésében lévő területek 74 %-án a természetvédelmi kezelést biztosító földhasználat haszonbérbeadásal történik. 75 503 hektár védett terület természetvédelmi kezelése haszonbérleti jogviszony útján valósult meg. 2015. december 31-i állapot szerint 875 db db hatályos haszonbérleti szerződéssel rendelkezett az Igazgatóság.

A Nemzeti Földalapba tartozó földrésztelkek hasznosításának részletes szabályairól szóló 262/2010. (XI. 17.) Korm. rendelet és a nemzeti park igazgatóságok természetvédelmi célú vagyonkezelési tevékenységének egységes szakmai alapelvek szerinti ellátásáról szóló 12/2012. (VI. 8.) VM utasítás alapján 2016-ban 281 hektár termőföld (4 db birtoktest) haszonbérleti pályázati eljárását folytatta le az Igazgatóság. A felhívásra 39 pályázatot nyújtottak be a gazdálkodók. A meghirdetett birtoktestek esetében 3 polgárjogi társaság, és 1 magánszemély nyerte el a haszonbérleti jogosultságot.

A nemzeti park igazgatóságok természetvédelmi célú vagyonkezelési tevékenységének egységes szakmai alapelvek szerinti ellátásáról szóló 12/2012. (VI. 8.) VM utasítás és a Földművelésügyi Minisztérium Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály NPTF-126/2015. számú utasítása alapján igazgatóságunk 166 birtoktest haszonbérleti szerződéses kötelezettségeinek teljesítésére irányuló ellenőrzést végzett. 2016 évben lefolytatott terepi ellenőrzések száma (ütemezett, cél és utó ellenőrzések) összesen 197 db volt. Ezek alapján 48 db esetben volt szükséges adminisztratív intézkedésre, 2 esetben a haszonbérleti szerződés felmondását kezdeményezte igazgatóságunk.

Természetvédelmi célú szántóföldi gazdálkodás, gyepgazdálkodás: a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság 2016. évben a saját hasznosításban művelt területei közül 4.928 hektár nagyságú területen igényelt területalapú támogatást. A támogatási rendszerekben szerepeltetett területekből 3.815 hektár gyep, 1113 hektár pedig szántó művelési ágú terület. A szántók jelentős területén élőhely-védelmi célú (daru és vadlúd táplálkozó területek, tűzokvédelmi területek) gazdálkodás valósul meg, másrészt takarmánytermő területek, melyek az Igazgatóság természetvédelmi kezelést szolgáló állatállományának téli takarmány bázisát adják.

A saját hasznosításban lévő gyepterületeinek jelentős része a Hortobágyi Nemzeti Parkban és Bihari-sík Tájvédelmi Körzetben található, itt az Igazgatóság állat állományának legeltetésével (szürke marha, őstulok, bivaly, Przewalski ló, hortobágyi racka,) valósult meg a természetvédelmi kezelés.

A szántóföldi és gyepgazdálkodási gépi munkák jelentős részét az Igazgatóság saját erő- és munkagépekkel végezte el, de egyes munka műveletekre közbeszerzési eljárás alapján szerződött vállalkozókat vontunk be erre a feladatokra. A téli időszakra szükséges takarmány készletet teljes mértékben saját gazdálkodásból tudtuk biztosítani, e mellett jelentős mennyiségű szemes terményt értékesítettünk.

2016-ben az Igazgatóság természetvédelmi célú gazdálkodása során Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot, Kölcsönös Megfeleltetés szabályait sértő kötelezettségzegés nem került megállapításra az illetékes hatóságok által.

Technikai feltételek, fejlesztések: az igazgatóság üzemeltetésében lévő, KEOP projektekkel érintett állattartó telepek (Hortobágy-Halastó, Hortobágy-Szatmáritelek, Hortobágy-Pentezug, Bihar-Csapó-tanya, Hajdúság-Konyár) rekonstrukciós kivitelezési munkáinak köszönhetően a fejlesztés eredményeként a természetvédelmi kezelési- és génmegőrzés célokból fenntartott állatállományok elhelyezését szolgáló valamennyi állattartó telepen korszerű, az állatjóléti és természetvédelmi szempontoknak is megfelelő technológiai körülményeket sikerült kialakítani.

5.11. Természetvédelmi mentőtevékenység

Az Igazgatóság egy mentőhelyet önállóan üzemeltet (*Górési Madárrepatriáló Telep*), illetve több, természetvédelmi mentőtevékenységet végző szervezettel vagy egységgel van aktív munkakapcsolatban, amelyek közül a legfontosabb a Fővárosi Állat- és Növénykert (FÁNK), illetve a Hortobágyi Madárkórház. Ezen szervezetekkel történő együttműködésünket a jövőben új, aktualizált együttműködési megállapodással szabályozni kell.

A Górési Madárrepatriáló Telepen 2016-ban 94 pld. fokozottan védett vagy védett madarat (elsősorban ragadozók és fehér gólya) bocsátottunk szabadon vagy vad-reptettünk a mentőhelyről, azaz ennyi madár visszakerült a természetbe. (Részletezve: vörös vércse: 29 pld., egerészölyv: 4 pld., kuvik: 5 pld., uhu: 3 pld., füles kuvik: 2 pld., kabasólyom: 1 pld., fehér gólya 46 pld., erdei fülesbagoly: 4 pld.) Ezek nagy részét gyűrűvel jelöltük.

A telepen 2016. végén összesen 22 pld. madarat tartottunk (réti sas: 2 pld., békászó sas: 1 pld., parlagi sas: 4 pld., egerészölyv: 2 pld., kerecsensólyom: 5 pld., karvaly: 2 pld., vándorsólyom: 2 pld., vörös vércse: 2 pld., fehér gólya: 2 pld., fekete gólya: 1 pld.).

A mentőállomásra bekerült madarak közül elpusztult: karvaly 3 pld., egerészölyv 2 pld. Életképtelenség okán eutanáziát alkalmaztak a budapesti FÁNK állatorvosai két egerészölyvnél, két vörös vércsénél.

A mentőállomás tevékenysége az utóbbi években alapvetően nem változott. A Fővárosi Állat-és Növénykert szakállatorvosai látják el - térítésmentesen - a bekerült madarakat. Továbbra is a vonzáskörzetünkben megkerült sérült és mentett madarakat mentjük és látjuk el, illetve juttatjuk mihamarabb állatorvoshoz. Az állomáson egy kormánytisztviselő és egy közmunkás dolgozik.

6. Tájévedelem

6.1. Egyedi tájértékek

Az egyedi tájértékek felmérése több hullámban zajlott, legutóbbi szakasza 2010-ben zárult. Az igazgatóság működési területe 382 település külterületét foglalja magába, ebből 2015. év végéig 89 külterület felmérése készült el, 2016-ban további 5 település felmérése készül(t) el, illetve véglegesedett.

Álmosd	138	Kishódos	5	Szatmárcseke	34
Bedő	48	Kisnamény	40	Tákos	11
Bregdaróc	39	Kispalád	25	Tépe	25
Beregsurány	38	Kokad	58	Tetétlen	11
Berekfürdő	9	Kölcse	19	Tiszaadony	14

Bihardancsháza	7	Kömörő	38	Tiszabecs	27
Bihartorda	13	Kuncsorba	12	Tiszacsécse	34
Bocskaikert	11	Lónya	16	Tiszacsege	105
Botpalád	25	Magosliget	13	Tiszadorogma	16
Cégénydányád	27	Mánd	27	Tiszaigar	29
Csaholc	26	Márokpapi	29	Tizsakerecseny	7
Csaroda	17	Mátyus	8	Tizsakóród	16
Csataszög	4	Méhtelek	17	Tiszaörs	33
Darnó	18	Milota	21	Tizsaszalka	13
Debrecen	169	Nagyar	14	Tiszavid	9
Egyek	63	Nagyhegyes	20	Tisztaberek	24
Folyás	9	Nagyhódos	15	Tivadar	14
Földes	25	Nagyiván	53	Túristvándi	26
Fülesd	20	Nagyszekeres	23	Túrricse	15
Garbolc	10	Nemesborzova	27	Újiráz	12
Gelénes	17	Nyíregyháza	86	Újlőrincfalva	12
Görbeháza	83	Olcsvaapáti	22	Újszentmargita	25
Gulács	38	Örményes	11	Uzka	11
Győröcske	4	Panyola	20	Vámosatya	39
Gyügye	19	Piricse	29	Vámosoroszi	32
Hermánszeg	28	Rozsály	22	Vekerd	7
Hetefejércse	17	Sáp	32	Záhony	15
Hunyadfalva	2	Sonkád	29	Zajta	32
Jánd	39	Szamosályi	29	Zsarolyán	20
Kisar	19	Szamosújlak	18		

Az igazgatóság működési területén összesen **89 település 2428 egyedi tájértékének** rögzítése történt meg a Természetvédelmi Információs Rendszerben.

6.2. Településrendezési eszközök és területrendezési tervek véleményezése, közreműködés az elkészítésben

Az Igazgatóság a 2016. évben 76 településrendezési eszközt és területrendezési tervet véleményezett, melyek közül 15 esetben tett észrevételt, javaslatot vagy megjegyzést. Az Igazgatóság által tett észrevételek, javaslatok szinte kivétel nélkül valamely természetvédelmi szempontból fontos tény pótlására (védett területek, övezeti besorolások), vagy ezek meglétéből fakadó új szempontok, szabályzók figyelembe vételére irányultak, és valamennyi esetben beépítésre kerültek a településrendezési tervekbe. A településrendezési eszközök, területrendezési tervek véleményezése során az igazgatóság részére visszamutatásként általában megküldésre került a véleményezésben részt vevő szereplők álláspontja, véleménye, javaslata.

6.3. Fejlesztési koncepciók és egyéb tervek véleményezése, közreműködés az elkészítésben

Az Igazgatóság a 2016. évben 3 esetben véleményezett integrált városfejlesztési koncepciót.

6.4. Tájvédelmi jelentőségű beavatkozások

A Természetmegőrzési Osztályhoz telepített nevesített tájvédelmi feladatok mellett az Igazgatóság minden szakmai tevékenységében érvényesíti a táj védelmének irányelveit, így például a kezelési tervek írása és megvalósítása során, a hatósági eljárásokban való részvétel során, a világörökségi cím menedzseléséhez kapcsolódó feladatok kapcsán, és külön figyelemmel a pályázati tevékenység tervezésénél és végrehajtásánál. Az alábbi táblázatban felsoroljuk a kiemelt tájvédelmi jelentőséggel bíró tevékenységi köröket, pályázatokat.

Pályázat/Projekt címe	Tájvédelmi vonatkozás
 Világörökségi cím menedzselése, kezelési terv és megalapozó dokumentáció írása	A hagyományos pásztorkodás által kialakított és fenntartott tájkép védelme.
 A cégénydányádi kastélypark rekonstrukciója	A park képének megőrzése, fejlesztése.
 Vonalas létesítmények természetkárosító hatásának mérséklése a HNP Igazgatóság működési területén - II. és III. ütem	A nyílt pusztai tájkép ("töretlen látóhatár") megőrzése, fejlesztése, a vonalas formák eltüntetése.
 Árokrendszerek felszámolása a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területén	A pusztai tájkép javítása, a természetes vízjárás helyreállításával, a vonalas formák eltüntetésével.
 Az egykori bombázó lőtér tájrehabilitációja a Hortobágyi Nemzeti Parkban I. és II. ütem	Katonai használat nyomainak (földművek, bombatölcsérek) eltüntetése.
 Természetes és természetszerű erdők és fás legelők természetvédelmi kezelése, kialakítása a HNPI működési területén	Az erdei és erdőpusztai tájkép megőrzése, fejlesztése, természetes és mesterséges (fáslegelők) területeken.
 Kisvízterek rehabilitációja a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területén	Vizes élőhelyek táji értékeinek fejlesztése.
 "A történelem országútján" Tematikus csárdaútvonal a Hortobágyon keresztül	A hortobágyi táj kulturális elemeinek megőrzése, fejlesztése.
 Szabadvezeték kiváltás, illetve megszüntetés a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság területén	A nyílt pusztai tájkép ("töretlen látóhatár") megőrzése, fejlesztése, a vonalas formák eltüntetése.

 Restoration and conservation of the Pannonic salt steppes of Pásztó grassland with sustainable management	A Túrkeve melletti Pásztói-legelő táji értékeinek védelme a hagyományos gazdálkodás fenntartásával, fejlesztésével.
 Restoration of sodic lake sub-type of the Pannonic salt steppe and marsh habitat in the Hortobágy	Vizes élőhelyek táji értékeinek fejlesztése.
 Large scale grazing management of steppe lakes in the Hortobágy	A Hortobágy táji értékeinek védelme a hagyományos gazdálkodás fejlesztésével, vizes élőhelyekre kidolgozott akciókkal, tájidegen erdők és fasorok felszámolása.

7. Projektek

A pályázati tevékenységi körben a tárgyévben meghatározó tevékenységünk volt a korábbi évben a Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program (KEHOP) 4. prioritástengelyre előkészített kiemelt projektek benyújtása és megvalósításuk megkezdése. Ennek során 2016-ban 7 KEHOP projektet nyújtottunk be, melyből 5 projekt esetén kötöttünk támogatási szerződést, két projekt tartaléklistára került. A HNPI 2016-ban 13 kedvezményezett pályázat menedzsmentjét látta el, ami az adminisztratív és a megvalósítással kapcsolatos feladatokat is magába foglalja; 7 projektben pedig partnerként vettünk részt, azaz összesen 20 projektet kezeltünk.

A HNPI partnerként 4 LIFE+ pályázatban vesz részt.

A projektek megvalósításához szükséges forrásemelés miatt „Az egykori bombázó lőtér tájrehabilitációja a Hortobágyi Nemzeti Parkban I. ütem”, KEOP-3.1.2/2F/09-11-2012-0001 sz. projekt és „Az egykori bombázó lőtér tájrehabilitációja a Hortobágyi Nemzeti Parkban II. ütem”, KEOP-3.1.2/2F/09-11-2012-0002 sz. projektek áthúzódó projektek formájában részben KEOP és részben KEHOP finanszírozásban valósulnak meg. 2016-ban a KEHOP konstrukció keretében a projektek második szakaszára megkötött támogatási szerződések keretében folytattuk a projektek megvalósítását.

A HNPI KEHOP konstrukcióban benyújtott természetvédelmi fejlesztéseinek áttekintése

2016-ban benyújtott, támogatási szerződéssel rendelkező KEHOP projektek		
Az egykori bombázó lőtér tájrehabilitációja a Hortobágyi Nemzeti Parkban I. ütem	1 272 615 245 Ft	Megkötött támogatási szerződés (2015)
Az egykori bombázó lőtér tájrehabilitációja a Hortobágyi Nemzeti Parkban II. ütem	1 311 113 759 Ft	Megkötött támogatási szerződés (2015)
A Natura 2000 területekkel kapcsolatos tájékoztatás, bemutatás és szemléletformálás egységes eszközrendszerének kialakítása a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területén	451 000 000 Ft	Megkötött támogatási szerződés (2016)

A Hortobágy és Nagykunság természetvédelmi tájegységek vizes élőhelyeinek természetvédelmi célú helyreállítása	700 000 000 Ft	Megkötött támogatási szerződés (2016)
Élőhely-rehabilitáció a tiszakürti Kis-Tiszán, valamint a beregi és nyírségi lápok vízpótlása	850 000 000 Ft	Megkötött támogatási szerződés (2016)
Pusztai tölgyesek és puhafaligetek természetvédelmi rekonstrukciója a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területén	815 000 000 Ft	Megkötött támogatási szerződés (2016)
A területi jelenlét és természetvédelmi őrzés hatékonyságának javítása a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őrszolgálatának komplex fejlesztésével	311 000 000 Ft	Megkötött támogatási szerződés (2016)
Összesen TSZ-el rendelkező		5 710 729 004 Ft
A Dél-Nyírség és Bihar tájegységek vizes élőhelyeinek természetvédelmi célú helyreállítása	265 000 000 Ft	Tartaléklistán
A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság területén található természetvédelmi rendeltetésű erdők és „erdő” művelési ágú területek természetvédelmi kezeléséhez szükséges infrastrukturális háttér fejlesztése	234 000 000 Ft	Tartaléklistán
Összesen tartaléklistán		499 000 000 Ft
Mindösszesen:		6 209 729 004 Ft

Helyszini ellenőrzések

A pályázatokhoz kapcsolódóan 2016-ben 6 projekt **helyszini ellenőrzésére** került sor. A **Közreműködő Szervezet (NFM KEHOP-ért Felelős Helyettes Államtitkárság, ÉARFÜ, Magyar Államkincstár)** a támogatási szerződésben vállalt kötelezettségek teljesítésének vizsgálata céljából az alábbi projektekhez kapcsolódóan végzett közbenső-, záró-, vagy fenntartási időszakhoz kapcsolódó helyszini ellenőrzéseket.

Vonalas létesítmények természetkárosító hatásának mérséklése a Hortobágyi Nemzeti Parkban	KEOP-3.1.2/2f/09-2010-0013	fenntartási helyszini ellenőrzés
Árokrendszerek felszámolása a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területén	KEOP-3.1.2/2F/09-11-2011-0003	fenntartási helyszini ellenőrzés

Vonalas létesítmények természetkárosító hatásának mérséklése a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területén, II. ütem	KEOP-3.1.2/2F/09-11-2013-0012	záró ellenőrzés
A cégénydányádi kastély látogatóbarát fejlesztése	ÉAOP-2.1.1/A.I-12-2012-0038	záró ellenőrzés
Komplex ökoturisztikai fejlesztés a Hortobágyi Nemzeti Parkban	ÉAOP-2.1.1/E-12-k2-2012-0004	záró ellenőrzés
Legelőtavak élőhelykezelése a Hortobágyon - Természetvédelmi célú legeltetési rendszer kidolgozása a 1530 pannon szikes sztyeppék és mocsarak élőhelytípusra: annak vizes altípusainak ökológiai állapotjavítása.	LIFE11 NAT/HU/924	bizottsági helyszíni ellenőrzés

Az ellenőrzések során szabálytalanság, hiányosság nem merült fel.

A 2016 évben teljesítéssel kezelt pályázatok adatai részletesen az 1. mellékletben szerepelnek.

8. Jogi és ügyiratforgalommal kapcsolatos tevékenység

8.1. Az Igazgatóság ügyiratforgalma

Az Igazgatóság ügyiratait a Kontroller 2 iktatóprogrammal kezeljük. 2016. év folyamán három iktatókönyvet használtunk: ügyviteli, személyzeti és haszonbérleti iktatókönyvek. A személyzeti és haszonbérleti iktatókönyvekhez a hozzáférési jogosultság korlátozott volt, míg az ügyviteli iktatókönyvhöz az ügyintézők teljes hozzáférési jogosultsággal rendelkeztek. 2016-ban 5971 ügyviteli főszámot, és 23004 alszámot rögzítettünk. A szerződés és megrendelő iktatását az integrált ügyviteli programban (EOS) végeztük. 55 főszámot, 162 alszámot hoztunk létre a haszonbérleti iktatókönyvben. 2016-ban bevezettük a KÉR rendszert, mely által mind a kimenő, mind a bejövő irataink papírmentes küldését tudjuk megvalósítani.

8.1.1. Szakvéleményadás/adatközlés a hatóságok számára

Az Igazgatóság szakvélemény adására nem jogosult. A vonatkozó jogszabályok alapján a hatósági eljárásokban belföldi jogsegélyt és/vagy ügyféli nyilatkozatot adunk ki. A hatóságok által kért adatokat a felügyeleti szervvel egyeztetve bocsátottuk a hatóságok rendelkezésére. Itt jegyzendő meg, hogy a Természetmegőrzési Osztály és az Őrszolgálati Osztály munkájának jelentős részét ez a feladat teszi ki.

8.1.2. Jelentési feladatok a Minisztérium számára

A Minisztérium főosztályai által kért adatszolgáltatásokat, úgy mint éves szakmai jelentés, vagyonkezelési beszámoló (Természetmegőrzési Főosztály, Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály), szöveges pénzügyi beszámoló (Költségvetési Főosztály), stb., igyekeztünk határidőre teljesíteni.

8.1.3. Ügyfelekkel történő levelezés, egyeztetés

Az ügyfelektől beérkező leveleket a kijelölt osztály(ok) ügyintézői maradéktalanul megválaszolják. Amennyiben szükséges, a személyes vagy telefonos egyeztetésre is lehetőséget biztosítunk az ügyfelek számára. Általánosságban elmondható, hogy az ügyek harmada igényel valamilyen - a levelezésen felüli - személyes egyeztetést, de erről statisztikát az igazgatóság nem vezet.

8.2. Szabálysértés

Az általunk kezdeményezett szabálysértési ügyek a Természetvédelmi Őrszolgálat munkatársainak feljelentése, vagy intézkedése következményeként indultak. Az Igazgatóság működési területén ebben az évben is változatlanul a falopások, illegális fakivágások miatt kezdeményeztük a legtöbb szabálysértési eljárást.

Az elmúlt évben 11 esetben kezdeményeztünk szabálysértési eljárást, melyek illegális fakivágás miatt indult tulajdon elleni és jogosulatlan horgászat miatt indult szabálysértési eljárások.

A szabálysértések tekintetében változatlanul a leginkább érintett örkerületek 2016. évben is a Jászság-Közép-Tisza Természetvédelmi Tájegység (Tiszabura, Tiszabó, Tiszapüspöki, Pély, Rákócziújfalu, Kótelek, Kisköre, Szolnok) és a Nyírség-Szatmár-Beregi Természetvédelmi Tájegység (Tiszabercel-Tiszadob TT, Tiszakarád, Tiszaeszlár, Tiszadada). A leggyakoribb szabálysértések: illegális fakivágás, falopás, jogosulatlan horgászat, tiltott helyen tartózkodás, tiltott módon való közlekedés.

Továbbra is magas azon helyszíni intézkedések száma, ahol az elkövetők személyi okmányai nem állnak rendelkezésre ezért helyszíni bírság kiszabása helyett a természetvédelmi őrnök szabálysértési feljelentés megtételére van módja. Ezen esetekben szabálysértési feljelentést tettünk és a természetvédelmi érdeket sértő cselekmények esetében közigazgatási hatósági eljárást kezdeményeztünk.

A falopás miatt indult tulajdon elleni szabálysértések elzárással is büntethetővé váltak 2012-ben, de ezen szankció alkalmazásával sajnos a várt visszatartó hatást - az elkövetői kör szociális helyzete miatt - továbbra sem sikerült elérni. Az elkövetői körnél a rövid időn belüli ismételt elkövetések száma emelkedést mutat.

Helyszíni bírság kiszabása 2016. évben nem történt.

8.3. Természetvédelmi bírság

A természetvédelmi bírságot a működési területünkhöz tartozó természetvédelmi hatóságok, 2016. évben a kormányhivatalok környezetvédelmi- és természetvédelmi főosztályai szabták ki. E pontban emiatt a szabálysértésekről és a természetvédelmi érdeket sértő ügyekben indított közigazgatási hatósági eljárások kezdeményezéséről számolunk be.

Védett természeti értéket, területet veszélyeztető, sértő jogellenes cselekmények miatt 146 esetben kezdeményeztünk hatósági eljárást, melyek természetvédelmi-, vadászati-, halászati-, illetve erdészeti hatóságnál indultak. Védett, fokozottan védett faj fészkelése miatt 4 esetben kezdeményeztünk hatósági korlátozást.

6 esetben kezdeményeztünk hatósági eljárást védett természeti területen, Natura 2000 hálózat részét képező területen történő hulladék, elsősorban építési törmelék illegális elhelyezése miatt. A kiadott kötelezések végrehajtása iránti hatósági intézkedések nem minden esetben vezettek eredményre. A védett jogi státuszú terület közelsége és védett, fokozottan védett faj jelenléte miatt a természetvédelmi hatóság értesítése mellett 2 esetben kerestük meg, nagy mennyiségű elhagyott hulladék illegális elhelyezése kapcsán a települési önkormányzat jegyzőjét.

A Hortobágyi Nemzeti Park területén 13 alkalommal kezdeményeztünk természetvédelmi hatósági eljárást védett területen gyógynövényt gyűjtő személyekkel szemben. A természetvédelmi hatósági engedély hiányában végzett tevékenység saját vagyongazdálkodásban lévő, bérbeadással hasznosított területeket is érintett. Ezen esetekben tulajdon elleni szabálysértés elkövetése miatt is indult eljárás. A kamilla gyűjtést végző személyek vagyongazdálkodói hozzájárulással sem rendelkeztek.

8.4. Büntető ügyek

2016. évben 3 esetben tett Igazgatóságunk büntetőfeljelentést természetkárosítás büntett elkövetésének gyanúja miatt, védett és fokozottan védett faj befogása/elpusztítása kapcsán. Ezek közül két ügyben az eljárás még nem zárult le.

2016. június 4. napján Törökszentmiklós belterületén, a Szellő utcában egy férfi légpuskával lelőtt egy kuvikot. Az elpusztult egyed a helyszínen fellelhető volt. A két kirepült fiókat a helyszínen befogták és a jászberényi Sasközpontba szállították. A történetek miatt az ügyben a Törökszentmiklói Rendőrkapitányság indított természetkárosítás büntettének megalapozott gyanúja miatt eljárást.

2016. augusztus 1. napján Szolnok belterületén a Természetvédelmi Őrszolgálat közreműködésével 32 példány élő és 1 példány elhullott engedély nélkül tartott védett énekes madarat foglalt le a Szolnoki Rendőrkapitányság. Az ügyben ismeretlen tettes ellen természetkárosítás büntettének gyanúja miatt rendeltek el nyomozást.

2016. november 12. napján két olasz állampolgár a Tisza-tó Abádszalóki-medencéjében tartott réce vadászat alkalmával védett állatfaj egyedeit lőtte le. A 9 példány közül 3 barátréce, 3 példány csörgőréce és 3 példány kerceréce. Az orvvadászat, természetkárosítás és társtettesként elkövetett lopás büntettében indult büntetőeljárás lezárult, mindkét elkövető vonatkozásában bűnösséget megállapító ítéletet született. A vadászati hatóság a vadászatot szervező vadásztársaságot - mint vadászatra jogosultat - vadgazdálkodási bírsággal sújtotta. A két olasz állampolgárral szemben indult természetvédelmi hatósági eljárás során a hatóság védett állatfajok egyedeinek elejtése miatt természetvédelmi bírságot szabott ki.

Ukrajna irányából védett növények jogellenes behozatala 2016. évi I. félévében 14 esetben történt. A Záhonyi Rendőrkapitányság mindegyik esetben természetkárosítás büntett elkövetésének alapos gyanúja miatt nyomozást rendelt el. Ugyanezen rendőrkapitányság 2 személy ellen védett állatok engedély nélküli behozatala okán indított büntetőeljárást természetkárosítás büntett elkövetésének alapos gyanúja miatt. Az egyik ügyben - mivel a tartási körülmények a szállítás alatt nem voltak megfelelően biztosítottak - állatkínzás büntett elkövetésének gyanúja miatt is eljárás indult. A büntetőeljárások még nem zárultak le.

Illegális fakivágás, falopás miatt 4 esetben tettünk büntetőfeljelentést, az ügyek jelentős számában azonban az elkövető kiléte nem volt megállapítható, így a nyomozás felfüggesztésre, elévülési idő leteltét követően megszüntetésre került. Az illegális fakivágások továbbra is nagymértékben érintették az Igazgatóság saját vagyongazdálkodásában lévő, üzemtervezett erdőit.

Saját vagyongazdálkodásban lévő területen történt rongálás miatt 1 alkalommal tettünk büntetőfeljelentést. Az ismeretlen tettes ellen indult nyomozás eredménytelenül zárult.

Környezetkárosítás büntett elkövetésének alapos gyanúja miatt Igazgatóságunk 2016. július 11. napján tett feljelentést ismeretlen tettes ellen. Pentezug területén „*A pentezugi őstulok törzsállomány téli szálláshelyének fejlesztése a Hortobágyi Nemzeti Parkban*” című KEOP pályázat végrehajtása során Igazgatóságunk végeztetett építési tevékenységet 2013-2015 közötti időszakban. Az Igazgatóság és a HBM-i Kormányhivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztálya által tartott helyszíni szemle alkalmával a megrendelt

forgó-kotró gép 8 feltáró gödröt ásott, melyek közül háromból jelentős mennyiségű hulladék került elő. Tárgyi ügyben elrendelt nyomozását a Balmazújvárosi Rendőrkapitányság - mivel nem állapítható meg bűncselekmény, és az eljárás folytatásától sem várható eredmény - megszüntette. (Határozatuk ellen a törvényes határidőn belül panasszal éltünk.)

8.5. Polgári perek

A polgári pereket négy csoportra bonthatjuk:

A) Haszonbérleti szerződésekkel kapcsolatos perek

- Fekete János felperes (szerződés érvénytelenségének megállapítása iránti per: II. fokon nyertességünkkel zárult, felülvizsgálati eljárás a Kúria előtt folyamatban)
- Fábrián juh Kft. felperes (szerződés érvénytelenségének megállapítása iránti per: II. fokon és a Kúrián is nyertességünkkel zárult)
- Buj Gyula felperes (szerződés érvénytelenségének megállapítása iránti per: II. fokon és a Kúrián is nyertességünkkel zárult)
- Tóth János József (szerződés érvénytelenségének megállapítása iránti per: II. fokon részben peresztesek lettünk)
- City Farm Kft. (felmondás érvényességének megállapítása iránti per: felperesek voltunk és I. fokon elutasította a keresetünket a bíróság, pontosított keresettel ismételt perindítást tervezünk)

B) VSzT hatálya alá tartozó terület jogellenes magántulajdonba kerülése

- Szerletics Róbert és tsa - két per van a tárgyi ügyben folyamatban (felülvizsgálati eljárás, megismételt eljárás, a per I. fokon befejeződött)

C) Munkaügyi és közigazgatási perek

- Munkaügyi per 2016-ban nem volt

D) Egyéb perek

- Urbán Mihály felperes vadkár megtérítése iránti per (II. rendű alperesi pozícióban voltunk, a per jogerősen befejeződött a felperes keresetének elutasításával)

9. Természetvédelmi Őrszolgálat

9.1. Alapadatok

9.1.1. Személyi feltételek

Az osztályt az általános igazgatóhelyettes vezeti. Az osztályon belül területi lehatárolással létrehozott csoportok az ún. *természetvédelmi tájegységek*, melyek élén a *tájegység-vezető* áll. A természetvédelmi őrszolgálatvezető-helyettesi feladatokat a Hortobágy Tájegység vezetője látja el.

A Hortobágy Természetvédelmi Tájegységben 2016-ban 8 fő természetvédelmi őr teljesített szolgálatot. Áprilistól az év végéig zajlott a közfoglalkoztatás a tájegységben, melynek során 4-5 fő teljesített szolgálatot.

A Nagykunság Természetvédelmi Tájegységben 2016-ban is 6 fő természetvédelmi őr dolgozott. Egy fő tájegység-vezető és 5 fő örkerület-vezető dolgozik a 187.928 ha területen. 2 fő közmunkás dolgozott a tájegységben az év folyamán, főleg Püspökladány és Nádudvar térségében.

A Bihari-sík Természetvédelmi Tájegységben 2016-ban 5 természetvédelmi őr teljesített szolgálatot. Átlagosan 1 fő közmunkás dolgozott a tájegységben.

A Dél-Nyírség Természetvédelmi Tájegységben 6 fő természetvédelmi őr teljesített szolgálatot, személyi változás év közben nem történt. Összesen 6 fő közmunkást foglalkoztattunk, főként a természetvédelmi kezelési feladatok fizikai kivitelezésében, valamint a létavértési szőlő művelésében.

A Nyírség-Szatmár-Bereg Természetvédelmi Tájegységben 2016-ban 9 fő természetvédelmi őr teljesített szolgálatot, személyi változás nem történt. A közmunkaprogram keretében 2016-ban a foglalkoztatottak maximális száma 14 fő volt.

A Közép-Tisza-Jászság Természetvédelmi Tájegységben a 2016. év során nem történt személyi változás. A 2016. év folyamán a tájegységben összesen 7 fő természetvédelmi őr teljesített szolgálatot, munkájukat 7 fő közfoglalkoztatott segítette.

A Természetvédelmi Őrszolgálat teljes létszáma 41 fő, ebből mindössze 1 fő középfokú végzettségű, a többi felsőfokú végzettséggel rendelkezik.

9.1.2. Technikai felszereltség

A Természetvédelmi Őrszolgálat technikai felszereltségének legfontosabb értékmérője a szolgálati járműpark állapota. A tavalyi évhez képest - részben pályázati források felhasználásának, részben önálló beszerzésnek köszönhetően - némi javulás volt mondható, miközben továbbra is sok olyan gépkocsi van, melynek cseréje már régen indokolt lenne és ezek esetleges egyszerre történő elromlása nagyon komoly munkaszervezési, és nem utolsósorban anyagi terhet ró igazgatóságunkra.

Az Őrszolgálat optikai eszköz (fényképezőgép, távcső) ellátottsága jónak mondható, ráadásul, pályázati források segítségével folyamatosan szinten tartjuk, illetve fejlesztjük.

Az informatikai eszköz ellátottság lehetővé teszi a munkavégzést, az elmúlt évben az Őrszolgálat számítógép-parkja folyamatos fejlesztésen esett át (főleg laptopok). Itt jegyezzük meg, hogy a KÜVET és az ortofotó állományok friss verzióinak hozzáférhetősége a Természetvédelmi Őrszolgálat - de valójában a nemzeti park igazgatóságok - mindennapi munkájának alapvető feltétele. Ezek hiányában az elvégzett munka óriási többlet energiák befektetését igényli, ráadásul minősége alatta marad az elvárhatónak.

A szemléltető eszközök mennyiségi és minőségi jellemzői tájegységek között igen nagy eltéréseket mutatnak, de a feladatot mindenhol el tudja látni a kollektíva. Az Őrszolgálat

egyenruházati ellátása - az elmúlt időszak pénzügyi körülményeinek alakulása függvényében - elfogadható.

9.1.3. Polgári természetőrök

Az elmúlt évekhez hasonlóan ez a csoport, mint a hivatásos természetvédők polgári segítői elmaradtak az igazgatóságunk működési területéről. Alkalomszerű beavatkozások során a működési terület számos pontján természetesen létezik együttműködés civilekkel, de ez ma már nem köthető a polgári természetőr jogintézményéhez. A segítők többnyire nem igénylik ezt a címet, az eseti jellegű segítség nyújtás pedig ennek hiányában is jól működik. Igazgatóságunk nem tervezi ennek a szektornak a bővítését, mert tapasztalataink azt mutatják, hogy nem volt hatékonyabb a munkavégzésünk azokban az időkben, amikor 40-50 polgári természetőrrel álltunk kapcsolatban.

9.2. Feladatellátás

9.2.1. Hatósági feladatellátás

A hatósági feladatellátás egyik része a védett természeti területek és a Natura 2000 területek hatósági őrzése. Ennek hatékonysága és színvonala egyrészt a létszámmal, másrészt a technikai eszközellátottsággal mutat egyenes arányosságot.

A hatósági munka másik része intézkedésekben, illetve intézkedések kezdeményezésében nyilvánul meg, ezekkel a 8.2. illetve 8.3 alfejezetekben foglalkoztunk.

9.2.2. Együttműködés más hatóságokkal

A hatóságokkal (rendvédelmi ~ és természetvédelmi ~) történő együttműködésünk jó és hatékony. Kiemelt partnereink a rendőrkapitányságok, akikkel rendszeresen szerveztünk közös szolgálatot, ennek eredményei (bírság, eljárás kezdeményezése, feljelentés) is kiolvashatók a korábbi fejezetekből.

9.2.3. Nem hatósági feladatok ellátása

A Természetvédelmi Őrszolgálat munkájában a klasszikus természetvédelmi őrzési tevékenységi kör mellett a vagyonkezelési, fajmegőrzési és élőhely-védelmi, pályázati, illetve oktatási-idegenforgalmi feladatok is jelentős és fontos szeletet jelentenek, sőt ez utóbbi tevékenységi körök aránya emelkedő tendenciát mutat.

Az egyes, nem hatósági feladatokat külön nem tárgyaljuk, a természetvédelmi kezelési tevékenységet az 5.2-5.4. fejezetekben, a vagyonkezelési vonatkozású tevékenységeket a 5.5.-5.8. fejezetben a többi szervezeti egység tevékenységével összevontan tárgyaljuk.

10. Költségvetés és vagyon

Költségvetési támogatások alakulása:

- A 2016-as évben a költségvetési támogatásunk egyenletesen nyílt le. Elvonás befizetési kötelezettség nem terhelte. A 2016. évi költségvetés alapján meghatározott 290.127 e Ft 1/12 része, 24.177 e Ft volt.
- A rendszeresen lenyíló költségvetési támogatásunk összegében június hónapra vonatkozóan mutatkozik emelkedés. A Földművelésügyi Minisztériumtól feladatváltás címén, a 2011. évi CXCV. Törvény 33. § (3) bekezdés a) pontja alapján „Magyar Nemzeti Parkok Hete 2016” megrendezésével kapcsolatos feladatok költségeire 2.000 e Ft került átcsoportosításra - nem bázis jelleggel. Ez a támogatásunk összegében időarányosan, havi egyenlő részletekben jelent meg.
- A munkabér kompenzációra év során 5.550 e Ft támogatást igényelt Igazgatóságunk, mellyel kapcsolatban a november hónapban esedékessé vált elszámolás során további 80 e Ft póttámogatás igényünk jelentkezett. A kompenzáció összege 2016. május 10-én került leutalásra a póttámogatás összegét 2016. december 28-án folyósította a Magyar Államkincstár.
- A havonta lenyíló támogatási összegünkben szeptember, október, november és december hónapokra jelentős emelkedés tapasztalható. Az emelkedés oka a 2016. évi Kártalanítási keret terhére elnyert támogatás időarányosan lenyíló összegének kiutalása volt. A támogatás teljes kerete 133.562 e Ft, ebből 14.000 e Ft személyi juttatásra, 3.780 e Ft munkaadókat terhelő járulékokra, 115.782 e Ft dologi kiadásokra került igénylésre. A fenti támogatás a működés során fellépő likviditási nehézségek megoldása szempontjából nem jelentett számunkra segítséget, hiszen ezeket az összegeket meghatározott feladatok elvégzése céljából folyósította számunkra a Földművelésügyi Minisztérium.
- A 2016. év folyamán „Természetvédelmi kártalanítás” fejezeti kezelésű előirányzat terhére 65.000 e Ft támogatás átcsoportosítását rendelte dr. Fazekas Sándor Földművelésügyi miniszter. A támogatás összegéből 4.550 e Ft dologi kiadásokra, 60.450 e Ft beruházási kiadásokra fordítható. A támogatás összege lehívására teljesítmény arányosan, a kifizetésekhez igazodva kerülhetett sor. A megvalósítás alapján lehívásra 2016. december 28-án került sor 21.313 e Ft összegben. Majd a Fejezet 2016. december 30. időponttal intézkedett a teljesítmény arányosan még le nem hívott 39.137 e Ft összege lenyitására is Igazgatóság számlájára. Ez az összeg a kötelezettségvállalással terhelt maradványunk részét képezi.

A működési támogatások alakulása

- A Földművelésügyi Minisztérium és az MVH között megkötött és átruházott szakértői feladatokról szóló megállapodás alapján 3.060 e Ft támogatásban részesült Igazgatóságunk - nem bázis jelleggel.
- A 2016. évben az Igazgatóság mezőgazdasági támogatás címén 180.100 e Ft támogatást kapott. Ebből a Földművelésügyi Minisztérium és az MVH között megkötött és átruházott szakértői feladatokról szóló megállapodás alapján 3.060 e Ft támogatásban részesült Igazgatóságunk. SAPS és Zöldítési támogatás címén 137.886 e Ft érkezett. 39.154 e Ft támogatás egyéb mezőgazdasági jogcímen (pl: Óshonos állatfajták támogatása, anyajuh tartás, szálás fehérjetakarmány termesztés, éghajlat és környezet sajátosságai miatti támogatás) érkezett.

- 4.600 e Ft az erdei vasutak üzemeltetésnek támogatásaként kapott az Igazgatóság.
- A 2016. évi közfoglalkoztatás támogatásaként 95.967 e Ft támogatás került igénylésre és folyósításra az Igazgatóság számára.
- Világörökség gondnokságai feladatainkkal kapcsolatban felmerült költségeinkről készült elszámolás alapján 8.000 e Ft támogatást utalt a Miniszterelnökség.
- Február hónapban az Igazgatóság számára Természetvédelmi kártalanítás előirányzat terhére a 2015. évre meghatározott 100.000 e Ft-os keretből folyósításra került 70.000 e Ft földvásárlás megvalósítása céljából, 2016. június 30. elszámolási határidővel. Ebből 65.100 e Ft beruházásra, 4.900 e Ft dologi kiadásokra volt fordítható.
- Valamint 2.000 e Ft támogatás érkezett a Természetvédelmi kártalanítás fejezeti kezelésű előirányzat 2015. évi bevételi előirányzatának terhére „a védett és védelemre tervezett természeti területek állapotfelmérése a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény alapján” feladatokra vonatkozóan.
- 2.794 e Ft támogatás érkezett „Természetvédelmi kártalanítás” című fejezeti kezelésű előirányzat 2016. évi bevételei terhére a TMF/1259/2016. sz. keretfelosztás, mint támogatói döntés alapján. A támogatás a védett természeti területek helyreállításáról szóló 1995. évi XCIII törvény (VSZT) hatálya alá tartozó területvásárlás megvalósítása céljából.
- Fejezeti kezelésű előirányzattól EU-s programok és azok társfinanszírozása miatt támogatás címén 5.375.316 e Ft érkezett az Igazgatóság számára.
- Kiadásaink döntő része a 2015-ös évhez hasonlóan egyenletesen merült fel. A kielégítő likviditási helyzetünkből kifolyólag kötelezettségeinket bár igyekeztünk határidőre teljesíteni ez a törekvésünk nem mindig járt sikerrel, tartozásállományunkat az év folyamán igyekeztünk elfogadható szinten tartani.

Gazdálkodásunk bemutatáshoz hozzátartozik kiadásaink és bevételeink felmerülésének időbeli áttekintése is.

Kiadásaink döntő része (bér, járulék, gépek, épületek üzemeltetése,) az előző évhez hasonlóan időben és összegben egyenletesen merült fel. Ezzel szemben bevételeink a költségvetési támogatás kivételével egyenetlenül, időszakonként érkeznek. Mindez a pályázatok elszámolási rendszeréből, a haszonbérleti szerződések és agrártámogatások mezőgazdasági szezonálisából adódik. Pályázatok esetén az utófinanszírozott tételeknél időben elválik egymástól a kiadás és a bevétel, és ez a kiadás felmerülésekor likviditási problémához vezethet.

Ugyanakkor ez a jelenség a bevétel teljesüléskor likviditási problémát meg is oldhat.

A haszonbérleti szerződésekből származó bevételek jelentős része a fizetési határidő napján az év első három hónapjában teljesült.

Az igényelt agrártámogatások kifizetése ugyanakkor kiszámíthatatlan és a 2016. évben a jogszabály adta korlát miatt összegében is jelentősen csökkent az ilyen címen korábbi években jelentkező tételhez képest. A bevételkiesésből fakadó, esetlegesen év közben felmerülő likviditási problémát több ízben is jeleztük az év folyamán. A fizetési nehézségeink leküzdésre tett intézkedéseink a bevételek növelésre (kintlévőségek behajtása, új bevételi források keresése és kiaknázása) valamint a kiadások visszafogására (megrendelések elhalasztása, feladatok önerőből történő megvalósítása) irányultak.

Az Igazgatóság előirányzat-felhasználási keretszámláján és célelszámolási alszámláin mutatkozó 2016. utolsó negyedében megjelenő jelentős összegű egyenleg nem az

Igazgatóság likviditási helyzetét tükrözi. A fentiekben már részletezett meghatározott feladat(ok) végrehajtásra folyósított támogatások még fel nem használt részét tükrözik az egyenlegek. A 2016. december 31-én az Igazgatóság előirányzat-felhasználási keretszámlájának egyenlegében a támogatások fel nem használt része 175.366 e Ft volt.

2014. január 01-vel hatályba lépett a 4/2013. (I.11.) Korm.rend. „Az államháztartás számviteléről”. Ez egy újabb, a jogszabályi előírások betartását biztosító számviteli/ügyviteli program alkalmazását tette szükségessé. Ez a 2012-ben bevezetett új integrált ügyviteli szoftvert továbbfejlesztett változatának alkalmazásával valósult meg intézményünknel. Ez a szoftver magában foglalja a számlák érkeztetését, iktatását, a főkönyvi könyvelést, a számlázást és a tárgyi eszközök nyilvántartását. A jogszabályok változásaiból eredő programmódosítások miatt 2016. év során továbbra is folyamatos feladatot jelentett a rendszer használatának megismerése, testre szabása, a munkafolyamatok kialakítása.

Feladataink ellátásának biztosításában jelentős szerepe volt az Európai Unió források bevonásának, a pályázati lehetőségek kiaknázásának.

A fenti korlátozó és támogató feltételek rendszerében Igazgatóságunknak sikerült fenntartania működőképességét és megvalósítania a szakmai célkitűzéseket.

Az intézménynek 2016. évben az állami alapfeladatok elsődleges ellátása mellett legfontosabb feladata a különféle pályázataink eredményes megvalósítása, mivel ezek a pályázatok biztosítanak fedezetet fejlesztési terveink döntő részének megvalósításához.

Összességében az alapfeladatok ellátása megfelelő színvonalon végrehajtásra került, kiegészülve a projektek végrehajtásából adódó feladatok ütem szerinti megvalósításával.

10.1. Kiadások (területkezelésre, védett természeti területek, nem védett Natura 2000 területek)

Az Igazgatóság kiadásainak megoszlás a 2016-os költségvetési évben:

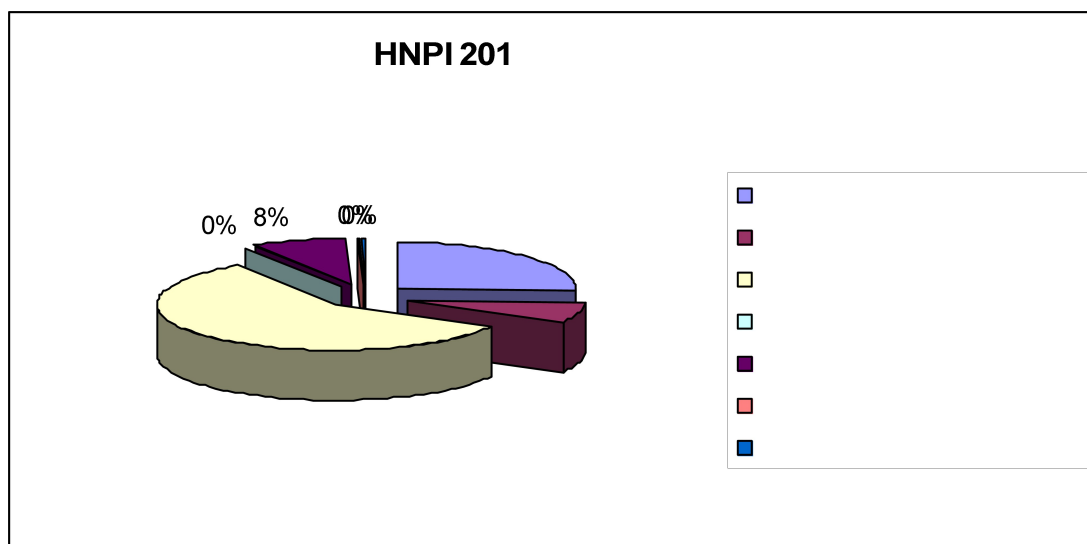
Az Igazgatóság módosított előirányzata 7.146.586 e Ft-tal változott, melynek forrása a 2015. évi jóváhagyott előirányzat-maradványból, költségvetési támogatásból, támogatásértékű bevételekből /SAPS, anyatehén, anyajuh támogatás, stb./, és jelentős részben pályázatokon elnyert pénzeszközökből tevődik össze.

Az előirányzatok évközi változása hatáskörönként az alábbi (e Ft-ban):

Megnevezés	Előirányzat-változások							
	Eredeti előirányzat	Ország- gyűlés	Kormány	Irányító szervi	Intézményi	Előirányzat- változás	Módosított előirányzat	Teljesítés
1	2	3	4	h a t á s k ö r b e n		7	8	9
				5	6	összesen		
Személyi juttatások	530 662 000		4 433 000	14 000 000	251 372 593	269 805 593	800 467 593	621 513 433
Munkaadókat terhelő járulék	133 547 000		1 197 000	3 780 000	61 772 633	66 749 633	200 296 633	158 209 323
Dologi kiadások	117 322 000			626 043 821	4 203 685 091	4 829 728 912	4 947 050 912	1 380 564 926
Egyéb működési célú kiadások	85 914 000				-81 316 000	-81 316 000	4 300 000	4 154 067
Működési költségvetés	867 147 000		5 630 000	643 823 821	4 435 514 317	5 084 968 138	5 952 115 138	2 164 441 749
Intézményi beruházási kiadások	10 056 000			60 450 000	1 973 606 941	2 034 056 941	2 044 112 941	202 107 729
Felújítás					18 415 000	18 415 000	18 415 000	6 000 000
Egyéb felhalmozási célú kiadások					9 145 896	9 145 896	9 145 896	9 145 896
Felhalmozási kiadások	10 056 000			75 675	2 001 167 837	2 061 617 837	2 071 673 837	217 253 625
Költségvetési kiadások összesen	877 203 000		5 630 000	704 273 821	6 436 682 154	7 146 585 975	8 023 788 975	2 381 695 374

A lenti grafikon a költségek %-os megoszlását tartalmazza az Igazgatóság összes kiadásán belül.

2016. év kiadásainak 33 %-át a bér és járulékköltségek adták. A dologi kiadások között található a területkezelési, erdészeti, mezőgazdasági szolgáltatások kiadásai, a gépjárművek fenntartási költségei, a felmerülő rezsiköltségek, az adminisztrációs kiadások. Beruházásaink és felújításaink elsősorban pályázati forrásokból valósulhattak meg.

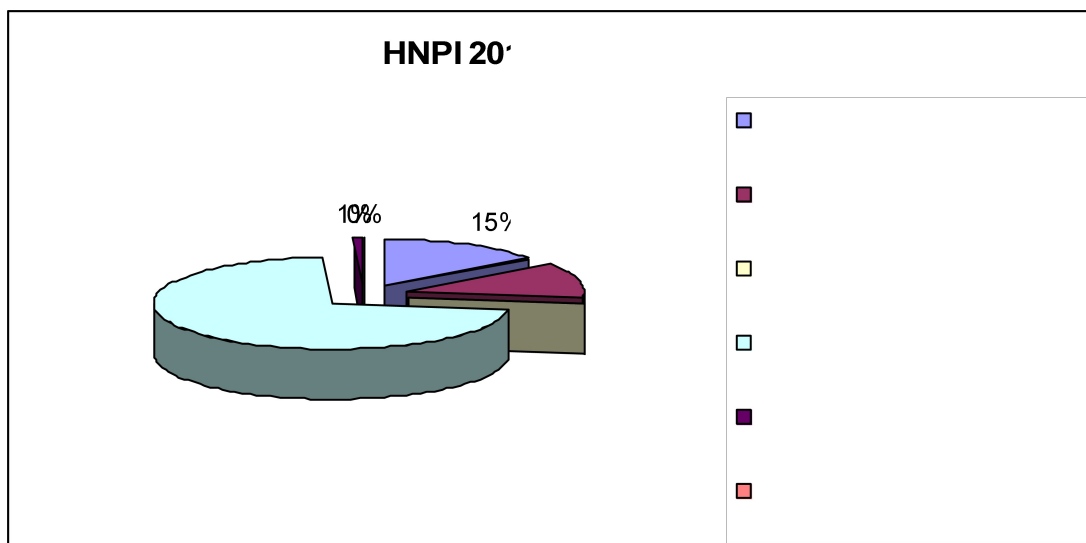

10.2. Bevételek

Az Igazgatóság bevételi adatai az alábbi táblázat tartalmazza

Megnevezés	Eredeti előirányzat	Előirányzat-változások				Előirányzat-változás összesen	Módosított előirányzat	Teljesítés
		Országgyűlés	Kormány	Felügyeleti szervei	Intézményi			
		h a t á s k ö r b e n						
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Intézményi műk.bev.	522 404 000			502 022 279		502 917 846	1 025 321 846	1 014 439 911
Működési célú támogatások ÁH belülről	64 672 000				1 098 781 836	1 098 781 836	1 163 453 836	829 634 208
Működési célú átvett pénzeszköz					4 723 153	4 723 153	4 723 153	4 723 153
Felhalmozási célú támogatás ÁH belülről					5 112 371 278	5 112 371 278	5 112 371 278	4 909 142 118
Felhalmozási célú átvett pénzeszköz					55 861 320	55 861 320	55 861 320	55 860 459
Felhalmozási bevétel				1 689 542		1 689 542	1 689 542	1 524 566
Költségvetési bev.össz.	587 076 000			503 711 821	6 271 737 587	6 776 344 975	7 363 420 975	6 815 324 415
Költségvetési támogatás	290 127 000		5 630 000	200 562 000		206 192 000	496 319 000	496 319 000
Előző évi működési célú előirányzat-maradvány átvétel					164 049 000	164 049 000	164 049 000	164 049 000
BEVÉTELEK ÖSSZESEN	877 203 000		5 630 000	200 562 000	6 435 786 587	7 146 585 975	8 023 788 975	7 475 692 415

Az bevételeinek legjelentősebb részét pályázati források jelentették. A következő legfontosabb tétel a saját bevétel, illetve az agrártámogatásból származó bevétel. 2016-ban bevételeinek százalékos eloszlása az alábbi:

Az irányító szervei támogatás összetétele az alábbi:

Az intézmény részére 2016-ban átcsoportosított póléírányzatok* tételes bemutatása

Átadó fejezet száma, megnevezése (pl. XII. FM fejezet, XXIII. MTA fejezet, stb.)	A felhasználás célja	Előirányzat-módosítás összege (ezer Ft)
XII. FM fejezet	kompenzáció	5 550
XII. FM fejezet	kompenzáció póttámogatás	80
XII. FM fejezet	kártalanítás	133 562
XII. FM fejezet	Magyar Nemzeti Parkok Hete	2 000
XII. FM fejezet	VSZT	65 000
Összesen:		206 192

10.3. Vagyon

Az Igazgatóság mérlegében az eszközök és források 35.129.185 e Ft-ról 42.142.910 e Ft-ra emelkedtek, amely 20 %-os növekedést jelent.

10.3.1. Befektetett eszközök

A befektetett eszközök állománya 34 393 657 e Ft-ról 35 802 428 e Ft-ra (1.408.771 e Ft-tal) nőtt, amely növekedés elsősorban a pályázatokból megvalósuló beruházásoknak köszönhető, ez a növekedés a „Beruházások” soron jelentkezik.

10.3.2. Forgóeszközök

Az Igazgatóság forgóeszköz állománya 82 715 e Ft-ról 206 068 e Ft-ra nőtt. A forgó eszközök esetében a vásárolt készletek soron kis mértékű csökkenés (1 636 e Ft), a befejezetlen termelés soron jelentős növekedés (107 283 e Ft) , növendék, hízó és egyéb állat soron kis mértékű növekedés (17 705 e Ft) mutatkozik.

10.4. Épületek

Épületeinkkel, építményeinkkel kapcsolatban nem pályázati forrásból az alábbi munkálatokat hajtottuk végre.

- Debrecen, Sumen u. 2.sz alatti irodaházban villanyszerelési munkák
- Debrecen, Hajnal utcai irodaházban fűtésszerelési munkák
- Debrecen Attila téri parkolóban automata kapu kialakítás
- Püspökladány Ágota híd felújítási munka
- Kunmadaras 0240/14 hrsz. alappont pótlása
- Tiszafüred-Nyugati fogadó három épületének nádtető felújítás, fűtési munka
- Tiszafüred, Kemény kastély terasz és mennyezet javításának munkálatai
- Nagyhegyes-Kadarcsi csárda fűtővezeték csere munkái
- Góros tanya vízmű gépészet, fűtési és vízszelelési munka
- Máta Erdei Iskolában automata mosógép javítási munka
- Máta szolgálati lakás fűtési rendszer javítás
- Kállósején szivattyú karbantartási munka, vízóra hitelesítése
- Cégénydányád szolgálati lakásban radiátor beépítése
- Nádudvar szivattyújavítási munkák
- Nagyiván határában magasles elkészítése
- Balmazújváros-Darassa tanya gépészeti és elektromos munkálatai
- Balmazújváros-Darassa madárház főépületének tetőcseréje
- Andaházán mélykúti búvárszivattyú cseréje, elektromos munkák
- Hortobágy -Vadsparki úszókapu helyreállítás
- Hortobágy-Szálkahalom gépészeti munkák
- Hortobágy-Pásztormúzeum szennyvízáttemelő szivattyújavítás
- Hortobágy-Halastó töltésvédelem javítás
- Hortobágy- Kisvasút jegypénztár tetőcserép csere munkái, gázkazán javítás
- Hortobágy-Szatmáritelek vízgépészet javítási munkák végzése
- Hortobágy-Látogatóközpont gázkazán javítás
- Hortobágy-Halastó kacsatelep szivattyújavítás, villanyszerelési munkák
- Hortobágy-Malomháza hidrofor, gépészeti és elektromos javítási munkák
- Földes, Csapó-tanya kút vízóra hitelesítése, fűtési és vízszelelési munkák
- Vaja szivattyúcsere, karbantartási munkái, vízóra hitelesítés
- Csaroda karbantartási munkái (szivattyú javítás)
- Beregdaróci kút vízórájának javítása, hitelesítése

Pályázatokhoz kapcsolódó kivitelezési munkák az alábbiak voltak:

- Hortobágy-Halastón a „Kis lilik” című LIFE+ pályázat keretében elvégzendő élőhely rekonstrukciós munkálatokat, azon belül a fenntartható vízkormányzás biztosítása és a növényzeti kép átalakítása érdekében a kisvasút töltésvédelmi munkáinál 500 db gátvédelmi oszlop leverése 1,2 km hosszúságban.

10.5. Eszközök

Az Igazgatóság eszközei munkavégzéshez szükséges színvonalának szinten tartásához folyamatos beszerzésekre, cserére van szükség. A 2012. és 2013. évi költségvetési hiánycél biztosításához szükséges további intézkedéséről szóló 1982/2013. (XII. 29.) Korm. határozat azonban több eszközcsoport beszerzését tilalom alá helyezte. Az év során végrehajtott beruházás jellegű beszerzéseinket KEHOP és LIFE pályázatainkból, illetve a közfoglalkoztatási keretből oldottuk meg.

11. Bemutatás, oktatás, társadalmi kapcsolatok

Az igazgatóság környezeti nevelési, turisztikai tevékenységét koordináló és túlnyomórészt végző Oktatási és Turisztikai Osztály munkáját célszerű tevékenységi területenként taglalni.

Az Osztály szervezeti felépítése tükrözi a nemzeti park alapfeladataiból következő fő tevékenységbeli különbségeket, s kombinálja azt az önálló létesítmények működtetésének feladatellátása szerinti felosztással. Oktatási és Turisztikai Osztályon belül 6 nevesített működési egységet különítünk el. Ezek: Vízi Sétány, Vadaspark, Kisvasút, Néprajzi csoport, Látogatóközpont és Oktatási csoport. 2016. év végén az osztály létszáma: 34 fő, mely a cégénydányádi létesítmény megnyitásnak köszönhetően emelkedett. Az állandó létszámból 4 fő Kttv., míg a többi munkatárs Mt. szerinti jogállású. A szakmai munkát vállalkozói szerződéssel további 2 fő, míg szezonális jelleggel a Vízi Sétánynál további 2 fő határozott idejű szerződéssel foglalkoztatott munkatárs segítette. Ezen létszámot egészíti ki évente közel 30 fő közfoglalkoztatott.

Ezen túl különálló egységként (önálló osztály) látja el tevékenységét a Tiszakürti Arborétum, mely szintén színtere az ökoturizmusnak és a szemléletformálásnak.

Az **oktatási csoport** a környezeti neveléssel kapcsolatos tevékenységeket végzi, oktatásszervezési feladatokat lát el, koordinál, stratégiát épít a témában. Témnapokat, osztálykirándulásokat, erdei iskolát/óvodát, táborokat szervez, meghirdeti az igazgatóság saját pályázatait (versenyek, vetélkedők, alkotópályázatok). Tanfolyamokat szervez, oktató-ismeretterjesztő jellegű kiadványok gondozását látja el, valamint az igazgatóság honlapján belül a tevékenységi terület aloldalainak gondozását is végzi. A *Fecskeház Erdei Iskola* üzemeltetése is ehhez a csoporthoz tartozik, egyben az erdei iskola vezetője koordinálja a turisztikai létesítmények takarítását ellátó munkatársak napi tevékenységét is. A csoport saját programokat szervez (pl. Zöld Mikulás), kitelepüléseken vesz részt. A csoport szervesen részt vesz a témához kapcsolódó pályázatok előkészítésében és lebonyolításában.

Az **ökoturisztikai tevékenység** több területet is lefed, melyek többnyire önálló egységek, létesítmények alapján szerveződik.

A **HNP Látogatóközpont** integrálja az **információs irodát**, mely egyben a HNP Látogatóközpontban szezonálisan működő Tourinform Hortobágyot is jelenti. Feladataik közé tartozik a vendégtájékoztatás, vendégstatisztikai adatok kezelése, programszervezés, az ajándékbolt üzemeltetése, illetve a Hortobágy élővilága természetrajzi és a Darvak világa kiállítások bemutatása. A konferenciák, előadások, filmvetítések szervezése mellett megfelelő technikai háttérrel is biztosítanak az osztály általános feladatainak ellátásához (fénymásoló, nyomtató, raktárak, egyéb eszközök, járműparknak garázs). Ellátják a gondnoki teendőket a látogatóközpont épületében, annak udvarán, és a játszótéren. Frissítik a külső honlapfelületeket (itthon.hu, iranydebrecen.hu, hortobagy.hu), tartják a kapcsolatot a turisztikai partnerekkel. Az épületben dolgozó szakvezetők feladata az ökoturisztikai csoportok, illetve a vezetett túrák szervezése.

A **néprajzi gyűjtemények** magukba foglalják a hortobágyi muzeális kiállítóhelyeket és a Hortobágyi Kézművesudvart. Az itt dolgozó munkatársak gondoskodnak a kiállítások üzemeltetéséről, a Kézművesudvar programjainak szervezéséről, az igazgatóság honlapján belül a tevékenységi terület aloldalait gondozzák, és emellett feladatuk a HNPI fotó-, dokumentum, hang és filmarchívum (médiatár) gondozása, gyarapítása, rendszerezése.

A **Halastavi-kisvasút** üzemeltetését ellátó munkatársak a Kisvasút turisztikai célú hasznosításáért felelősek és fontos a szerepük a nemzeti parki belépőkártya értékesítésben is.

Az osztály tevékenységének elkülönülő csoportját alkotja a **Hortobágyi Vadaspark**, aminek munkatársai felelősek az állatkert működéséért, valamint a vadlórezervátum szakmai munkájának ellátásáért együttműködésben a Vagyonkezelési Osztállyal.

A nemzeti park Tisza-tavi területén, Poroszló község határában található a **Tisza-tavi Vízi Sétány**, ahol külső szolgáltató segítségével ellátva a vízi közlekedést magas fokú természetvédelmi ismeretterjesztést tudunk biztosítani.

Belépőjegyeinket, programjainkat SZÉP kártyával is lehet fizetni, az ilyen forgalom évről évre bevételünk növekvő hányadát teszi ki.

A turisztikailag is jelentős Tisza-kürti Arborétum működése számos területen kapcsolódik a bemutatás, oktatás, társadalmi kapcsolatok témakörhöz. Az osztály idetartozó tevékenységének értékelését, mutatóit külön részben tüntettük fel. További kínálat bővítést eredményezett az MME által üzemeltetett Jászberényi Sasközpont, és a felújított cégénydányádi Kende-kastély.

11.1. Ökoturisztikai és környezeti nevelési infrastruktúra

11.1.1. Látogató-, fogadó- és oktatóközpontok

A) Hortobágyi Nemzeti Park Látogatóközpontja

Információs iroda

A HNP Látogatóközpontja Hortobágy falu központjában található, turisztikai szempontból a nemzeti park központi fogadó létesítménye. Az ide érkező turisták teljes körű információt kaphatnak nemcsak a nemzeti park programjairól, hanem a hortobágyi rendezvényekről, szállás- és étkezési lehetőségekről. A programfoglalás, szakvezetések szervezése is az itt dolgozók feladata, akik a szakvezetések lebonyolításából is kiveszik részüket. A Hortobágyi Nemzeti Park turisztikai szolgáltatásainak online felületeken történő megjelenését is ez a részleg fogja össze, frissíti, aktualizálja, aktualizáltatja.

Az információs részleg április és október között szezonális Tourinform irodaként is működik, de a vendégek tájékoztatása (e-mail, posta, telefon, személyes megkeresés) április előtt és október után is zavartalan és teljes körű.

A több helyen folyó programszervezés miatt fontos a belső kommunikáció, főleg az információs irodával, hiszen itt futnak össze az egyes programfoglalások.

Az osztály egyes egységei közötti kapcsolattartás mellett fontos a helyi szolgáltatókkal való együttműködés, kommunikáció is. Ez is az információs iroda feladata elsősorban. A több éves kitartó munkának köszönhetően jó kapcsolat alakult ki a többi hortobágyi programgazdával, szolgáltatóval is. Elmondható, hogy turizmus ágazatba újonnan belépő szolgáltatók is keresik velünk a partnerséget, felismerték, hogy a közös munka számukra is jövedelmező lehet.

Sajnos a helyi szálláshely kínálat még nem kielégítő (minőség, ágyszám, szolgáltatások), nem tudnak minden felmerülő igényt kielégíteni, továbbá ezen a téren az együttműködés erősítése is szükség volna.

2016-ban 2 fő állandó dolgozó mellett a vendégforgalom indokoltta tette 1 fő közfoglalkoztatott alkalmazását. Az iroda fenntartási költségeihez 2016-ban is hozzájárult a Hortobágyi Nonprofit Kft., akinek a 9 hónapon át folyósított havi 200.000 Ft+áfa hozzájárulása az egyik dolgozó bérének fedezetét részben megteremtette. Mivel a látogatószám, az ellátandó feladatok jelentősek és a korábbi 3 állandó ügyintéző helyett csupán 2 fő állt rendelkezésre más jellegű belső átszervezések következtében az információs pultban folyamatos munkaerőhiány van. A kisebb létszámnak kellett ellátnia a feladatokat, amivel nehezen tudtunk megküzdeni. A jövőben törekszünk a közfoglalkoztatás keretében, illetve időszakos belső átcsoportosítással további segítséget biztosítani. A szezonális dolgozók ugyan segítik az állandó kollégák munkáját, de őket teljes mértékben nem tudják helyettesíteni. A vendégforgalomhoz kapcsolódó feladatok, a háttér feladatok mellett az új munkaerő betanítása, „mentorálása” is a mindennapi feladatok közé tartozik. Ez a sokrétű, gyakran párhuzamosan végzendő feladat leterhelte teszi a dolgozókat.

Sajnos, nincs olyan legalább 1 idegen nyelven beszélő kolléga, aki a közfoglalkoztatási program keretében hosszútávra tervez az információs pultban dolgozni. A közfoglalkoztatási program munkabére nincs arányban azzal a (anyagi) felelősséggel és feladatmennyiséggel (pl.: vendégtájékoztatás akár több nyelven is, programok foglalása, részvételi díjak beszedése), amelyet az itteni munkakörben el kellene látni. A közmunka programban magas a fluktuáció. Az időszakos munkaerő felelősségvállalása korlátozott, ezért az épület nyitása-zárása további munkatársak bevonását igényli.

Nyitvatartás:-

2016-ban a már korábban is hosszú ideig tartó nyitva tartás még tovább növekedett. Ez azért volt fontos, mert nemcsak információforrás az épületben található Tourinform iroda, de a kiállítás és az ajándékbolt is a látogatók érdeklődésére tart számot. Feltűnő, hogy sokan csak az ingyen mosdó, WC-használat miatt térnek be az épületbe. Az tény, hogy a hosszabb nyitvatartás plusz munkaórát jelentett, ami a leterheltséget okozta, de a tárt kapu biztosításával a jövőben is célunk erőfeszítéseket tenni a pozitív, vendégszerető Hortobágy kép erősítéséért. Azonban azt is tapasztaltuk, hogy a hosszú nyitvatartással és a vele járó plusz munkaórákkal nem volt arányban a hozadéka, mivel jellemző módon az ide látogatók Hortobágyra érkezésük kezdetén keresik fel jobbára a látogatóközpontot, hogy segítséget kapjanak egy tartalmas hortobágyi látogatáshoz.

Tapasztalatunk, hogy a vendégek többnyire 1 napos látogatók, nem Hortobágy faluban szállnak meg.

Feladatok - szolgáltatások:

Turistatájékoztatás - formája: személyes, telefonos, írott (e-mail és postai levél). A telefonos megkeresések száma kissé csökkent (kb. 7-8 %-kal), míg az írásos megkereséseké növekedett (kb. 18-20 %-kal). Személyesen 31 715 fő keresete fel a létesítményünket.

A látogatóközpontba működik egy ún. Touch Info berendezés, mely térképpel, fényképekkel, többnyelvű leírással segíti a turisták útbaigazítását Hortobágy és Debrecen programlehetőségei tekintetében, illetve szállás és étkezési lehetőségei vonatkozásában.

Egyre inkább nő az igény a WIFI szolgáltatás iránt, melyet sajnos jelenleg sem mi, sem pedig az egyéb turisztikai szolgáltatók nem tudnak megfelelően kielégíteni a rendelkezésünkre álló műszaki feltételek elégtelen volta miatt.

Értékesítés - Az információs pultban elsősorban szolgáltatásértékesítés történik. A nemzeti parki belépőkártyán, az őszi daruvonulás programunkon túl egyéb programjainkat is értékesítjük, valamint múzeumi belépőjegyeket árusítunk.

Több helyszínen, a HNP Látogatóközpont Ajándékboltjában és a Körszínben működik ajándékboltunk, továbbá kisebbek a Pásztormúzeumban, a Hortobágyi csárdakiállításban és a Hortobágy-halastavi Kisvasút pénztárában. A Hortobágyi Vadasparkban színesebb büfészolgáltatást is biztosítunk az ajándéktárgyak, és a vadasparki külön szolgáltatások értékesítése mellett. Legtöbb értékesítési pontunkon értékesítünk nemzeti parkos termékeket, ajándéktárgyakat, kiadványokat, helyi és tájjellegű kézműves, illetve Nemzeti Parki Termék-védjeggyel ellátott termékeket.

A boltban található termékek 70-75 %-a bizományban van nálunk. Arra törekszünk, hogy saját termékek kínálatát növeljük, így egyedi termékekkel tudjuk a vásárlói igényt kielégíteni, ennek megvalósításában kézművesudvarunk is bekapcsolódott. Egyre több termék került ki kézműveseink keze közül.

Kölcsönzési lehetőségek:

- **Kerékpárkölcönzés** - a látogatóközpontban több mint 30 kölcsönözhető kerékpár található. Több kerékpáros szakvezetési túrát indítottunk kerékpár kölcsönzési lehetőséggel, de egyéni vendégek számára is biztosítjuk a szolgáltatást.
- A látogatóközpontban kölcsönözhető audioguide készülék (okos telefon alkalmazással együtt, illetve mp3 lejátszó) nem túl népszerűek. Az okos telefon audioguide, az ún. Pocketguide mobil alkalmazásként is letölthetővé vált. Megállapítható, hogy ez már keresettebb, többen töltik le az alkalmazást. A mobil túravezetés magyar, angol és német nyelven érhető el, IOS és android operációs rendszerrel.

Csoportok fogadása, teljes körű programszervezés és koordináció - a Hortobágyi Nemzeti Park, mint turisztikai célterület az utóbbi időben bár veszített népszerűségéből, mégis kedvelt utazási célpont maradt az oktatási intézmények diákcsoportjai, valamint bel- és külföldi turisták körében. A látogatók többsége még mindig, mint a pásztorok földjét ismeri. Az utóbbi években már nem csak emiatt válik úti céllá, a természeti értékek megismerése is egyre inkább előtérbe kerül.

A Hortobágy-halastavi Kisvasút és a Hortobágyi Vadaspark csoportos, előzetes foglalásainak (meg)szervezése, az érintett kollégák tájékoztatása, egyéni szakvezetések szervezése a Látogatóközpont információjában történik.

A Hortobágy faluban található nemzeti parki kiállításokat és az épített örökséget (természetráji kiállítás, néprajzi gyűjtemények) bemutató szakvezetés egy részét is az itt dolgozók végzik ún. faluséta keretében.

Természetráji kiállítás - A puszta természetrajzát és a gazdag élővilágot bemutató, multimédiás eszközöket felhasználó „Hortobágy élővilága” természetrajzi kiállítás. Az egyik leglátogatottabb kiállításunk ingyenesen látogatható a látogatóközpont nyitvatartási idejében.

A kiállítás emeleti szintjén helyett kapott „**Darvak világa - A vándorok nyomában**” kiállítás sikeresen beépült a kombinált jegy eredményeképpen a turisztikai kínálatba. A kiállítás interaktív elemeken keresztül ismerteti meg a látogatókkal a darvak életét. Éppen ezen interaktivitása miatt sok installáció van beépítve, ezek a „kütyük” azonban könnyen rongálódnak, eltörnek, elromlanak, stb.. Ezek pótlása, javítása komolyabb (anyagi) terhet is jelentett az elmúlt évben is.

A HNP Látogatóközpont „Hortobágy élővilága” kiállítás látogatottsága, annak ingyenes volta miatt nem mért, míg az emeleti szinten lévő „Darvak Világa” kiállítás látogatottsága 2016-ban 7 534 fő volt (a látogatóközpont vendégeinek kb. 24%-a).

2016-ban a látogatóközpont kínálata 3D mozival bővült. A vetítésre jegyet vásárolni a látogatóközpont információs irodájában lehet, de a HNP néprajzi gyűjteményeibe érvényes ún. „kombinált belépővel” is részt lehet venni a vetítésen. A filmek a Hortobágy élővilágát, természeti értékeit mutatják be 4 epizódban a 4 évszakra megfelelően.

A vetítéseken 3052 fő vett részt az első évben. Az iskolás csoportok kiegészítő programként iktatták be a vetítést, míg az egyéni vendégek inkább akkor látogatták, amikor az időjárás nem volt megfelelő egy-egy szabadtéri programhoz, kiránduláshoz.

A HNPI fotó-, dokumentum, hang és filmarchívum (médiatár) gyarapítása, rendszerezése folyamatosan végzett feladat. A 2016. 12. 31-i állapot szerint mindösszesen 17000 médiafájlt tartalmaz.

Kézművesudvar

- A Kézművesudvar szakmai programját a látványműhelyek működtetése, ajándéktárgyak készítése, a gyermekek számára nyújtott kézműves foglalkozások, a tájegységhez kapcsolódó viselettörténeti kiállítás bemutatása, és kézműves rendezvényeink alkotják. 2016-ban a Húsvéti kézműveskedés, Gyermeknap Gyermekolimpia, Pünkösdi Kiskirályság, Nyári napforduló, Tesz-vesz napok, Hídi vásár, Daru ünnep lebonyolítása voltak a legfontosabb események. A kézműves foglalkozásokon résztvevő gyermekcsoportokban 1897 főt fogadtunk (2016-ban 8 fős munkatársi gárdával 1324 főnek nyújtottunk foglalkozást. 2015-ben 1897 főnek). A környezeti nevelési csoporttal való együttműködés keretében, a Kézművesudvarban készülő ajándéktárgyak egy részét csoport által szervezett „Zöld Mikulás” szervezett program során használták fel (kb. 340 db). A Kézművesudvar a HNP külső helyszínen való megjelenéseiben aktív szerepet vállalt, mint amilyenek az Magyar Nemzeti Parkok Hete nyitórendezvény (Debrecen), „Hortobágy házhoz jön” (Debrecen), XX. Hortobágyi Lovasnapok, Darufesztivál voltak. A viselettörténeti kiállítás a Hídi vásár idején, a Látogatóközpont kis színpadán, zenés-táncos koreográfia keretében nagy közönségsiker mellett került bemutatásra.

B) Turisztikai létesítmények, bemutatóhelyek üzemeltetése

A Pásztormúzeum, Körszín és a „Csárdák útja” tematikus útvonal, Hortobágyi és Kadarcsi csárdában berendezett kiállításai továbbra is kombinált jeggyel voltak látogathatók.

Csárdák útja projekt- A régi és új (ÉAOP) kiállításaink *tematikai egységet* alkotnak. A Körszín, Hortobágyi csárdakiállítás, Kadarcsi csárdakiállítás külön is látogathatók, de a kombinált, több kiállításban (a Pásztormúzeumban) is érvényes belépővel arra ösztönöztük a látogatókat, hogy tartózkodási idejüket növelve a HNPI által kezelt kulturális értékekről is minél több ismeretet szerezzenek. Ez a belépőjegy-rendszer segített az új létesítmények megismertetésében és a már meglévő kiállítások esetleges újralátogatását is ösztönözte. Jegyárak jelentős emelése mellett a szociálisan hátrányos helyzetben lévő csoportok számára ebből jelentős kedvezményeket biztosítunk (gyerek/nyugdíjas jegy mellett családi jegy), s ezen túl, a muzeális intézmények látogatóit megillető kedvezményekről szóló törvény szerint ingyenes látogatási napokat is meghirdettünk.

- **Hortobágyi csárdakiállítás:** A hagyományos és modern kiállítási elvek alapján készült kiállításban a *szakmaiság és élményszerűség* szempontjait próbáltuk előtérbe helyezni. A kiállításban a debreceni Déri Múzeumtól kölcsönzött műtárgyak szerepelnek. Az előző évhez képest csökkenés volt tapasztalható 6284 fő. Kombinált jeggyel érkezett a legtöbb látogató.

- *Kadarcsi csárdakiállítás:* A turisztikai programajánlóban, hivatalos honlapon továbbra is a hortobágyi kiállítóhelyek és a „Csárdák útja” útvonal részeként volt feltüntetve, a 33-as főút mentén előjelző tábla, az épület homlokzatán tábla is hirdette a nyitva tartást. A bérlő, a bérleti szerződésben kikötött garantált nyitvatartási időben üzemeltette a csárda kiállítását, a látogatók száma 300 fő volt. A csárda nem központi fekvésű, inkább tranzit jellegű, ami a működtetésében más stratégiát igényel, az exkluzív környezet inkább a speciális érdeklődésű turizmus számára kínál lehetőségeket. A főbb turisztikai vonzerőt jelentő létesítményektől viszonylag távolabb esik, alacsonyabb látogatottságának ez is oka. Az épület rossz műszaki állapota folyamatos feladatokat keletkeztet, az értékes kiállítási anyag miatt is. A bérlő saját forrásból elvégzett karbantartási, a melléképület szálláshelyeinek felújítási munkái után, csoportok fogadására rendezkedett be. Szintén saját kezdeményezése volt a havi rendszerességgel elindított biopiac, ami egyre sikeresebbnek bizonyult.
- *A Meggyes csárda* a közúttól távoli muzeális épületünk, melyben 1975 óta kiállítás működik. Látogatói, az egykori Sóút turistái - az Egyek-pusztaköcsi bemutató terület - valamint a Górés tanya vendégei közül kerülnek ki. Látogatottsága csekély, melynek több oka is lehet. Megközelítése csak földúton lehetséges, így nagymértékben időjárás függő. A csárda kiállításának megtekintése a nemzeti parki belépőkártya megváltásán túl 1000 Ft/alkalomba került, a látogatószám csökkenés oka lehet ez is. A néprajzi jellegű gyalogtúrákat a HNPI továbbra is megszervezte - *Mesél a múlt* címmel - az egykori Sóúton haladva, melyek azonban kevésbé sikeresek.
  - Látogatottsága 2016-ban 180 fő volt (2015-ben 123 fő).

Pásztormúzeum és Körszín kiállítások

Hagyományosan a legnépszerűbb, kulturális értékeket felvonultató attrakciónak a Pásztormúzeum számít, amely 2016-ban 12212 látogatót vonzott és a Körszín, melyre 10320 fő volt kíváncsi. A Körszínben továbbra is a jegyeladásokból származó bevétel dominált, az ajándékboltban forgalmazott kézműves termékek utáni bevétel alacsonyabb volt, a belépődíj miatt, hiszen a belépődíj bevezetése előtt időszakban az ajándékbolt forgalma többszöröse volt a jelenleginek. A látogatás formáját tekintve az olyan egyéni látogatók voltak többségben, akik a kombinált belépőt részesítették előnyben. 2016. év folyamán a „faluséta” programon a egynapos akciós kirándulás keretében 2048 fő, míg az erdei iskolás csoportokat tekintve 460 fő, a 2 napos osztálykirándulások keretében 300 fő, a táborokon részt vevők közül pedig 320 fő tekintette meg kiállításainkat.

A Pásztormúzeum látogatószám esetében továbbra is jelentős szerepe van annak, hogy a Hortobágyi Vadasparkba induló járatok a Pásztormúzeumtól indulnak, a belépőjegyet is ott lehet megvásárolni. „A pusztáról sző mesét az éj”, nyári napfordulóhoz köthető programunk egyik fő helyszíne is a Pásztormúzeum volt.

A HNPI hortobágyi muzeális intézményei és a Kézművesudvar az oktatási és környezeti nevelési csoport által szervezett „A pásztorok viselt dolgai” vetélkedő döntőjének is helyszínéül szolgáltak.

Hortobágy-halastavi Kisvasút

Az egyik legsikeresebb látogatottságú létesítményünk a kisvasút, mely egyediségével országos szinten is kiemelkedik. A kisvonatot nemcsak a természeti táj látványáért, hanem a vonatozás élményéért is felkeresik. A vendégforgalom a 2015. évihez hasonlóan alakult: 2015-ben 19.424, míg 2016-ban 20.498 látogatót szállítottunk. Jellemző, hogy tavaszi és őszi időszakban főként csoportosan keresik fel, nyáron pedig

családosok, és egyedül érkezők. A felnőttek is gyakorta számolnak be arról, hogy őket a vonatozás élménye és a halastavi környezet vonzotta ide.

2016-ban változatlan menetrend mellett dolgoztunk, de a jegyárakat módosítottuk. 2015-ben a teljes árú menettéri jegy 1200 Ft-ba, a kedvezményes menettéri jegy 700 Ft-ba, míg a családi menettéri jegy 3100 Ft-ba került - utóbbit 2 felnőtt és 3 gyermek vehette igénybe. 2016-ban a teljes árú menettéri jegy 1400 Ft-ba, a kedvezményes menettéri jegy 1000 Ft-ba került, a családi menettéri jegy pedig 2800 Ft-ra csökkent, viszont 2 felnőtt és 1 gyermek vehette igénybe, míg minden további gyermek kedvezményes 600 Ft-os jegyet válthatott. Az egy útra szóló jegyet 2016-ban megszüntettük. Megfigyelhető, hogy hiába a közeli állami vasútvonal, a vonattal érkező vendégek száma jóval alatta marad a személygépkocsival érkezőkének.

A kisvasút pénztára 2015-ben áprilistól októberig minden nap, márciusban és novemberben hétvégenként tartott nyitva, míg 2016-ban március 12-től december 15-ig minden nap nyitva tartott. A korábbi évekhez képest hosszabbított nyitva tartás célja, hogy a vonatmentes napokon is el tudjuk látni a vendégeket információval, valamint meg tudják váltani a bemutató területekre érvényes belépőkártyát.

A Kisvasút és Halastavi tanösvény legsikeresebb programjai a madárgyűrűzési bemutatók, a Kisvasút napja; az ősszel szervezett hajnali és esti darulesek, valamint a Zöld Mikulás rendezvény.

Az osztály saját személyi állományával 2016-ban is folytattuk a töltéserősítést szolgáló partvédelmi munkálatokat, mely a víz töltés falát romboló tevékenységének megfékezését, ezáltal a vasútüzem biztonságának növelését szolgálta. A MÁV eszközliciten 2014-ben vásárolt 3 db kavicsszállító kocsit egyikét 2015-ben sikeresen átalakítottuk személyszállító kocsivá, 2016 júniusától pedig sikerült forgalomba állítani. A szállítókapacitás bővítésére nagy szükség van, mivel sok esetben kényszerültünk arra, hogy lemondjunk csoportokat a nem elegendő férőhely miatt. A partvédelmi feladatok és a vagon üzembe helyezés költségeinek fedezetét a saját erőn kívül a Vidékfejlesztési Minisztérium által erre a célra elkülönített „Az erdei vasutak üzemeltetésének 2016. évi csekély összegű (*de minimis*) támogatása” pályázat jelentette, melyből 2016-ban 4,6 millió forint összeget nyertünk el.

Tisza-tavi Vízi Sétány

2016-ban az Igazgatóság továbbra is saját szakvezetőkkel, külső vállalkozó beszállító megbízásával üzemeltette a Vízi Sétányt.

A vendégek vízi szállítását 2015. évhez hasonlóan 2016-ban is a Delfin kikötő végezte, a nyitva tartásunk és a látogatók igényei szerint. Az Ökocentrummal sikerült közös osztálykirándulás csomagot kialakítani, ezzel a minket kereső vendégek nagy megelégedésére könnyebben elérhetővé és megtalálhatóvá váltunk. A csoportos látogatók létszáma így növekedett 2884 főről (2015.) 3737 főre (2016.)

Folytattuk a **szakmai munkát**, melybe bevontuk a látogatókat is. Nyílt madárgyűrűzéseket, madarászfutamokat, és jeles napokat szerveztünk. Mesterséges fészekszigeteink költőmadarainak száma jelentősen nőtt, 24 kuszvágó csér fiókat sikerül meggyűrűznünk. Ezekon kívül odú- és hálós gyűrűzéseinken 13 faj 50 példányát gyűrűztük és 4 visszafogott madarunk is volt, jellemzően a környéken, előző években gyűrűzött példányok.

Kollégáink részt vettek a **tiszavirágzás** bemutatásában is, 3 folyóparti kikötővel együttműködésben.

A **szemléletformáló** tevékenységet a jeles napjaink vetélkedőivel kiterjesztettük az egyéni vendégeinkre is. Emellett a téli időszakban az általános iskolások ismereteit bővítettük, 22 Tisza-tó térségi iskolában összesen 50 előadást tartottunk, több mint 2000 diák és tanár részvételével.

2015. évhez hasonlóan 2016-ban is sok felsőoktatási hallgatót fogadtunk nyári gyakorlatuk idején. 9 gyakorlatos összesen 164 napot volt nálunk.

A látogatószám 11202-ről 12841-re majdnem 15%-kal nőtt.

A szakmai munkát 1 főállású, és 2 fő határozott idejű szerződéssel alkalmazott munkatárssal, valamint 2 fő közmunkással sikerült teljesíteni.

Hortobágy Vonuláskutató Állomás

A létesítmény a Hortobágy-halastavi tanösvény kínálatát bővítette. Üzemeltetését az Oktatási és Turisztikai Osztály a Természetvédelmi Őrszolgálattal együttműködve civilek bevonásával oldotta meg. A vonulási adatok gyűjtése mellett fontos szerepet játszott munkájuk a környezeti nevelésben is. 2016-ban ismét szerveztünk sikeres gyűrűző tábort. A bemutató gyűrűzéseket 2016-ban 1213 fő tekintette meg több mint 30 meghirdetett alkalommal. A létesítményhez tartozó gyűrűző szállás 2016-ban az Oktatás és Turisztikai Osztály munkatársainak vezetésével felújításra került. Hazánk gyűrűző állomásai közül, nálunk végzett gyűrűző munkát a legtöbb szakember, 17 madárgyűrűző személyében.

Pusztaszafari - Hortobágyi Vadaspark

A vadaspark, mint állatkertként működő létesítmény a HNP egyetlen egész évben és mindennap látogatható turisztikai attrakciója (áprilistól októberig menetrend szerinti járással, november és március között előzetes bejelentkezéssel).

2016-ban is tovább nőtt a látogatók száma az állatkertben. Egyéni vendégek és csoportok egyre nagyobb számban látogatnak el hozzánk. A szolgáltatásunkat folyamatosan bővítjük. Az oktatási programot saját készítésű játékokkal és kvíz- illetve keresztrejtvényes kérdésekkel bővítettük.

A MOL Rt. 2016-ban nyújtott nettó 1,5 milliós támogatását az Orenburgba szállított vadlovak számára létesített karantén megépítésére fordítottuk.

Több új kifutó készült el saját erőből 2016-ban is. Elkészült egy nagyobb röpde amely sérült egerészölyveknek és egy tojó barna rétihéjának ad otthont. A télen, az erdős részen kialakított kifutót tavasszal birtokba vehették vaddisznóink, egy kan, illetve kettő koca került itt elhelyezésre.

Kedvelt programok voltak 2016-ban ismét a naplemente szafari, a darvas piknik a vadasparkban, a különböző témanapok és a vadaspark napja események.

A vadaspark állatmentő helyként is egyre ismertebbé vált. Az év folyamán több magánszemélytől kaptunk állatkölyköket, köztük madárfiókákat és őzgidákat, amiket felnevelésük után lehetőség szerint szabadon engedünk. A Budapesti Állatkert is gyakran keresett minket megmentett állatok elhelyezése és ápolása céljából. Összesen közel 100 madár, számos mocsári teknős, három őzgida, néhány sün került így a Vadasparkba. A madarak nagyobb része gyógyulás vagy felnevelés után meg lett gyűrűzve és elengedésre került. Az egészséges emlősöket is elengedtük. A többi, nem elengedhető állat gyarapította a bemutatható fajokat, és állandó lakói maradtak állatkertünknek.

A vadaspark fontos szerepet tölt be az ismeretterjesztésben, a környezeti nevelésben is. Gyakorta volt előadások, szakkörök, vetélkedők, iskolás pályázatok témája, illetve helyszíne 2016-ban is. Nagy sikerrel rendeztük meg a vadasparki nyári tábort 6-16 éves gyerekek számára. Több résztvevő a tábor után önkéntesként segített a vadasparkban.

Vadlóállományunkból 2016-ban Oroszországba, Orenburgba szállítottunk 14 példányt. Az állatok egy rezervátumban kerültek elhelyezésre, aminek a kiterjedése meghaladja

a 14 ezer hektárt. Remélhetőleg ott egy stabil, szaporodóképes populációt alakítanak ki. A 2017-es évben ismét tervezzük 16 egyed szállítását.

Állatállomány a Hortobágyi Vadsparkban

<i>Állatfaj</i>	<i>2016. január</i>	<i>Érkezés</i>	<i>Távozás</i>	<i>2016. december</i>
Madarak				
Rózsás gödény	10	0	0	10
Daru	3	0	0	3
Fekete gólya	1	0	0	1
Fehér gólya	14	0	5	9
Batla	3	0	3	0
Nagy kócsag	1	1	0	2
Szürke gém	3	0	0	3
Sárgalábú sirály	2	0	0	2
Fakó keselyű	9	0	0	9
Rétisas	2	0	0	2
Nagy lilik	2	0	1	1
Nyári lúd	9	0	0	9
Tőkés réce	0	1	0	1
Pusztai sas	1	0	0	1
Kabasólyom	1	0	0	1
Vörös vércse	5	3	0	8
Karvaly	1	0	1	0
Kuvik	2	0	2	0
Kendermagos réce	1	0	1	0
Bütykös ásólúd	4	0	1	3
Ústökös réce	3	0	0	3
Szajkó	1	0	0	1
Bölömbika	1	0	0	1
Egerészölyv	2	1	0	3
Réti fülesbagoly	1	0	0	1
Bütykös hattyú	4	0	3	1
Emlősök (ragadozók)				
Vadmacska	2	0	0	2
Sakál	1	0	0	1
Farkas	3	0	0	3
Róka	2	0	1	1
Görény	2	0	2	4
Menyét	1	0	0	1
Vidra	1	0	1	0
Nyest	1	0	0	1
Emlősök (patások)				
Przewalski-ló	6	0	3	9
Watusi	3	0	0	3
Őstulok	7	2	0	9
Őz	7	0	2	5
Kulán	2	0	1	1
Emlősök (rágcsálók)				
Hód	2	0	0	2
Ürge	1	0	0	1
Kihelyezve (Budakeszi Vadspark)				
Przewalski ló	2	0	0	2
Vadmacska	1	0	0	1

Tiszakürti Arborétum

A Közép-Tisza-Jászság tájegység területén található. A több mint 150 éves múltra visszatekintő, országos védettséggel rendelkező 60 ha területű növénygyűjtemény hagyományosan a környék bejáratott turisztikai attrakciója. Elsődlegesen a környék termál kincseit igénybe vevő több napot a térségben töltő turisták, és a környéken található óvodák, általános, illetve középiskolák gyakori kiránduló helye. Másodlagosan az ország teljes területéről érkeznek látogatóink. A látogatói létszám nagyon időjárásfüggő és leginkább a hétvégékre koncentrálódik. Két nagy látogatói csúcsot lehet észlelni, a tavaszi virágzás áprilisi csúcsa körül, ill. az október-november hónapokban bekövetkező lombszíneződéskor. E kettőtől kisebb, de nem jelentéktelen csúcsot jelent az általános iskolák június elején és a tanévindítás utáni időszakában szervezett kirándulásai. Ezen kirándulások gyakran a pedagógusok tematikus éves természetismeret/biológia tantárgyainak kihelyezett helyszínei. Kedvelt foglalkozásunk a kézműves foglalkozás, mely a séta alatt gyűjthető anyagok felhasználásával történik. Előre bejelentkező csoportjaink részére térítés ellenében szakvezetést biztosítunk. Júniusban két kiemelt jelentőségű rendezvényünk A tiszavirágzás internetes regisztrációhoz kötött, illetve a nyári nap-éj egyenlőséghez kapcsolódó Szent-Iván napi tűzgrás. A Tájegység természetvédelmi őreinek segítségével madárgyűrzési, rovarmegfigyelési és halas bemutatókat szerveztünk ovisoknak és kisiskolásoknak. Az arborétumhoz kapcsolható, a tájegység területén szervezhető programok kialakítása megkezdődött, így a tiszavirágzásra való invitálás mellett az egész évben látogatható Tisza galériaerdeiben tanösvények kialakítása is elkezdődött. Egy szakasz már szakvezetéssel látogatható. A tanösvény kiépítéséhez tartozóan a vízparti őshonos flóra bemutatását is célul tűztük ki.

Éves látogatószám 2016-ban: 8671 fő

A látogató létszám havi eloszlása

Január	Február	Március	Április	Május	Június	Július	Augusztus	Szeptember	Október	November	December
0	26	566	700	1423	1480	1025	1008	570	1067	806	0

A látogatók fogyasztási igényeinek kiszolgálására 2015-től büfét üzemeltetünk.

Az **Arborétumban** a HNPI osztályain és tájegységein kívül külső turisztikai kapcsolatokat is építünk a közelben lévő turisztikai szolgáltatókkal. Fő partnereink a környező szállodák, termálfürdők, múzeumok.

Szálláshelyek

A nemzeti parknak 5 szálláshelye van, melyek kihasználtsága és funkciója is merőben eltér egymástól.

Góré, kutatói szálláshely - Szerényebb kategóriájú szállás, folyamatosan van rá kereslet. A kutatási célú látogatókon túl, dolgozói igényeket szolgál ki 2013-tól. A szálláshely takarítását, a szobák kiadását és a vendégek fogadását ellátó gondnok feladata még a tanösvény látogatására érvényes nemzeti parki belépőkártya értékesítése, továbbá a Meggyes csárdamúzeum kinyitása és bemutatása az érdeklődők számára.

A 2016-ös év adatai:

Felnőtt létszám	Gyerek létszám	Vendégéjszaka	Bevétel
90	95 fő	360 (f:198 + gy:162)	641.500 Ft

Bátorligeti kutatóház - Szerényebb kategóriájú szállás, főként kutatási célú látogatókat fogad. A szálláshely takarítását, a szobák kiadását és a vendégek fogadását ellátó gondnok feladata a Bátorligeti Ósláp kiállításának nyitva tartása és az óslápon történő szakvezetés is. 2016-ban 44 főt szállásoltunk el.

Fecskeház erdei iskola és B kategóriás ifjúsági szálló - Leginkább kihasznált szálláshelyünk Hortobágy falu szélén, közel a pusztához és a Mátai Ménéshoz.

2016-ös év adatai	Erdei iskolák	Osztálykirándulás	Összesen	Bevétel
Csoport sz.	12 csoport	6 csoport	18 csoport	
Létszám	339 fő	130 fő	469 fő	2 454 000 Ft

Cégénydányádi Kölcsey-Kende kastély kiállítás és park

A kastély felújítása 2015. év elején kezdődhetett el a HNPI az ÉAOP-2.1.1/A.I-12-2012-0038 „A Cégénydányádi Kastély látogatóbarát fejlesztése” c. projekt keretében. 2016. évben már a felújított épületben fogadtuk az ide érkező csoportokat és egyéni vendégeket 2 fő új turisztikai munkatárs segítségével.

A kastély épületében több állandó kiállítással várjuk a látogatókat. A kastély, valamint a Kölcsey-Kende család történetéről, a térség helytörténetéről, a nemesi és paraszti gasztronómia kapcsolatáról szóló kiállító termekben tárlatvezetéssel kalauzoljuk a látogatóinkat, emellett a természetismereti szobában többek között megismerhetik a Bereg-Szatmári-sík természeti értékeit, és a Természetvédelmi Őrszolgálat munkájába is bepillantást nyerhetnek az érdeklődők.

A kastély épületének környezetében elterülő 14 hektáros **kastélypark** természetvédelmi terület. Egész évben bejelentkezés nélkül, szabadon látogatható. A korábbi években kiépített tanösvény mentén található információs táblák részletesen bemutatják a kert fásszárú növénygyűjteményét. Előzetes bejelentkezés alapján kérhető szakvezetés.

A terület a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság vagyoni- és természetvédelmi kezelésében van, az ápolási és a rekonstrukciós munkák a Tiszakürti Arborétum szakmai irányítása mellett történnek, nagy szakértelemmel és erőfeszítésekkel zajlik a felújítás, hogy visszaállítsák a park egykorihoz hasonló jellegét.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye keleti felében az utóbbi években több hasonló jellegű kúria és kastély épületét újították fel. Ezek többnyire kiállításként, múzeumként, rendezvényhelyszínként üzemelnek önkormányzati (esetleg más államigazgatási szervezet) vezetésében, néhány esetben pedig magánkézben. 2016. év végétől a helyi munkatársakkal elkezdtük felkeresni az intézmények vezetőit, hogy egyfajta együttműködést kezdeményezzünk. Ezzel célunk egyrészt, hogy az ilyen létesítményeket népszerűsítsük látogatóink körében (akár közös szervezésű programokkal), másrészt kölcsönösen „küldjük-fogadjuk” a vendégeket.

Kemény kastély - A nemzeti park vendégeinek elszállásolására alkalmas egyedi, részben korhű bútorozású egykori kastély 2011 óta nem üzemel kereskedelmi szálláshelyként. Gondnoki tevékenységet a Műszaki és Üzemeltetési Osztály látja el.

Nyugati Fogadó - A létesítményt 2015. augusztus végéig egy vállalkozó üzemeltette, aki viszont elégtelen adatszolgáltatással és az ottani szolgáltatási kör szűkítésével sajnos nem segítette a céljaink megvalósítását. 2015 szeptemberétől visszavettük az épületet. 2016-ban bejelentkezés alapján szálláshelyet biztosítottunk, valamint a szolgálati lakrész felújítása megtörtént, ahová elhelyezésre került egy munkatársunk. Év közben a Vízi Sétánynál dolgozó időszakos munkatársak elhelyezésében is szerepet játszik. Gondnoki tevékenységét Műszaki és Üzemeltetési Osztály látja el.

Hortobágyi csillagsebolt-park

A HNPI, a Csillagsebolt Park kezelő szervezeteként 2016 folyamán kb. 30 aktivitás keretében előadásokat, workshopokat, obszervatóriumi megfigyeléseket, múzeumi nyílt napot szervezett, amelyeken kb. 120 fő vett részt. A Máta Fecskeház Erdei Iskola obszervatóriumát csillagászati és környezeti nevelési programokhoz használtuk, és a Góris tanyai helyszínnel együtt két csillagászati tábor szerveztünk. Az „Astro-tourism in the V4 countries” című projekthez csatlakozva konferenciát és workshopot tartottunk a Hortobágyi Nemzeti Park Látogatóközpontjában. Ezen kívül elkezdődött a legfőbb fényszennyező források felkutatása és a szennyezések csökkentése ügyébe a párbeszéd az üzemeltetőkkel, a hazai szakmai szervezetek bevonásával. Az októberben idelátogató IUCN-ICOMOS delegációnak is tájékoztatást adtunk a szakmai terület állapotáról. Elkezdődtek az előkészítő munkák a UNESCO's „Astronomy and World Heritage” tematikus tanulmányban való részvételről.

11.1.2. Tanösvények

Évről-évre egyre nagyobb igény merült fel a kerékpárutak iránt. A meglévő infrastruktúra mind minőségileg, mind hosszát tekintve kinötte az igényeket, így a 2015-ben ÉAOP-os pályázatból közel 10 km hosszban turistautat adtunk át Hortobágy és Hortobágy-Halastó között. Ennek karbantartása már az első évtől kezdve komoly kihívás elé állította az Igazgatóságot.

A Hortobágyi Nemzeti Parkban 5 tanösvény várja a látogatókat, Malomházi tanösvény, Hortobágy-halastavi tanösvény, a Szálkahalmi tanösvény és az Egyek-pusztakócsi mocsarak bemutatóterület tanösvényei (Górisi tanösvény és Fekete-rét tanösvény). A Malomházi tanösvény kizárólag előzetes bejelentkezéssel, természetvédelmi őr kíséretében, csoportosan látogatható tanösvény.

Ezen tanösvények nemzeti parki belépőkártyával látogathatóak, amelyet a HNP Látogatóközpont mellett több más ponton is értékesítünk. Az értékesítési pontok körét 2013-ban kezdtük bővíteni, (Kaparó csárda, mely az Egyek-pusztakócsi mocsarak bemutatóterület „kapujában” található, valamint a Szabics-kikötő, mely a Tisza-tó turizmusának egyik fontos szereplője), 2014-ben a balmazújvárosi Tourinform iroda, és a Hortobágy faluban található Sóvirág Vendégház, 2015-ben pedig a hajdúszoboszlói Járja Hotel, a balmazújvárosi Thermál Hotel Balmaz és a Kadarcsi csárda csatlakozása bővítette értékesítési lehetőségeinket.

Hortobágy térségében a szétszórt nemzeti parki belépőkártya értékesítő pontok célja, hogy a látogatók számára megkönnyítse a belépőkártya megvásárlást (több helyszínen könnyebb hozzájutni, továbbá a nyitvatartási időn kívül is hozzáférhetővé vált).

2015-től a nemzeti park honlapjáról letölthető a Hortobágy-halastavi, Szálkahalmi- és Malomházi tanösvényről készült e-book-ok, melyek ingyenesen és szabadon hozzáférhető formában segítik látogatóink tájékozódását, ismeretszerzését. Az ÉAOP pályázat keretében

a Malomházi és a Hortobágy-halastavi tanösvényhez új vezetőfüzet és munkafüzet áll rendelkezésre.

Korábban a belépőkártya mellé információs füzetet adtunk, mely magyar, angol és német nyelven is elérhető volt. Térképpel, fotókkal, leírásokkal segítették a vendégek eligazodását egy-egy tanösvényen. 2015-ben a füzet elfogyott, saját forrásból nem volt lehetőségünk újra kiadni.

Sajnos a füzetre pályázati forrást találni nem sikerült 2016-ban. Elkészítése nagy hiányt pótolna, segítségével pedig a természetjáró ökoturisták egyedül is fel tudnák fedezni a Hortobágyi Nemzeti Park élővilágát.

A Szálkahalmi tanösvényen nem tudtunk komolyabb szolgáltatást nyújtani (tanösvény fejlesztés szükséges), ezért látogatása 2015 óta ingyenes.

A Hortobágy-halastavi tanösvény magasleseinek jó része rossz állapotban volt. A 2015-ben lezáruló ÉAOP-os turisztikai pályázat keretében több les felújításra, újjá építésre került.

A legnépszerűbb tanösvény továbbra is a Hortobágy-halastavi tanösvény volt, főleg az őszi daruvonulás idején.

2014-ben a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság és a Hortobágyi Halgazdaság Zrt. (HHG Zrt.) együttműködési megállapodást kötött, melynek értelmében a HHG Zrt. által működtetett **halastavak látogatására is érvényes a nemzeti park belépőkártyája**. Ez főleg a madarászok körében aratott sikert, számukra egyszerűbbé vált a látogatás. Az őszi daruvonulás idején pedig szintén nagy sikere volt, hiszen így egy belépőkártyával több daru éjszakázó helyet is meg tudtak látogatni az érdeklődők.

Bár nem tartozik a tanösvények közé az a 19 számozott **lovastúra útvonal**, amit 2014-ben jelölt ki az Igazgatóság, hogy megkönnyítse a lovastúrázók mozgását. Ezzel párhuzamosan elkészült **új látogatási szabályzatunk** is, mely nemcsak a lovastúrázás szabályait, de az új nemzeti parki belépőkártya rendszerről is egyértelmű információkkal szolgál.

Tapasztalataink szerint a vélekedéssel ellentétben a lovaglás nem népszerű túrázási forma Hortobágyon, de úgy véljük ezen intézkedésünk is segítheti annak meghonosodását, a Máta Ménesre alapozható az ágazat fejlesztése.

Jogszabályi kötelezettségünknek eleget téve már 2015-ben kihirdettük a Tisza-tavon is vízi túra útvonalainkat.

2016-ban a HNP-ben a látogatószám stagnálást mutat. Ugyan javította mérlegünket, hogy 2016-ban három létesítményünkben, a **Tisza-tavi Vízi Sétányon**, a **Hortobágyi Vadasparkban**, valamint a **Hortobágy-halastavi kisvasútnál** emelkedtek a látogatószámok, de a kiállításainkban tapasztalható nagy arányú visszaesés (15-30 % közötti) kompenzálására nem volt alkalmas. A cégénydányádi újként megnyíló kiállításunk sem jelentősen tudott hozzájárulni az összkép kedvező alakulásához.

11.1.3. Egyéb bemutatóhelyek

Tájegység	Megnevezés	Leírás
Nagykunság	Nagyiváni Tájház	Bejelentkezéssel látogatható. Külső partner üzemelteti.
Jászság- Közép-Tisza	<i>Tiszazug (nem tanösvény)</i>	Gyakori helyszíne szakvezetéseknek, gyűrzési bemutatóknak.
	<i>Jászberényi Sasközpont</i>	Megtekinthető bejelentkezés alapján, meghirdetett programok alkalmával. Külső partnerrel üzemeltetett létesítmény.
	<i>Tiszakürti Arborétum</i>	Nyitvatartási időben belépővel látogatható saját létesítmény. Külön díj ellenében szakvezetés és kézműves és gyerek játszóház típusú foglalkozások igényelhetők.
Nyírség- Szatmár- Bereg	Tarpai Szőlőhegy tanösvény	Ingyenes, nincs bejelentési kötelezettségük az oda látogatóknak. Szakvezetés igényelhető.
	Bátorligeti Ősláp és Kiállítás	Belépőjegy ellenében csak kísérelvel látogatható.
	Cégénydányádi Kastélypark tanösvény	Ingyenes, nincs bejelentési kötelezettségük az oda látogatóknak. Információs táblákkal ellátott tanösvény, szakvezetés igényelhető.
	Bábtava (nem tanösvény)	Szakvezetési díj ellenében, csak kísérelvel látogatható bemutatóhely Csaroda külterületén.
Hajdúság- Dél-Nyírség	Jónásrészi tanösvény	HNPI tanösvény, vezetőfuzettel. A tanösvény iránt jelentéktelen a nagyközönség érdeklődése. Szakmabeliek, botanikusok szokták a területet látogatni.
	Kokadi Daru-láp tanösvény	Ingyenes, nincs bejelentési kötelezettségük az oda látogatóknak. Információs táblákkal ellátott.
Bihari-sík	Andaházi tanösvény	Nincs bejelentési kötelezettség, ingyenesen látogatható. Vizes élőhely, puszta, facsoport és erdő is. 18 tábla, 2 magasles, pallósr. 2015-ben a tanösvény megközelítése a terület közelében zajló pályázati beruházás következtében nehézkes, emiatt a tanösvény csak csoportkísérelssel látogatható.
Nagykunság	Nyugati Fogadóház	Bérüzemeltetésben működtetett információs pont és szálláshely csekély vendégforgalommal.
	Tiszavirág Ártéri Sétaút	Tiszafüred-Tiszaörvény térségében a Szabics Kikötő által üzemeltetett tanösvény. Látnivaló: Tisza-tó élővilága
	Örvényi Pákász Tanösvény	Tiszafüred-Tiszaörvény térségében a Szabics Kikötő által üzemeltetett, a pákász mesterséget és a pákászélet rejtelseit bemutató tanösvény 2015-ben nyitotta meg kapuit.
	Karcag, Szélmalmi fogadóház	Karcagi önkormányzat üzemelteti, ingyenesen látogatható.

11.2. Ökoturisztikai és környezeti nevelési programok, szolgáltatások

A környezeti nevelés és oktatás átfogó célja, hogy elősegítse minden korosztály környezettudatos szemléletének, magatartásának, életvitelének kialakulását. Ezzel érhető el, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen majd tevékenységében, döntéseiben alkalmazni, érvényesíteni ezt a szemléletet és ismeretanyagot. Jellegében jobbra átmenetet képez a turisztikai bemutatás (szabadidős tanulás) és a tantermi tanulás között. Egyrészt használja az előbbi infrastruktúráját, részben módszereit, másrészt elsősorban a szervezett csoportok (kiemelten az óvodás és iskolás korosztály) képezi a célközönséget, és bizonyos mértékig használja az iskolai módszereket is.

2016-ban az oktatási csoportban a szakmai munkát 4 fő napi 8 órában látta el. A környezeti nevelés új megközelítést, a korábbiakhoz képest sokkal hangsúlyosabb szerepet kapott. A feladatok számának növekedése indokoltá tenné a csoport létszámának további fejlesztését.

Turisztikai létesítményeinkben a vendégek megismerhetik azokat a természeti és kulturális értékeket, amelyek megőrzése, védelme a nemzeti park feladata. Mindez segíti a nemzeti park társadalmi elfogadottságát.

11.2.1. Új ökoturisztikai és környezeti nevelési létesítmények

A Cégénydányádi Kölcsey-Kende Kastélyban, a 2015. évi felújítási munkálatok bejezése után, 2016 évben (a működési engedélyek birtokában) már fogadtuk az ide érkező látogatókat, ám a projekt ünnepélyes átadójára csak szeptember 25-én került sor.

11.2.2. Szakvezetéses túrák

Szakvezetéses túráink közül változatlanul legismertebb a "Vezetett túra a darvak nyomában". Az érdeklődés a program iránt a darvak érkezése előtt, már augusztusban elkezdődik.

Sajnos az idő közben távozó egyik szakvezetőnk helyére év közben megüresedő pozícióra nem volt lehetőségünk új munkatárs felvételére, ezért a szakvezetéses túráink számát tekintve is elmaradtak az előző éviétől, illetve jellegük is beszűkült. Egy közmunkás foglalkoztatott bevonásával tudtunk némi javulást elérni, akivel új fajcsoportok, és területek bekapcsolására nyílt lehetőség (Debrecen környéki túrák és rovarok, kisméltóságok, nemcsak madarak bemutatása).

A darumegfigyelésre elmúlt évben 1826 fő volt kíváncsi az általunk szervezett keretek között. Túráink október második felében már teljesen teltházások, kapacitásunk gyakran 100-110 %-on működik, ezért arra törekszünk, hogy az alacsonyabb érdeklődésű szeptember végi, október eleji időszak felé irányítsuk a látogatók figyelmét.

Rendhagyó vezetett túráinkat az igazgatóság teljes területén kerülnek meghirdetésre, minden tájegységben, a korábbi évekhez képest kerékpáros túrákkal kiegészítve. A lebonyolításba bevonjuk az őrszolgálatot is. Tapasztalataink szerint a hétköznapi időpontválasztások miatt a megduplázódott túraszámával, csak csekély mértékű résztvevői szám növekedést tudtunk realizálni. Több túránk érdeklődés hiányában el is maradt. A túrákat többnyire hétvégi napokra szervezzük.

A szezon meghosszabbítása érdekében ismét meghirdettük téli túráinkat, melyek a vadludak, a vidra és a sasok megfigyelését állította középpontba. November, december, illetve január és február hónapokban indítottuk útjára tematikus programjainkat. Újdonság a teletől erdei fülesbaglyok megfigyelésére szervezett Bagolynap, mely köpethatározással kiegészülve egész napos programot biztosított és nagy érdeklődéssel zajlott.

A nemzeti park területére érkező szervezett madarász csoportok szakszerű ellenőrizhetősége miatt 2012 augusztusában bevezetésre került a HNPI új Látogatói

Szabályzata, mely értelmében a vendégek kizárólag a Hortobágyot megfelelően ismerő, a **Hortobágyi Túravezető Tanfolyamon** sikeresen levezgázott túravezető jelenléte mellett ismerhetik meg a területet és annak élővilágát. 2016-ban közel 40 fő jelentkezett a Tiszavati és Hortobágyi Túravezető Tanfolyamokra. Emellett széles körben igyekszünk kellő tájékoztatást nyújtani a látogatás feltételeiről, a HNPI Látogatási szabályzatáról. A szakvezetési túrák speciális megvalósulási formájának keretében együttműködési megállapodás van érvényben a nemzeti park és néhány helyi lakosú, szakértővel magánember között.

Új tematikus programunkat a Bagolynapot készítettük elő a 2016/17 téli szezonra, és Debrecen térségében közmunkaprogramban alkalmazott túravezetővel igyekeztünk erősíteni a jelenlétünket. **Új élőlénycsoportokat** és új desztinációkat sikerült közreműködésével bemutatni. **Debrecen környéki túráink** alkalmanként 10-20 fős csoportot vonzottak, s számuk meghaladta a 10 alkalmat, melyek emlések, rovarok a növényvilág védett ritkásainak megismerését tűzték célul, szakítva a madármegfigyelő túrák hagyományával.

A **Nyírség-Szatmár-Bereg** Természetvédelmi Tájegység területén a megszokott programkínálatunkhoz 2016-ban több új helyszínen hirdettünk tematikus túrákat, illetve a korábbi évekhez hasonlóan igényelhetőek voltak a szakvezetési túrák is egyéni bejelentkezés alapján.

A 2016.évben a legsikeresebb helyszíne ennek a tájegységnek a csarodai lápok egyike, a Báltava volt. Az ország számos pontjáról érkező, a környéken megszálló látogatók többnyire a helyi vendéglátóktól értesülnek a látogatás lehetőségéről. Az előző években sikeresen elkezdődött és jelenleg is tart ezekkel a szálláshelyekkel, fogadókkal való kapcsolatunk kiépítése.

Újdonságként 2016-ban a többi tematikus túránk mellett először szerveztünk a Felső-Tiszavidéken is hajós kirándulásokat, hogy a június végén zajló tiszavirágzást minél közelebb hozzuk vendégeinkhez.

A nyírségi területünkön a Bátorligeti-öslápot hirdett programon vagy egyéni bejelentkezés után kísérelővel, vezetett túra keretében járhatják végig látogatóink.

11.2.3. Erdei iskolák

A Hortobágy - Mátán lévő Fecskeház Erdei Iskolát erdei iskoláztatás vagy erdei óvodáztatás végett létesítette az Igazgatóság EU-s forrásból, 2007-ben.

Az erdei iskolában 34 főt lehet elszállásolni egyszerre, egy időben. Az oktatás szempontjából kiemelt időszakokban (tavaszi, őszi) szinte csak erdei iskolás, vagy óvodás csoportok vannak. A pedagógusokkal előre egyeztetésre kerülnek az adott osztály tanmenetéhez kapcsolható, de a Hortobágyhoz kötődő ismeretek, amelyek modulok formájában kerülnek kiadványra. A modulok egy része a természetvédelem, a természeti értékek bemutatásán alapul (élőhelyek, fajok, folyamatok). Más része a kiemelkedő egyetemes értékek bemutatásához, a Világörökség, mint fogalom elsajátításához, a hazai világörökség helyszíneinek megismertetéséhez, és a Hortobágy, mint világörökségi helyszín sajátosságaihoz kapcsolódik.

Az erdei iskoláztatás országos pénzügyi támogatása pályázatok keretében az elmúlt években csökkenő tendenciát mutat, így az iskolák nehezebben jutnak el erdei iskola szolgáltatókhoz (az összes költséget, vagy a pályázati támogatáson túl egy plusz költséget a szülőknek kell fizetni). A Fecskeház Erdei Iskolában **2016-ban** így is 12 erdei iskolás csoportot (339 fő) fogadtunk, akik leginkább április-június és szeptember-október közötti időszakokban érkeztek. Az erdei iskola kihasználtsága nyitvatartási időben szinte folyamatos. 2013-ban új kezdeményezéssel, erdei óvodás csoport szervezésével bővült kínálatunk. Ezen korosztály számára a néprajzi vonal ismertetése élvez elsőbbséget (néptánc tanulás, népdal tanulás, kézműves foglalkozás, viseletek, pásztorok és állataik,

népszokások megismerése stb.). A Fecskeház téliesített, ha az oktatási intézmények téli erdei iskolára is igényt tartanak, arra az ingatlan alkalmas, a kapacitások rendelkezésre állnak. A 2015-ben átadott új beruházásoknak köszönhetően 2016-ban szolgáltatásaink színvonala jelentősen javult, vendégeink többsége igénybe is vette azokat (foglalkoztató, külső kemence, csillagda, sportpályák, kerékpárok, játszótér).

A Fecskeház Erdei Iskola elsősorban iskolai csoportok számára szolgál szálláshelyül. Az épület 2015-től egész évben nyitva tart (téli hónapokban csak csoportoknak). A 2016. évi kihasználtság a következőképpen alakult.

- **a vendégek száma:** 1363 fő
- **a vendégéjszakák száma:** 2755 éjszaka
- **erdei iskolai csoportok száma:** 12 csoport, 339 fő
- **osztálykirándulás:** 6 csoport, 130 fő
- **tábor (saját szervezésű és külsős tábor):** 10 tábor, 227 fő

A saját, a környezeti nevelésbe aktívan bekapcsolódó diákcsoportokon és egyéni szállóvendégeken túl több eseménynek is otthont adott szálláshelyünk (pl. konferenciák).

Az erdei iskolás csoportok jellemzően április második felében, május hónapban, június első felében, valamint szeptember hónapban érkeztek hozzánk, akik átlagosan 3-5 éjszakát töltöttek nálunk. A 2 napos osztálykiránduláson részt vevő iskolák száma folyamatos emelkedést mutat. Programajánlóinkat igyekeztünk úgy összeállítani, hogy gazdagabb tudással, pozitív élményekkel térjenek vissza gyerekek, felnőttek egyaránt. Több olyan intézmény van, aki évente visszajár erdei iskolánkba, igénybe veszik erdei iskola programunkat (pl. debreceni, szolnoki, hajdúböszörményi, szegedi és budapesti általános és középiskolák).

Évről évre szálláshelyünket választják több hortobágyi program résztvevői, szervezői, mint pl. a Délibáb Futás, a Gulyásnap vendégei és a Lovasnapok résztvevői, szervezői.

Saját táborainkon túl külsős szervezésű táboroknak is helyet biztosítunk.

Az úgynevezett „beeső” turista, aki előzetes foglalás nélkül érkezik, nagyon kevés, nem ez a meghatározó, de természetesen ezek fogadására is fel vagyunk készülve.

Összességében elmondható, hogy az „Fecskeház” kihasználtsága a 2015-ös évhez képest némileg csökkent az erdei iskolák száma, de az egyéni vendégek száma majdnem megduplázódott (mind vendégéjszakában, mind létszámban).

2016. évben csak minimális fejlesztésre került sor saját forrásból: konyhai felszerelések, illetve MOL-támogatásból egy ipari mosogatót szereztünk be, megkönnyítendő a megnövekedett étkeztetési igények kiszolgálását. Ebben az évben megkaptuk az engedélyt, bográcsos és kemencés ételek készítésére.

11.2.4. Egyéb ökoturisztikai és környezeti nevelési programok, szolgáltatások

Az alapinfrastruktúrát a turisztikai bázisok adják (látogatóközpont, kiállító és bemutatóhelyek, bemutató területek, tanösvények, erdei iskola).

Egyre több olyan megkeresés érkezik hozzánk, ahol a vendégek, csoportok, egyéni, saját igényeiknek megfelelő, egyénre szabott, elsősorban szakmai programot kérnek tőlünk. Létesítményeink, látnivalóink megismeréséhez szakvezetőt igényelnek. A kifejezetten szakmai csoportok érdeklődése is megnőtt irántunk. Ezen igénynek való megfelelést nem segítette, hogy 2016. elején egy terepi szakvezető-programszervező munkatársunk távoztával az üresen maradt álláshely betöltésére már nem kaptunk lehetőséget.

- A kis létszámú, speciális érdeklődésű látogatói csoportok személyes foglalkozást, szakvezetést igényelnek. A megtekinteni szándékozott természeti érték bemutatása általában feltételhez kötött időjárásfüggő, és minimális létszám esetén indul.
- A Tiszavirág Híradó 2016-os év újdonsága. A honlapba integrált térképes web 2-es online felület mögött a nemzeti parki terepi munkatársak által szolgáltatott felhőalapú adatbázis van.
- Az „Éjszaka hangjai” programot teliholdas napokra időzítjük. A tavakra naplemente táján éjszakázni térő madarak, valamint a sötétedéssel aktívabbá váló egyéb állatok megfigyelésére invitáljuk vendégeinket Hortobágy-halastavi tanösvényünkre. A Kondás tavat kisvasúttal közelítjük meg, visszafelé pedig a tanösvény mentén sétálunk (5km)
- A Hortobágy Csillagoségbolt Park 30 program keretében, kb. 1200 főt. A Fecskeház erdei Iskola udvarán működő Máta csillagda, ill. a Górés tanyai szálláshely bázisán 2 tábor került megrendezésre, és több táborban mellékprogramként szerepelt. „Astro-tourism in the V4 countries” címmel

Szakdolgozók részére is nyújtunk segítséget. 2016-ban 3 alkalommal volt megkeresés, akiknek személyes, vagy írásos interjú formájában szolgáltatunk adatokat, kérdőíveiket kitöltöttük, elláttuk őket hasznos információkkal.

A környezeti nevelés szempontjából 2 markáns időszak nevezhető meg, amikor a legtöbb csoport jelentkezik be.

1. **időszak:** tavaszi (április, május) - osztálykirándulások, erdei iskolák, óvodák, szakmai kirándulások, vetélkedők döntői, továbbképzések, témnapok
2. **időszak:** őszi (szeptember, október, november) - osztálykirándulások, erdei iskolák, óvodák, szakmai kirándulások

A köztes időszak palettáját színesítik a nyári táborok, programsorozatok, neves ünnepek.

Osztálykirándulások:

Óvodások, általános és középiskolások, akik legtöbbször csoportos látogatók, vagy kérnek szakvezetést, vagy önállóan dolgozzák fel a látottakat (segítségükre lehetnek a kiadványaink, honlapunk, az ott található e-book, és a kiállításban szereplő leírások, magyarázó szövegek). Általában egy vagy két napra érkeznek. 2016-ban 92 csoport érkezett osztálykirándulásra hozzánk, ez 3473 gyerek látogatását jelentette erre a programra (egy napos és témnap együtt). 2 napra 5 osztály érkezett 130 fővel.

Témnapok (speciális osztálykirándulás):

1-1 iskola teljes kitelepülése, amelynek során a tananyaghoz illeszkedve dolgozzák fel évfolyamonként a Hortobágy természeti és kulturális értékeit.

2016 tavaszán a Szajoli Kölcsey Ferenc Általános Iskola teljes létszámmal vett részt témnapunkon.

Szakmai kirándulások:

Bizonyos csoportok (általában középiskolások és felsőoktatási intézmények tanulói) egy-egy kiemelt témára (élőhelyek, botanika, turisztika stb.) fektetik a hangsúlyt, és ez alapján látogatják meg a területet, és esetlegesen egy, erre a témára szakosodott vezetőt kérnek maguk mellé.

2016-ban előre bejelentett terepgyakorlat 4 egyetem/főiskola részéről történt, 69 fő érkezett a HNPI működési területére.

Vetélkedők, versenyek:

A környezeti neveléssel kapcsolatos versenyek, vetélkedők évente jelennek meg, és több korosztály számára tartalmaznak felhívásokat.

- ❖ Az alföldi erdők élővilága - általános iskola felsős diákjai számára (külön 5-6. és 7-8. évfolyamoknak)
- ❖ Csodálatos Vadvilág - általános iskola 3-4. és 6-7. osztályos tanulói számára
- ❖ Tisza-tavi Ki mit tud - 6. osztályos tanulók részére
- ❖ Pásztorok viselt dolgai - vetélkedő 4-5. osztályos tanulók számára
- ❖ Nemzeti parkunk madarai - alkotópályázat óvodások, általános- és középiskolások (4 korcsoport) számára
- ❖ Névadó versenyek (vadló, őstulok és egyéb - évenként változó - fajok)
- ❖ Puha szárnyakon száll - meseíró verseny -
- ❖ Hímzett kötény, kiscsizma.... néptáncverseny óvodásoknak
- ❖ Játékos Hortobágy - vetélkedő óvodásoknak
- ❖ Képeslap tervező rajzpályázat óvodások, általános-és középiskolások (4 korcsoport) számára

Vetélkedőinken 2016-ban összesen 3371 gyerek vett részt.

Továbbképzések:

Hortobágyi- és Tisza-tavi túravezető képzéseken célunk, hogy a térségben dolgozó, ökoturisztikával foglalkozók megfelelő ismeretanyaggal rendelkezzenek a Hortobágyra és a Tisza-tóra vonatkozóan, az idelátogató vendégeknek szakszerű tájékoztatást tudjanak adni. 2016-ban 22 + 26 fő vett részt.

Kitelepülések, bemutatkozások:

Egyre nagyobb az igény a környező települések rendezvényein (Önkormányzati, Iskolai, Óvodai stb.) való megjelenésre, bemutatkozásra. A HNPI kiadványokkal, kézműves foglalkozásokkal, játékos feladatokkal vesz részt ezeken a megjelenéseken, lehetőséget teremtve a közvetlen kommunikációra.

Előadások:

Felkérésre klubokban, oktatási intézményekben, egyéb fórumokon tesz eleget a HNPI a felkéréseknek.

Kiállítások szervezése:

Ideiglenes kiállítások szervezése vagy egy meghatározott időtartamra, egy helyen, egy témára, vagy egy adott témában vándorkiállításokként.

Programsorozatok, neves ünnepek:

Jeles napok (pl. Madarak Fák Napja), tematikus évek, programsorozatok (pl. Zöld Mikulás, Darufesztivál) megszervezése, levelezéslése.

Táborok:

2016-ban négy meghirdetett táborunk volt:

- 1, Családi hagyományörző
- 2, Állatgondozói
- 3, Kalandra fel
- 4, Gyűrűző

Az összes táborunk teljes létszámmal valósult meg, 140 fő vett részt.

Zöld Mikulás:

Negyedik éve szervezzük meg Hortobágy-Halastón. 340 fő jelentkezett erre a programunkra.

A környezeti neveléshez közvetlenül kapcsolható adatok **1. táblázat**

Megjegyzés: adatainkban az osztálykirándulásoknak csak egy része jelenik meg, azok, akik előre bejelentkeznek, programot/szakvezetést kérnek tőlünk

1. táblázat Résztvevők létszáma tevékenységenként (2013-2016)

Tevékenység	2013 (fő)	2014 (fő)	2015 (fő)	2016 (fő)	Megjegyzés
1 napos osztálykirándulások	1000	1177	4153	3473	Sokan az akciós osztálykirándulás keretében érkeznek, témnapokat is ide számoljuk.
2 napos osztálykirándulások	27	204	133	130	Erdei iskolában alszanak
Erdei iskola, óvoda program	544	383	532	311	Minimum 3 napra érkeznek.
Vetélkedők, versenyek	1518	3688	2620	3371	
Saját szervezésű tanfolyam	34	34+11	28+18	22+26	
Táborok	55	94	143	140	2013-2014-ben 3 saját tábor volt
Pedagógus nyílt nap	-	41	19	30	
Zöld Mikulás	60	403	407	340	

A hat természetvédelmi tájegység (Őrszolgálat) környezeti nevelési adatai 2016-ban a következők voltak.

Tájegységek	Előadások	Versenyek, vetélkedők	Gyakorlati madárvédelem, madármegfigyelés	Bemutató gyűűzés
Bihari-sík Természetvédelmi Tájegység (TE)	5	0	3	0
Hajdúság - Dél-Nyírség TE	2	2	0	1
Hortobágy TE	22	6	40	12

Közép-Tisza - Jászság TE	24	3	4	6
Nagykunság TE	6	2	17	3
Nyírség - Szatmár - Bereg TE	6	2	8	2

A tavalyi évben számos iskolai és óvodai előadást tartottunk több témában is a Szatmár-Bereg általános iskoláiban és óvodáiban (Porcsalma, Beregsurány, Csaroda, Tyukod, Fehérgyarmat).

Nyári táborok, programok során a Cégénydányádi-kastélyt és parkját több táborozó csoport is felkereste a térség más-más településeiről, illetve több alkalommal kaptunk meghívást külső helyszínre, hogy táborozó gyerekek tartsunk természetismereti előadást.

2016-ban meghívást kaptunk a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetségtől (2016. évben Nagyberég településén), amely munkatársai hosszú évek óta szerveznek természetismereti ifjúsági tábort kárpátaljai magyar gyermekek számára. Rendszeresen veszünk részt terepi környezeti nevelési programokban. Például a csarodai Herman Ottó Általános Iskola 7-8 osztályos diákjaival 2013. óta minden év őszén gyalogos túrát teszünk a Bábtavához. Rendszeresen látogatnak hozzánk felsőoktatásban tanuló diákok a terepgyakorlataik során. Legnagyobb létszámot fogadó eseményünk az őszi Európai Madármegfigyelő Napok keretében, több állomásból felállított program. 2016-ban már a 200 főt is meghaladta a látogatók száma.

11.2.5. Kiadványok

A Hortobágyi Nemzeti Park és Hortobágy turisztikai programajánlóját 2016-ban is kiadtuk. A kiadvány új grafikai elemekkel és megújult külsővel jelent meg, belső tartalma részletes információt adott az érdeklődőknek az Igazgatóság valamennyi ökoturisztikai programkínálatáról, valamint az egyéb hasznos információkról. Az elmúlt évben is magyar nyelven jelent meg a programajánló, az angol és német nyelvű változata nem készült el, ez továbbra is hiányosságunk volt.

Az utóbbi években tapasztalható vendégforgalom alapján az angol és német nyelvű kiadvány mellett igény lenne cseh, francia, holland, lengyel, olasz, spanyol, szlovák nyelvű ismertető anyagra is. Korlátozott anyagi források miatt nem sikerült megoldani, hogy ezek le legyenek fordítva, s nyomtatásra kerüljenek.

A kiadványok hiánya különösen abban nyilvánul meg, amikor minisztériumi rendezvényeken, falunapokon és más kitelepüléseken megjelenési kötelezettségünk van, s nem tudjuk elegendő mennyiségű magyar nyelvű ingyenes ismertetővel kielégíteni a rendezvények látogatóinak kíváncsiságát. Másrészt a kiadványok egy része arra szolgálna, hogy a hozzánk érkező turistáknak segítsen itt helyben eligazodni a nemzeti parki szolgáltatások bőséges lehetőségében. Harmadszor az egyes létesítményeink között számos megkívánna az önálló turisztikai marketingtevékenységet, mely igaz több programunkra is. Az ingyenes szórólapok, ismertető terjesztése ezen cél megvalósítását is segíthetné. Világörökségi helyszínt népszerűsítő roll up-okat készítettünk, melyek mobil kiállításként funkcionálva népszerűsítik a Hortobágyi Nemzeti Parkot.

11.2.6. Látogatóstatisztika

A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság ökoturisztikai bemutatóhelyek regisztrált látogatói (2016)						
Bemutatóhely neve		Fizetés látogatók (fő)	Nem fizetés látogatók (fő)	Összesen (fő)	Belépőjegy ára (től-ig; Ft)	Megjegyzés
1	Hortobágyi Nemzeti Park Látogatóközpont	0	31 715	31 715	ingyenes	
2	Darvak világa - a vándorok nyomában kiállítás	6 516	1 018	7 534	400 - 3 000	a látogatóközpontban található, annak látogatószámba már ez a létszám is bele van számolva
3	Hortobágyi Pásztor múzeum	16 691	2 762	19 453	800 - 3 000	
4	Körszín kézműveskiállítás és vásár	10 320	0	10 320	250 - 3 000	
5	Hortobágyi csárda kiállítás	6 315	0	6 315	250 - 3 000	
6	Kadarcsi csárda kiállítás	279	0	279	250 - 3 000	
7	Hortobágy-halastavi Kisvasút	20 131	367	20 498	1000-2 800	
8	Hortobágyi Vadaspark	23 845	1 153	24 998	1000-3 200	
9	Tiszakürti Arborétum	8 138	533	8 671	400 - 800	
10	Tisza-tavi Vízi Sétány	12 757	84	12 841	800-1 000	a Tisza-tavi Vízi Sétány üzemeltetője 2015-től a HNPI
11	Kölcsey-Kende Kastély, Cégénydányád	712	97	809	200-1 200	A kastélykiállítás 2016 július közepétől látogatható tárlatvezetéssel.
Regisztrált látogatók összesen:		105 704	36 711	135 899		
A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság ökoturisztikai szolgáltatásainak regisztrált igénybevevői (2016)						
Szolgáltatástípus		Fizetés látogatók (fő)	Nem fizetés látogatók (fő)	Összesen (fő)	Szolgáltatás ára (től-ig; Ft)	Megjegyzés
Szakvezetési túra, nyílt túra		2 250	239	2 489	500 - 6 500	
Nyílt nap, jeles nap, saját szervezésű rendezvény		9 990	20 355	30 345	0-2 400	
Erdei iskolai program		311	0	311	2 000 - 6 500	
Természetvédelmi táborok		140	0	140	16 000 - 30 000	4 saját szervezésű táborunk
Barlangi kalandtúra		0	0	0		
Csónak- és kenutúra		0	0	0		
Fotóstúrák		31	0	31	10 000 - 20 000	4 túra indult 2016-ban
Kulturális jellegű rendezvények (pl. koncertek)			230	230	ingyenes	
Egyéb:	nemzeti parki belépőkártya	2 887	13	2 900	400 - 5 200	
Egyéb:	3D mozi	2 823	229	3 052	600-3 000	
Egyéb:	exkluzív túra	60	0	60	10 000-25 000	
Egyéb:	kézművesfoglalkozás	1 324	0	1 324	800	
Regisztrált igénybevevők összesen:		19 816	21 066	40 882		
Szálláshelyek Hortobágyi Nemzeti Park igazgatósági működtetésben (2016)						
					Ár (től-ig; Ft)	Megjegyzés
Szállóvendégek száma (fő)		1 282			3 000 - 6000	szálláshely: Fecskeház erdei iskola és ifjúsági szálló
Vendégszákák száma (fő)		2 681				
Bemutatóhelyek és szolgáltatások összesen:		176 781				
Szállóvendégek		1 282				
Mindösszesen		178 063				

11.3. Társadalmi kapcsolatok

- **Információs iroda** - szezonális Tourinform iroda. Az itt dolgozók munkája jóval több és összetettebb, mint egy egyszerű turistatájékoztató. Nemcsak a vendégek informálása a feladata, de az osztály egyes részei közötti információáramlás, az osztály belső kommunikációjának központja is. Kapcsolatot tart nemcsak Hortobágy más turisztikai szolgáltatóival, hanem a környező településekével, továbbá regionális és országos szakmai szervezetekkel is.
- 2014-ben a Hortobágyi Nemzeti Park Oktatási és Turisztikai Osztályának kezdeményezésére a helyi turisztikai szolgáltatókkal közösen jött létre egy „**Hortobágyi turisztikai kerekasztal**”. A szolgáltatók 1-2 havonta találkoznak és megbeszélik az elmúlt időszak tapasztalatait, az egymásról kapott, szerzett információkat, kritikákat. Az első találkozóra (és azóta is folyamatosan) minden szolgáltató, aki érintett Hortobágy turizmusában, meghívást kap. A résztvevők pozitívan értékelik a kezdeményezést és folyamatosan, aktívan részt vesznek a megbeszéléseken, ötletelésben, a turizmus építésében, melyet 2016-ban is folytattunk. A résztvevőkkel és további szolgáltatókat is bevonva elindult az „Aludjon egyet a Hortobágyon” akció, melynek célja egy-egy rendezvényhez kötődően (pl.: ÉjszakáZoo - Állatkertek éjszakája program), vagy kiemelt időszakban (pl. őszi daruvonulás), növeljük a Hortobágy településen eltöltött vendégéjszakák számát, valamint a különböző kedvezményekkel rávegyük a vendégeket, ne csak az adott eseményen, rendezvényen vegyenek részt, hanem ismerjék meg Hortobágy többi láttnivalóját is, vegyenek részt más programokon is.
- **Külső kommunikáció, médiakapcsolatok, reklám** - A közönségkapcsolat és marketing tevékenységi kör végzését továbbra is kiemelt feladatként kezeljük. Célunk, hogy az Igazgatóság tevékenységét minél szélesebb körben ismertté tegyük, és hosszú távon a Hortobágy idegenforgalmi vonzerejét növeljük mind a magyar, mind pedig a külföldi turisták, valamint a szakma képviselői körében. Főleg olyan PR-tevékenységeket végzünk, mely során anyagi ráfordítás nélkül, viszonylag széles réteghez tudjuk eljuttatni üzenetünket. Az Igazgatóság kommunikációjában kiemelten kezeljük a saját online felületeinket úgy, mint a honlapot illetve a közösségi oldalakat. Ezek a felületeken viszonylag nagy tömeget tudunk elérni közvetlenül, költséghatékony formában. Honlapunk modern, felhasználóbarát, grafikailag is illeszkedik a mai kor elvárásaihoz. Fontosnak tartjuk, hogy naprakész friss információk jelenjenek meg rajta, minél többen látogassák. Turisztikai attrakcióink teljes körű bemutatása céljából mikrosite-okat alkalmazunk, melyek honlap a honlapban funkciót töltenek be, míg a gyorsabb elérés céljából rövid URL-eket hoztunk létre.
- **A közösségi oldalakon való részvételt is fontosnak tartjuk**, mivel kiváló lehetőségeként szolgálnak arra, hogy az információkat közvetlenül és gyorsan el tudjuk juttatni a célcsoportjainkhoz. A Facebook oldalunk látogatottsága az elmúlt évben meghaladta a 17 ezret, ez tekinthető a honlapunk mellett a másik legaktívabb kommunikációs csatornánknak. A Facebook-on kívül az alábbi közösségi oldalakon is jelen vagyunk: youtube, instagram.
- Az igazgatóság **hivatalos Facebook** oldalát folyamatosan aktuális információkkal látjuk el. Nagy hangsúlyt fektetünk továbbá internetes honlapunk frissítésére, modernizálására.
- Az Oktatási és Turisztikai Osztály dolgozói havi rendszerességgel tájékoztató levelet küldenek a turisztikai szervezeteknek, oktatási intézményeknek, partnereknek a hortobágyi és az igazgatósági programokról, kiemelt rendezvényekről. A sajtó képviselőinek, a különböző szerkesztőségeknek sajtóközlemény- illetve turisztikai programajánló formájában hívjuk fel a figyelmét a turisztikai kínálatainkra.

- Vezetett túráink, rendezvényeink alkalmával lehetőséget biztosítunk az érdeklődők számára, hogy címlistánkra feliratkozzanak, így rendszeres tájékoztatást kapnak igazgatóságunk programjairól, híreiről.
- Az igazgatóság honlapján folyamatosan meghirdetésre kerülnek a rendezvényeink, eseményeink, illetve a park dolgozói több közérdekű hírt is publikálnak ezen a felületen.
- A Fecskeház erdei iskola hirdetése megjelent az egyik legnagyobb turisztikai-környezeti nevelési portálon (www.kirandulastervezo.hu).
- A Hortobágy-halastavi Kisvasútról és a Hortobágyi Vadasparkról, Kézművesudvarról a már korábban készült szóróanyagokat, flyereket utángyártattuk. Rendezvényeinkről, programjainkról plakátokat, szóróanyagokat és egyéb kiadványokat készítettünk, melyeket nyomtatott és elektronikus formában terjesztettünk. 0
- Rendezvényeinkről, programjainkról plakátokat, szóróanyagokat és egyéb kiadványokat készít grafikusunk, melyeket vagy nyomtatott vagy pedig elektronikus formában alkalmazunk. A nyomtatott kiadványainkat turisztikai létesítményeinkben, vásárokon és egyéb kitelepüléseken terjesztjük, melyek elektronikus formában a honlapunkról is le lehet tölteni.
- Turisztikai kínálatunkat elektronikus megjelenések formájában is népszerűsítettük, így az alábbi televíziós csatornák hír- és magazinműsoraiban jelentünk meg 2016-ban: MTVA, TV2, RTL KLUB, ECHO TV, DTV
- Programjainkat regionális és országos rádiókban is népszerűsítjük. Stúdióbeszélgetések, illetve rövid beharangozók formájában a Kossuth Rádióban, Európa Rádióban, Debrecen Rádióban, Best FM-en, Tiszató Rádióban stb. havi rendszerességgel szerepelünk.
- A téli időszak viszonylagos „csendességében” több intézménybe látogattunk el, hogy bemutassuk a Hortobágyi Nemzeti Park értékeit, a természetvédelmi tevékenységünket, ökoturisztikai kínálatunkat, egyben a környezeti nevelési programjainkat. 50 előadás, 26 intézmény, 22 település és kb. 2000 gyerekekhez és 120 pedagógushoz jutottunk így el.
- **Önkéntesek, Iskolai Közösségi Szolgálat (IKSZ)**
Az oktatási csoport koordinálja igazgatósági szinten az Iskolai Közösségi Szolgálatban és más önkéntességben résztvevőket. Tartja a kapcsolatot a partner intézményekkel és jelzi feljűk, ha van lehetőség a bekapcsolódásra akár az Oktatási és Turisztikai Osztály létesítményeiben, programjain, akár az igazgatóság más osztályainál. A külföldről és belföldről érkező önkéntesek számára befogadó mentort jelölünk ki, aki irányítja, segíti az önkéntes munkáját, s akik számára gyakran a kutatói szálláson biztosítunk itt tartózkodásuk időszakában ingyenes elhelyezést.

- **Vásárok, kitelepülések**

Több alkalommal megjelentünk 2016-ban is országos és regionális rendezvényeken. Itt elsősorban a HNP turisztikai kínálatát népszerűsítettük, de játékos, interaktív foglalkozásokkal is szolgáltunk az érdeklődőknek. Voltak rendezvények, ahol értékesítésre is volt lehetőség, ajándéktárgyak, kézműves termékek értékesítésén túl fő cél az őstulok és szürkemarha szalámi megismertetése, népszerűsítése, értékesítése. Megjelenéseinkre többnyire elkísérnek minket védjegyeink is.

Néhány kitelepülés a teljesség igénye nélkül: Avasi Barangolás (Miskolc), Nemzeti Vágta elődöntő (Tiszafüred), Nemzetközi Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Vásár (Radgona, Szlovénia), szürkemarha Vigadalom (Budapest), Denevér Gála (Budapest)

– 2016-ban két utazási vásáron vettünk részt, a budapesti *Utazás Kiállítás és Vásáron*, valamint a debreceni *Utazás és szabadidő vásáron*.

– 2016-ban a Hagyományörző Kézműves kirakodó vásár a Hídi vásáron c. rendezvény hosszú hétvégére esett. Közel 40 hagyományörző kézműves, népi iparművész, népművész, és őstermelő vett részt a rendezvényen. A látogatottság a tavalyi 800-1000 fő/nap szintet elérte.

– Összesen 32 alkalommal 53 napon keresztül vett részt az Oktatási és Turisztikai Osztály 2016-ban különböző kitelepüléseken. Utazási kiállításon, falunapon át a koncertekig (pl. Halász Judit koncert Debrecen) a kirakodó vásárig igen változatos volt azon rendezvények témája, ahol megjelenhettünk. Fontos kiemelni, hogy Hajdú-Bihar megyén kívül 2016-ban jelentős aktivitást sikerült elérni Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében is.

- **Study tourok** - Saját szervezésben az idei évben sem volt study tour, de a Magyar Turisztikai Ügynökség (korábban Magyar Turizmus Zrt), a DETE több alkalommal szervezett olyan programot, melynek turisztikai kínálatunk is része volt.

A DETE study tourjai elsősorban olyan országból érkező újságírókból, utazásszervezőkből állt, amely országok nagyvárosai Debrecenből már közvetlen repülőjáráttal is elérhetőek. Ennek hatását nyilván nem érezzük azonnal, de reméljük, 1-2 éven belül megérik a munka gyümölcse.

2015-ben látogatott Debrecenbe és Hortobágyra a Lonely Planet, az egyik legtekintélyesebb útkönyvkiadó, egyik munkatársa. 2016-ban ennek eredményeként Debrecen és így Hortobágyot beválasztották olyan úti célok közé, ahol olcsón lehet igazán jó dolgokat látni. Hortobágyi kirándulásnak egy egész napot ajánl a szerző. A honlapjukon is megjelenő cikket több magyar és nemzetközi internetes portál is átvette. Reméljük, ez növeli a látogatók érdeklődését nemzeti parkunk iránt.

A fentebiből is jól látszik, hogy egy-egy study tour hatását nem azonnal érezzük, hanem hónapok, sőt évek szükségesek ahhoz, hogy ez a vendégforgalomban érezhető legyen.

- **Nyílt napok**

Néprajzi kiállítóhelyeinken évente 1 alkalommal a térség lakosai számára hirdetünk nyílt napot, melyre ezidáig nagy érdeklődés nem mutatkozott.

- **Együttműködés Hortobágy község önkormányzatával kerekasztal**

Hortobágy községgel, mint a nemzeti park központi településével jó kapcsolatot igyekeztünk ápolni. Nemcsak az önkormányzatot tekintjük partnernek, hanem a lakosság is fontos számunkra. Lakosai közül többen az osztály által üzemeltetett létesítményekben dolgoznak, a falu gyermekei és felnőtt lakossága számára előadássorozatot, szakkört, létesítményeink megtekintésére nyílt napot szerveztünk. Élő kapcsolatunk gyakorta megnyilvánul kölcsönös segítségnyújtásban (pl. falurendezvényekhez biztosítunk területet, garázshelyiséget kapunk tőlük autóbuszaink tárolásához). Jó kapcsolatokat igyekszünk ápolni a település polgármesterével, intézményeinek vezetőivel, lakosaival.

A település lakosai számára több ingyenes látogatási alkalmat szervezünk. 2016-ban is nagy látogatottság mellett zajlottak a Hortobágyi Téli Esték programsorozatunk, melyen a helyi iskola tanulói rendszeres kulturális műsorral készülnek a nap témájához kapcsolódó zenés-drámai előadás formájában. Továbbá 2016-ban az Adventi esték program szervezését is segítették munkatársaink, mely az ökumenikus templomban szervezett komolyzenei program volt.

A turisztikai kerekasztal összejöveteleinken az önkormányzat is aktív résztvevő.

Sajnos a Darufesztivál kapcsán útjára indított faluszépítő, díszítő kezdeményezésünk mellé ugyan nem állt a település vezetése, ennek ellenére nagy siker volt, amit a jövőben is változatlan formában Darufesztivál idején a Daruporta szépítő verseny elnevezéssel hirdetünk meg.

11.3.1. Nemzeti Parki Termék Védjegy 2016

Igazgatóságunk 2016-ban negyedik alkalommal hirdette meg és adományozott Nemzeti Parki Termék Védjegyet. Tavaly élelmiszerre írtuk ki a pályázatot, ezen belül is lekvárral, szörppel, aszalvánnyal és egyéb gyümölcstermékekkel, vadgyümölcsből készült pálinkákkal, méhészeti termékekkel (kivétel akác, aranyvessző, bálványfa és selyemkóró méz), tehén-, juh- és kecsketejből készült termékekkel és húskészítményekkel lehetett pályázni.

A felhívásra azoknak a termelőknek a jelentkezését vártuk, akik a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területén, természetvédelmi oltalom alatt álló területen (nemzeti park, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület, Natura 2000) termelnek, vagy készítenek jellegzetes helyi élelmiszereket, valamint ezek előállítását a természet védelmével összhangban történik.

A felhívást részben az Igazgatóságunk saját online csatornáin keresztül tettük közzé (hnp.hu és Facebook.com/HortobagyNemzetiParkIgazatosag), részben pedig a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara népszerűsítette és juttatta el közvetlenül a címlistáján szereplő valamennyi termelőnek. A védjegy adományozással elsődleges célunk volt, a védett természeti területen működő gazdaságok társadalmi megítélésének javítása, a környezettudatosság növelése, a térségi, természetvédelmi, vidékfejlesztési és gazdasági együttműködések erősítése, a vállalkozások piaci lehetőségeinek bővítése.

A pályázatra kiváló minőségű kézműves termékek érkeztek, összesen 12 termelő 27 termékkel pályázott. A Nemzeti Parki Termék Tanúsítvány Bizottság 2016. június 1-jén bírálta el a beérkezett termékeket. A pályázati feltételeknek 8 termelő összesen 11 terméke felelt meg maradéktalanul és kapott Hortobágyi Nemzeti Parki Termék Védjegy minősítést.

A meghirdetett pályázaton az alábbi termelők nyertek védjegy jogosultságot:

1. Katona-Komor Alexandra Anett - Erdei virágméz
2. Háriné Tamás Zsuzsanna - Vegyes virágméz
3. Szabó Katalin - Bodza szörp, Bodzabogyó szörp, Csipkebogyó szörp

4. Tóth István - Dori félkemény sajt
5. Szilágyi Mariann - Szarvasmarha kolbász
6. Pocsai József Attila - Arbo-Tanya füstölt sonka
7. Rózsa Péterné - Bio bivaly gomolya
8. Rózsa Péter - Bio bivaly tejföl, Bio ló-mangalica kolbász

2013 óta 37 termelő 89 terméke nyerte el a Hortobágyi Nemzeti Parki Termék védjegy minősítést.

Az Igazgatóság saját szervezésű rendezvényein díjmentes megjelenést biztosítottunk a védjegyeseknek, ahol lehetőségük volt portékáik értékesítésére, népszerűsítésére. 2016-ban az alábbi rendezvényeinken jelentek meg díjmentesen védjegyesek: Magyar Nemzeti Parkok Hete, „Hortobágy házhoz jön, Pusztai kínáló...”, Hagyományőrző Kézműves Hídi Vásár, Darufesztivál.

11.4. Tervezett fejlesztések (2017)

A) Oktatás tevékenységi kör

- KEHOP pályázat szakmai menedzselése - Natura 2000 bemutatási infrastruktúra fejlesztése a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területén.
- Partnerségi együttműködések megkötése oktatási intézményekkel.

B) Turisztika tevékenységi kör

- Kedvezmények kapcsolása a különböző attrakciók látogatottságának növelése érdekében.
- Együttműködés Hortobágy más intézményeivel: iskola (fellépések, műsorok, szakkör, vetélkedők, előadások), önkormányzat (Kézművesudvar, programok, falusi vendéglátás), Hortobágyi Nonprofit Kft. (marketing, hortobágyi hosszú hétvégék), Hortobágyi Halgazdaság Zrt.
- A megíúsult GINOP pályázat helyett újabb lehetőségek felkutatása. Az országos kerékpáros turizmus fejlesztési tervek kidolgozásában aktívan bekapcsolódtunk és támogattuk, nyomvonal kijelöléssel segítettük a nemzeti parkot átszelő kerékpárút építési tervek elkészültét.
- Elavult kiadványok aktualizálása (tanösvények füzet a belépőkártyákhoz), valamint tematikailag hiányzó szóróanyagok készítése (kiállításokhoz, néprajzi gyűjteményekhez)
- Bizományosi szerződés keretében bővítendő a nemzeti parki belépőkártyát értékesítők köre.
- Az ÉDENből ÉDENbe akcióban rejlő lehetőségek kiaknázása, főként a Tisza-tó szomszédos ÉDEN helyszínnel történő együttműködés erősítése.
- Az őszi sikeres Darufesztivál megszervezésén felbuzdulva, egy tavaszi kiemelt rendezvény megvalósítása a Kihajtási Ünnephez kapcsolódóan, melynek „A Világörökségünk a pusztá napja” alcímet adtuk.
- Partnerségi együttműködések megkötése civil szervezetekkel.
- Sikerral megrendezni a 2016. évi Magyar Nemzeti Parkok Hete debreceni nyitó rendezvény kapcsán újtárra indított Hortobágy házhoz jön rendezvényünket, melyet a Hortobágyi Nonprofit Kft-vel, és a Főnix Rendezvényszervező Kft-vel partnerségben kívánunk idén is megrendezni.

- Vízi sétány műszaki fejlesztését tovább folytatni, s látogatószámban elérni a 20.000 főt: a kilátónál pihenőhely és új kültéri játékok (Bemutatói KEHOP, 2016-ban), esőbeálló a szigeten a vendégek részére, szerszámház a szigeten (játékok, szerszámok elhelyezésére), selfi-pont kiépítés
- Kisvasút fejlesztési lehetőségei: a kormányzati kisvasút fejlesztési program részeként benyújtott fejlesztési terveink jóváhagyását követően tervezzük új eco-kocsiszerelvény beszerzését, valamint a teljes vasúti töltés és pályafelújítást.

11.5. Együttműködési megállapodások

Az oktatás és a turizmus tevékenysége folyamatosan igényli más szakmai szervezetekkel, szolgáltatókkal, intézményekkel, polgármesteri hivatalokkal való kapcsolattartást, együttműködést. A Magyar Turizmus Zrt. intézményhálózata, a térség turisztikai szolgáltatói, helyi lakosok és az igazgatóság működési területén belüli és kívüli önkormányzatok és intézményeik voltak legfőbb partnereink.

- Iskolai Közösségi Szolgálattal kapcsolatban 6 együttműködési megállapodást kötöttünk.
- Látogatási szabályzatunkban foglaltak szerinti keret megállapodást 2 madarász céggel kötöttünk.
- *Vagyonkezelői hozzájárulást adtunk ki madarász cégeknek, programot szervező civil szervezeteknek, sportszervezetnek és egyéni kérésre is.*
- Változatlanul zökkenőmentesen működik együttműködésünk *a szekerezéssel foglalkozó helyi lakosokkal, akik egy zárt területünkre a korábbi hagyományokkal ellentétben, nem ellenőrizetlenül, hanem előre tisztázott feltételekkel, előre történő bejelentéssel és némi anyagi ellenszolgáltatásért cserébe tudják bevinni vendégeiket.*
- *Tourinform iroda* - az iroda a Hortobágyi Nonprofit Kft-vel kötött megállapodás alapján átkerült a HNPI-hez 2011. áprilisától. Az együttműködésbe további partner Hortobágyi Halgazdaság Zrt.. A partnerség kiterjed nemcsak az irodafenntartás, hanem a közös kiadványok kiadása, és közös marketingtevékenység területére is.
- *DETE Debrecen és Hortobágy Turizmusáért Egyesület* - a HNPI pártoló tagja az egyesületnek. Az egyesület működési területén két Tourinform iroda működik. A hortobágyi iroda üzemeltetéséhez az egyesület 5 éven keresztül, a szezonban (6 hó), heti 4 órában biztosítja 1 fő idegenforgalmi ügyintéző munkatárs foglalkoztatását.
- A már meglévő bizományosi szerződéseket tovább bővítettük, a Hortobágyi Nemzeti Park területén működő turisztikai szolgáltatók nemzeti parki belépőkártyát árusítanak.
- A Hortobágyi Halgazdaság Zrt.-vel kötött együttműködési megállapodás értelmében a Hortobágyi Nemzeti Park belépőkártyái érvényesek a halgazdaság által működtetett halastavakra is.

11.6. Fontosabb események

- **Y Triász mozgalom** - a mozgalmat 2013 januárjában a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság, a Fűrge Diák Iskolaszövetkezet és a 30y zenekar létrehozta, melynek célja az Y-generáció - mint új célcsoport - bevonása értékteremtő programokba, a környezettudatos szemlélet népszerűsítése. Ennek szellemében hirdette meg a szervezet az „Ifjú Kócsagőr” programot 2013 tavaszán, melyhez később a

Vidékfejlesztési Minisztérium Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztálya is csatlakozott. 2016-ban tovább folytatódott a program. A HNPI 4 jelentkezőt fogadott.

- A **Vezetett túra a darvak nyomában** október minden hétfőjén megrendezésre kerülő túra. A programról elmondható, hogy a nemzeti park egyik, ha nem a legismertebb programja. 2016-ban először bővítettük a rendezvényt egy lakossági mozgósítással, a Daruport szépítő versennyel, mely sikeresnek bizonyult.
- A Hortobágyi Nemzeti Park jelképe, címermadara a daru, Hortobágy pedig Európa madárvonulási mozgalmainak egyik legnagyobb helyszíne. Különösen az őszi vonulási időszakban igazi turisztikai vonzerő a madárvilág, és kifejezetten igaz ez a mára már több, mint százezres darutömegre. A hagyományra és a vonulás lenyűgöző és monumentális méreteire építünk a **Darufesztivál** megszervezésével. A rendezvény október 23-25. között került megrendezésre, amikor is nemcsak túrákon vehettek részt a vendégek, hanem egyéb színes programok is várták az érdeklődőket a 3 nap alatt. A rendezvény helyszíne a Pásztormúzeum előtti tér, valamint a HNP Látogatóközpont volt, a 3 nap alatt több, mint 3000 vendéget fogadtunk. A sikerhez hozzájárult, hogy a Hortobágyi Génmegőrző és Természetvédelmi Nonprofit Kft. Behajtási ünnepe is rendezvényünkkel egy időben zajlott. mindkét rendezvényt megnyitotta és részt vett azon dr. Fazekas Sándor miniszter úr és vendége Colleen Bell USA nagykövet asszony.
- **Zöld Mikulás:** A Hortobágy-halastavi Kisvasút decemberben átalakult Mikulásvonattá. A gyerekek a Zöld Mikulás házáig úgy juthattak el, ha a rájuk váró játékos feladatokat teljesítik. A jól megérdemelt munka gyümölcse a Zöld Mikulás Zöld csomagja volt és a résztvevők kézműves foglalkozáson vehettek részt. Óriási siker, amire 2016-ban 340 fő volt kíváncsi.
- A **Halastavi Kisvasút Napja** rendezvényre érkezők száma még mindig alacsony, ezért 2017-ben új időpontban, július közepén (15.) rendezzük meg.
- 2016-ban ismét megrendezésre került a Szent Iván-éhez kapcsolódó **„A pusztáról sző mesét az éj”** változatos programokkal. A Vadasparkban, a Pásztormúzeumban, a Körszínben és a Hortobágyi csárdamúzeumban, valamint a csillagos ég alatt voltak szervezett programok (fáklyás futóverseny, esti madármegfigyelő túra és csillagos égbolt kémlelés). Összességében növekvő érdeklődés jellemezte e jeles napot.
- **Magyar Nemzeti Parkok Hete.** 2016-ban a HNPI adott otthont a MNPH nyitórendezvényének, melyet május végén rendeztünk meg Debrecenben, a Nagyerdő szívében. A rendezvényhez párosult az I. Hortobágy házhoz jön és a IX. Nemzetközi Fazekas Fesztivál is. A nyitórendezvény igen magas látogatószámmal büszkélkedhetett, a 2 nap alatt több mint 17.000 látogató volt jelen. A hazai nemzeti parkok közös rendezvényhete, mely a nemzeti parkokban folyó munkára hívja fel a figyelmet. A nyílt nap-szerű eseményeket, és egyedi programajánlatokat felvonultató hét programjaihoz a hét minden napján kínáltunk programot, amire 1453 fő volt kíváncsi (2014-ben 800 fő!).
- A jeles napok közül a **Víz Világnapján**, a **Föld Napján**, a **Madarak és Fák Napján**, valamint a **Nemzetközi Madármegfigyelő Napon** kapcsolódtunk be saját rendezvényekkel az országos megemlékezések sorába.
- **Hortobágyi hétfők** - együtt hirdetjük meg a hortobágyi szolgáltatókkal az eseményeket kiemelt hétfőken, melyek hosszú hétfők, ill. valamely ünnephez kapcsolódnak.
- **50. Hortobágyi Lovasnapok.** A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság társszervezőként részt vett az 50. Hortobágyi Lovasnapok megrendezésében. A HNPI feladata a Lovasnapok Gyermek Lovasfaló programjának összeállítása, valamint a Nagycsaládosok Országos Egyesületével való kapcsolattartás.

12. Közfoglalkoztatás

12.1. Alapfeladatok, személyi feltételek

2016-ban 1 közfoglalkoztatási program zajlott. A programok előkészítésében és lebonyolításában 1 fő közfoglalkoztatási ügyintéző vett részt, míg a helyi szintű irányítását (végrehajtását) az Igazgatóság osztályainak kijelölt tagjai végezték. A teljes idős országos közfoglalkoztatási program keretében foglalkoztatni vállalt átlaglétszám 96 fő, melyet oly módon teljesített az Igazgatóság, hogy 103 fő foglalkoztatása valósult meg. A támogatással érintettek foglalkoztatása határozott idejű közfoglalkoztatási szerződés alapján történt. A támogatás időtartama alatt a támogatással érintett azonos vagy hasonló munkakörben foglalkoztatott közfoglalkoztatási jogviszonyát - vállalásunknak megfelelően - működési okból rendes felmondással senkinek nem szüntettük meg.

12.2. Elvégzett feladatok, eredmények

A közfoglalkoztatottakat elsősorban természetvédelmi kezelőként (pl.: illegális hulladéklerakók felszámolása, kaszálás, cserjeirtás, állattartó létesítményeink karbantartása, erdősítések ápolása stb.) és adminisztrációs munkakörben foglalkoztattunk, továbbá kutatási, illetve turisztikai tevékenységeket is végeztek.

12.3. Tapasztalatok, javaslatok

A közfoglalkoztatási program nagy jelentőséggel bír az Igazgatóság számára, a társuló adminisztráció viszont nagy terhet jelent. Javasoljuk az adminisztrációs terhek csökkentését és lehetőség szerint az irányadó szabályok program kezdetére való tisztázását. A programot célszerű lenne a vállalt teljesítések minél magasabb szintű megtartása érdekében - a lebonyolítás során - a foglalkoztató számára rugalmasabbá tenni. Legtöbb esetben az egyszerű kérdéseket is hivatalos megkeresés formájában kell benyújtani a koordináló munkaügyi központhoz (esetenként több napot várva a hivatalos válasz megérkezésére), ami nagyban hátráltatja, jelentősen lelassítja az ügyintézés menetét. A lelassult ügyintézés pedig erősen befolyásolja - megnehezíti - a vállalt létszám teljesítését. Meg kell említenünk továbbá, hogy a szakképzett álláskereső aránya egyre kisebb, így nagyon nehezen tudunk felvenni megfelelő munkaerőt a megfelelő környékről.

13. Kapcsolattartás hazai partnerszervezetekkel

Az Igazgatóság kapcsolatrendszere a rendkívül szerteágazó tevékenységi körnek megfelelően nagyon sokszínű, és a hatékony működés érdekében folyamatos "karbantartásra és fejlesztésre" szorul. Az alábbiakban a partner szervezetek jellege, illetve fő tevékenységi körök szerint csoportosítva - a teljesség igénye nélkül - sorra vesszük ennek a kapcsolatrendszernek egyes elemeit.

- Kapcsolattartás más államigazgatási szervekkel:
  - elsőfokú hatóságokkal (főleg a természetvédelmi hatósággal) való kapcsolattartás: belföldi jogsegélyezés, ügyféli nyilatkozatok - a múlt évben további jelentős elmozdulás történt abba az irányba, hogy a védett természeti értéket érintő hatósági eljárásokban (természetvédelmi, vízügyi, erdészeti,

- földhivatali, építésügyi stb. is) ügyfélként vegyünk részt, mint természetvédelmi kezelő;
- rendezési és fejlesztési tervek véleményezése;
  - folyamatos együttműködés a bűnüldözési, rendvédelmi és katasztrófavédelmi szervekkel: egyrészt a partner reguláris tevékenysége kapcsán, másrészt közösen tervezett és kivitelezett ellenőrzések, akciók keretében;
  - együttműködés az örökségvédelmi szervekkel: a kulturális örökségi értékek terepi felügyelete, összekapcsolva a természeti és táji értékek őrzésével;
  - a vízügyi igazgatóságokkal állandó munkakapcsolatban vagyunk, egyrészt a folyamatosan végzett fenntartási tevékenységek (kiemelten: közfoglalkoztatás), másrészt az általuk végzett pályázati tevékenységek kapcsán;
  - eseti kapcsolatok államigazgatási szervekkel: adatszolgáltatás - az elmúlt évben is leggyakrabban az erdészeti hatóság felé.

Az Igazgatóság ügyféli státusának érvényesítésével, megerősítésével a 2016. évben tovább nőtt a hatósági eljárások során kapott megkeresések, illetve az ennek kapcsán kiadott "belföldi jogsegély" és "ügyféli nyilatkozat" tartalmú kimenő levelek száma. Néhány esetben ügyféli jogainkkal élve fellebbezést terjesztettünk elő egyes hatósági határozatok ellen. Kedvező tendenciaként értékelhető, hogy bár az igazgatóság nem gyakorol hatósági jogköröket, jó néhány nagyobb beruházó (pl. NIF Zrt., MÁV) rendszeresen megkeresi az igazgatóságot egy-egy nagyobb beruházás engedélyeztetésének megkezdése előtt, előzetes egyeztetés céljából. Ezekben az esetekben a természetvédelmi érdekeket az egyeztető tárgyalás során megfogalmazott és átadott, illetve "előzetes ügyféli nyilatkozatba" fogalt javaslatok, elvárások útján tudjuk érvényesíteni. Tapasztalataink szerint a megkeresők szívesen élnek az ilyen "előzetes konzultáció" lehetőségével, mert sok esetben hatékony segítséget tudunk nyújtani a tevékenység tervezésében, vagy akár a hatósági eljárás során követendő eljárás módját illetően is.

Jelentős - és a Natura 2000 irányelveknek és jogszabályoknak az eljárásrendbe való fokozatos beépülése miatt megnövekedett mennyiségű - munkát adott az elmúlt évben is a körzeti erdőtervezésben való aktív részvétel. Ennek a tevékenységi körnek egyik része az előzetes adatszolgáltatás (az Őrszolgálat aktív közreműködésével, szükség esetén helyszínelés alapján), másik része a részlet szintű tárgyalásokon való részvétel volt.

- Kapcsolattartás gazdálkodókkal: a tevékenységi kör fő tömegét az igazgatóság vagyongazdálkodásában lévő bérbe adott területeken, kisebb részben a más állami, illetve magántulajdonban lévő területeken gazdálkodó magánszemélyekkel, illetve szervezetekkel történő folyamatos kapcsolattartás teszi ki. Hangsúlyos és növekvő arányú eleme ennek a kommunikációnak a Natura 2000 területek, illetve az azokon folytatott tevékenységek kapcsán folytatott információátadás és -csere.
- Kapcsolattartás társadalmi szervezetekkel: ennek keretében főleg a szakmai társadalmi szervezetekkel kellett folyamatos munkakapcsolatot fenntartanunk. Fő partnereink: Hortobágy Természetvédelmi Egyesület, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, WWF Magyarország, E-Misszió Egyesület, Jászkun Természetvédelmi Szervezet, Nimfea Természetvédelmi Egyesület, Dél-Nyírség-Bihar Tájvédelmi Egyesület (a teljesség igénye nélkül). A kapcsolattartás síkjai: aktív faj- és élőhelyvédelmi együttműködés pályázati tevékenység keretében (LIFE projektek); tudományos kutatás, felmérések; oktatási-szemléletformálási, illetve turisztikai tevékenység; kölcsönös előnyökkel járó folyamatos adat- és információcsere.
- Kapcsolattartás kutatóintézetekkel, tudományos műhelyekkel: fő partnereink: Debreceni Egyetem Állattani Tanszéke, Ökológiai Tanszéke, Hidrobiológiai Tanszéke illetve Természetvédelmi Állattani és Vadgazdálkodási Tanszéke.

- Külföldi tudományos-szakmai partnereink a Kölni Egyetem, a Bonni Egyetem és a Bécsi Egyetem.
- Az oktatás és a turizmus tevékenysége folyamatosan igényli az e tevékenységi körben működő szakmai szervezetekkel, szolgáltatókkal, intézményekkel, polgármesteri hivatalokkal való kapcsolattartást, együttműködést. Legfőbb partnereink a Magyar Turizmus Zrt. intézményhálózata, a térség turisztikai szolgáltatói, helyi lakosok és az működési területén érintett önkormányzatok és intézményeik voltak. A hortobágyi Tourinform iroda a Hortobágyi Nonprofit Kft-vel kötött megállapodás alapján 2011 áprilisától az igazgatóság keretein belül működik tovább, az együttműködésben további partner Hortobágyi Halgazdaság Zrt. is. A partnerség kiterjed nemcsak az irodafenntartás, hanem a közös kiadványok kiadása, és közös marketingtevékenység területére is. A "Debrecen és Hortobágy Turizmusáért Egyesület" - melynek az Igazgatóság pártoló tagja - működési területén két Tourinform iroda működik. Az oktatási-szemléletformálási tevékenységi körben partnerünk jó néhány általános és középiskola is.

14. Belföldi és külföldi együttműködés

Az előző fejezetben vázolt kapcsolattartás keretében végzetten túl az alábbi bel- és külföldi együttműködéseket tartjuk még említésre érdemesnek.

- Marek Zalewski régész-muzeológus rendszeresen szervez magyar témájú utazó kiállításokat Lengyelország múzeumaiban és egyéb kiállítóhelyein. 2016-ban a „Pusztá - a magyar végtelen” című kiállítás révén Hortobágy kap bemutatkozási lehetőséget. A kiállítás védnökségét Gyurcsík Iván varsói magyar nagykövet vállalta. A program keretében a fotónagyításokból, poszterekből, muzeális tárgyakból összeálló anyagot 10 helyszínen, egy-egy hónapig tekinthetik meg az érdeklődők.
- Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program agrár-környezetgazdálkodási intézkedésének és egyéb, a természetvédelmi szakterületet érintő agrár-vidékfejlesztési intézkedések végrehajtásában, továbbá a Kölcsönös Megfeleltetés rendszerének alkalmazásából származó hazai kötelezettségek érvényesítésében való közreműködésről együttműködési megállapodás született.
- Nemzetközi együttműködések: általában egyezményekhez (pl. Ramsari -), illetve futó projektekhez (LIFE projektek, INTERREG, FOODPA projektek) kapcsolódó tevékenységek. Ezen túlmenően külföldi szakmai szervezetekkel is ápolunk kapcsolatokat (EUROSITE, EUROPARC). Ide sorolható a testvér nemzeti parkokkal való együttműködés is: Biebrza Nemzeti Park (Lengyelország), Dartmoor National Park (Egyesült Királyság), Szinevéri Nemzeti Park (Ukrajna). Ez utóbbi esetében 2016-ban együttműködési megállapodás aláírására is sor került.
- A Debreceni Egyetem és a Hortobágyi, a Bükki és az Aggteleki Nemzeti Park igazgatóságok együttműködésében jött létre a Füves Élőhelyek Kutatóközpont, amely hatékony szervezeti formát nyújt a hazai biológiai és ökológiai kutatások számára.

15. Ellenőrzés

2016-ban a Kontroll Menedzsment Kft. látta el Igazgatóságunkon a jogszabályok által előírt **belső ellenőrzési** feladatokat. Munkájukat ellenőrzési terv készítése előzi meg, melyet egyeztetnek az Igazgatóság vezetőivel. Az éves módosított ellenőrzési tervben betervezett ellenőrzések végrehajtása megtörtént. Az ellenőrzésekről Ellenőrzési jelentés és vezetői összefoglaló készült minden esetben, melyet Intézkedési terv készítése követett. Ennek célja, hogy érintett terület dolgozói megismerjék felmerült hibát, az javításra kerüljön, és lehetőség megelőzzük annak ismételt előfordulását. Soron kívüli ellenőrzésre a 2016. évben nem került sor.

Az Őrszolgálat egyik kiemelt feladata a **vagyonkezelési tevékenység terepi ellenőrzése** (nyomon követés, felügyelet).

A természetvédelmi őrzési tevékenység keretében folyamatosak voltak a **halászat és horgászat ellenőrzések** a vizeken önálló, valamint közös szolgálatok tekintetében (Tiszai Vízügyi Rendőrkapitányság, megyei rendőrkapitányságok, halászati őrök közreműködésével).

A **terepi ellenőrzési munka** eredményeképpen születtek büntető feljelentések, szabálysértési feljelentések és indultak közigazgatási eljárások.

16. Éves munka legfontosabb feladatainak összefoglalása

- A „Hortobágyi Nemzeti Park - a Puszta” világörökségi helyszínre és védőövezetére vonatkozó világörökségi kezelési terv megalapozó dokumentáció módosított mintapéldányának átdolgozása a Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatási Központ, illetve a Miniszterelnökséget vezető miniszter véleménye alapján, továbbá a világörökségi kezelési terv elkészítése.
- A Hortobágyi Nemzeti Park természetvédelmi kezelési tervének, védőövezetének, és zónabeosztásának előkészítése a jogszabályi formában való kihirdetése.
- A Földművelésügyi Minisztérium által rendelkezésünkre bocsájtott anyagi források felhasználásával 38 darab Natura 2000 terület fenntartási tervének elkészítése - a terv elkészítéséhez szükséges terepi adatgyűjtések és egyeztető fórumokon való részvétel.
- Adatok szolgáltatása a Debrecen-Halápi, Közép-Tiszai, Szatmár-Nagyecsed és Körös-vidéki erdőtervezési körzetek erdőtervezéséhez és a Natura 2000 elővizsgálathoz, illetve részvétel az erdőtervi tárgyalásokon.

17. Fontosabb célkitűzések a következő évre

- A KEHOP pályázati ciklusban benyújtott pályázatok megvalósítása (7 projekt) a folyamatban lévő egyéb pályázatok (főleg LIFE+) folytatása, illetve sikeres lezárása, új pályázati források feltárása. A forrás megnyitása esetén a tartaléklistán szereplő KEHOP projektek szerződés kötése és megkezdése.
- A Földművelésügyi Minisztérium által rendelkezésünkre bocsájtott anyagi források felhasználásával 15 darab Natura 2000 terület fenntartási tervének véglegesítése - a terv elkészítéséhez szükséges terepi adatgyűjtések és egyeztető fórumokon való részvétel.
- Az Igazgatóság új telephelyének (Debrecen, Hajnal utca) felújítása, a tervezett funkciókra (iroda, környezeti nevelés, logisztika) való felkészítése (áthúzódó feladat).
- A „Hortobágyi Nemzeti Park - a Puszta” világörökségi helyszínre és védőövezetére vonatkozó világörökségi kezelési terv jogszabályi formában való kihirdetése (a folyamat előkészítése és katalizálása).
- A Hortobágyi Nemzeti Park természetvédelmi kezelési tervének, védőövezetének, és zónabeosztásának jogszabályi formában való kihirdetése.
- Az igazgatóság vezetésével egy a „Hortobágy Brand” kialakításával foglalkozó munkacsoport létrehozása, a térségi turisztikai tevékenység koordinátori szerepének megszerzése, a hortobágyi programturizmus keretrendszerének kidolgozása.

1. melléklet: a HNPI 2016. évben futott projektjeinek összefoglaló táblázata (a beszámoló 7. pontjához)

Projekt címe	Időtartama	Forrás megnevezése	Projekt célok, tevékenységek röviden	Célterület		Pályázat költségvetése (Ft)	Támogatás összege (Ft)	Pályázat 2016. évi teljesítése
				megnevezése	kiterjedése (ha)			
Conservation of imperial eagles by managing human-eagle conflicts in Hungary	2012.01.01-2016.12.31	LIFE+	A projekt fő célja, hogy fenntartsa a magyarországi parlagi sas populáció növekvő tendenciáját az üldözések által okozott nem természetes mortalitás jelentős csökkentésével. Főbb tevékenységek a meghatározott célok eléréséhez: speciális országos állatorvosi rendszer felállítása, madarak műhold adós jelölése, fészekörzés, biztonságos etetőhely működtetés, élőhelyfejlesztés, mérgezett csalik és tetemek kutyás keresése, forródrót és Online Madár Bűnözési Adatbázis létrehozása, <u>Parlagi sas Látogató Központ létesítése és működtetése.</u>	Nem releváns információ a projekt szempontjából, mivel alapvetően fajvédelmi célú projekt.	Nem releváns	642.479.100 Ft (2.141.597 €) ebből a HNPI-t érintő költségvetés: 105.550.000 Ft (351.833 €)	481.859.100 Ft (1.606.197 €) ebből a HNPI-t érintő támogatás összege: 77.519.000 Ft (258.396 €)	Zárás
Komplex ökoturisztikai fejlesztés a Hortobágyi Nemzeti Parkban	2012.11.30.-2016.01.31.	ÉAOP	A konzorciumi pályázat keretében főként a már meglévő turisztikai helyszíneket fejlesztjük tovább, valamint épül egy turistaút, mely a pályázatban megvalósuló elemeket köti össze.	NR (Turisztikai célú fejlesztések valósultak meg az alábbi területeken: Fecskeház Erdei Iskola, Hortobágyi Vadaspark, Borsósi-tó, Hortobágyi-halastavak)	NR	2.149.040.000	2.081.638.465 (ebből HNPI-re eső rész: 599.499.913)	Zárás

Safeguarding the Lesser White-fronted Goose Fennoscandian population in key wintering and staging sites within the European flyway	2011.09.01.- 2017.04.30.	LIFE+	A nemzetközi projekt fő célja, megóvja a kihalás szélén álló fennoskandináviai kis lilik populációját az európai vonulási útvonalon és telelőterületeken.	Nem releváns információ a projekt szempontjából, mivel alapvetően fajvédelmi célú projekt.	A projekt egy akciója vegetáció helyreállítás célú, az érintett terület nagysága: 745 ha	A projekt konzorciumi formában valósul meg. Teljes költségvetése 683.845.500 Ft (2.279.485 €), ebből a HNPI-re eső rész 44.933.706 Ft (149.779 €)	37.375.506 Ft (124.585 €)	Megvalósítás
Az egykori bombázó lőtér tájrehabilitációja a Hortobágyi Nemzeti Parkban I. ütem	I. Szakasz 2012.06.01 - 2015.06.30 II. Szakasz 2015.07.01 - 2018.05.31	KEOP KEHOP	A Nádudvar, Nagyiván, Kunmadaras, Karcag, Hortobágy külterületein található egykori légi (bombázó) lőtér célterületének és védőzónájának északi részén a tájsebekkel tarkított táj eredetihez közelítő képének helyreállítása, a bombatér használatából maradt hulladékok eltüntetésére és a teljes tűzszerészeti mentesítése.	Pannon szikes sztyeppék és mocsarak	2364,45	963.367.651	Módosított: KEOP: 424 205 081 KEHOP: 1 272 615 245	KEHOP szakasz megkezdése, megvalósítás
Az egykori bombázó lőtér tájrehabilitációja a Hortobágyi Nemzeti Parkban II. ütem	I. Szakasz 2012.06.01 - 2015.06.30 II. Szakasz 2015.07.01 - 2018.05.31	KEOP KEHOP	A Nádudvar, Nagyiván, Kunmadaras, Karcag, Hortobágy külterületein található egykori légi (bombázó) lőtér célterületének és védőzónájának déli részén a tájsebekkel tarkított táj eredetihez közelítő képének helyreállítása, a bombatér használatából maradt hulladékok eltüntetésére és a teljes tűzszerészeti mentesítése.	Pannon szikes sztyeppék és mocsarak	1832,76	998.993.998	Módosított: KEOP: 437 037 920 KEHOP: 1 311 113 759	KEHOP szakasz megkezdése, megvalósítás

Capacity Building to implement 'acquis' standards and conventions in nature protection - establishment of Natura 2000	2015-2017	EuropeAid/134185/C/SER/RS	Natura 2000 hálózat kijelölése a Szerb Köztársaság területén	- Szerbia	- n.a	137.600 euro (HNPI rész)	137.600 euro (HNPI rész)	Megvalósítás megkezdése, majd a projekt felfüggesztése.
Az érmelléki lápvidék természeti értékeinek védelme és az ezt szolgáló létesítményi feltételek kiépítése	2012.11.01-2016.01.11	INTERREG (HURO)	A Magyarország- Románia határon átnyúló együttműködési program keretében a pályázat célja Kokad 058/1 hrsz-ú Natura 2000 védett ex-lege területen a Daru-lápot bemutató tanösvény kialakítására. A projekt célja a természeti értékek megőrzése mellett az országok közötti kapcsolatok erősítése.	mészkedvelő üde láp- és sásrétek	77 ha	308.884.200 Ft (881.029.614 €) ebből a HNPI-t érintő költségvetés: 62.344.800 Ft (207.816 €)	262.346.583 Ft (874.488,61 €) ebből a HNPI-t érintő támogatás összege: 59.227.560 Ft (176.643,6 €)	Záró kifizetés teljesítése.
Large scale grazing management of steppe lakes in the Hortobágy	2014.01.01-2020.06.30.	LIFE+	A projekt fő célja, hogy hosszú távon ökológiai célú legeltetést alakítson ki, valamint felszámolja azokat a nemkívánatos hatásokat, amelyek negatívan érintik a projekterületet: nevezetesen a kiszáradás, a természetes vízfolyások áramlásának meggátolása, a 1530-as élőhelyek csökkenése, a legelő állatok számának csökkenése, a természetvédelmi célok nélküli legeltetés hiánya, a sztyepp tavak méretének csökkenése.	sztyepp tavak, pannon szikes gyeppek és mocsarak	4632 ha	10.270.393 € ebből a HNPI-t érintő költségvetés: 904.146	7.248.291 € ebből a HNPI-t érintő támogatás: 678.110 €	Megvalósítás. A pályázat konzorciumban valósul meg.

<p>„A parlagi sas védelme a Pannon-régióban az ember okozta halálozás visszaszorításával” LIFE15NAT/HU/000902</p>	<p>2016.10.01-2022.03.31</p>	<p>LIFE+</p>	<p>A parlagi sas védelme a Pannon Régióban az ember okozta pusztulás csökkentése: ebben a régióban a faj számára a legnagyobb közvetlen veszélyt az ember okozta pusztulási okok, azon belül is a mérgezés, a lelövés és az áramütés jelentik. A Pannon Régió valamennyi érintett országából a faj védelmével foglalkozó szervezetek a tervezett projekt keretében elsősorban a szándékos ragadozó-pusztítást (mérgezést és lelövést) kívánják lecsökkenteni. A Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, valamint a külföldi partnerszervezetek méreg-és tetemkereső kutyás egységeket hoznak létre, a madarakat GPS jeladók segítségével követik nyomon és bevált protokollok alapján felkészítik a bűncselekmények felderítésében résztvevő természetvédelmi szakembereket, állatorvosokat, jogászokat, rendőri és vadászati szerveket.</p>	<p>Magyarország, Szlovákia, Kelet-Ausztria, Délkelet-Csehország és Észak-Szerbia</p>	<p>138,988(HU)</p>	<p>Összes kedvezményezettnek: 1 108 937 e Ft (3 583 577 €) ebből HNPI:59 163 e Ft (191 190 €)</p>	<p>Minisztériumi társfinanszírozás: 33 523 e Ft (108.333 €) HNPI önrész 11 927 e Ft (38.544 €) LIFE támogatás: 13 712 e Ft (44 313 €)</p>	<p>A pályázat benyújtása megtörtént, 2016.11.21-vel hatályos Partnerségi megállapodás született. Megkezdődött a megvalósítási szakasz.</p>											
<p>KEHOP-4.1.0-15-2016-00034 „Élőhely-rehabilitáció a tiszakürti Kis-Tiszán, valamint a beregi és nyírségi lápok vízpótlása”</p>	<p>2016.07.01-2020.12.31.</p>	<p>KEHOP-4.1.0</p>	<p>vizes élőhelyek ökológiai állapotának javítása, az élőhelyeken élő egyedi flóra és faunaelemek életfeltételeinek javítása, a víz megtartásához, a víz minél lassabb elvezetéséhez szükséges műszaki létesítmények megépítése, célterületek vízellátásának megfelelő biztosítása, a vízhozam biztosításához, a víz a célterületre vezetéséhez szükséges műszaki létesítmények megépítése</p>	<table border="1"> <tr> <td>Csaroda 042</td> <td>0,4049</td> </tr> <tr> <td>Csaroda 044/1 a, b</td> <td>2,1671</td> </tr> <tr> <td>Csaroda 044/2</td> <td>0,4185</td> </tr> <tr> <td>Márokpapi 057/2 a, b</td> <td>7,6807</td> </tr> </table>	Csaroda 042	0,4049	Csaroda 044/1 a, b	2,1671	Csaroda 044/2	0,4185	Márokpapi 057/2 a, b	7,6807	<table border="1"> <tr> <td>850 000 000</td> </tr> </table>	850 000 000	<table border="1"> <tr> <td>850 000 000</td> </tr> </table>	850 000 000	<table border="1"> <tr> <td>850 000 000</td> </tr> </table>	850 000 000	<p>A pályázat benyújtása megtörtént, 2016.08.24-el hatályos Támogatási Szerződés született. Megkezdődött az előkészítő szakasz.</p>
Csaroda 042	0,4049																		
Csaroda 044/1 a, b	2,1671																		
Csaroda 044/2	0,4185																		
Márokpapi 057/2 a, b	7,6807																		
850 000 000																			
850 000 000																			
850 000 000																			

<p>KEHOP-4.3.0-15-2016-00001</p> <p>„A közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU Biológiai Sokféleség Stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai szintű megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok”</p>	<p>2016.10.01.- 2020.12.31.</p>	<p>KEHOP-4.3.0</p>	<p>A projekt átfogó célkitűzései:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Állapotfelmérés, helyzetértékelés 2. A hosszú távú megőrzést szolgáló eszközrendszer fejlesztése 3. Bevonás, részvétel, szemléletformálás 	<p>Magyarország</p>	<p>teljes projektszinten 25000</p>	<p>A projekt bruttó összköltsége 1 070 000 000 Ft, ebből HNPI: 203 127 550 Ft.</p>	<p>A projekt bruttó összköltsége 1 070 000 000 Ft, ebből HNPI: 203 127 550 Ft.</p>	<p>A pályázat benyújtása megtörtént, 2016.11.07-vel hatályos Támogatási Szerződés született. Megkezdődött az előkészítő szakasz.</p>
<p>KEHOP-4.1.0-15-2016-00018</p> <p>A Hortobágy és Nagykunság természetvédelmi tájegységek vizes élőhelyeinek természetvédelmi célú helyreállítása</p>	<p>2016.07.01- 2020.12.31</p>	<p>KEHOP-4.1.0</p>	<p>A projekt célkitűzése alapvetően a kisvizes élőhelyek ökológiai állapotának javítása. A projekt keretein belül tervezett tevékenységek következtében megvalósul egy természetvédelmi szempontból optimalizálható rendszer, amely a területen megjelenő természetes vizek kormányzásán, illetve indokoltság esetén a környező csatornákból történő vízpótláson keresztül lehetőséget biztosít az emberi tevékenységek hatására leromlott vízviszonyú területek újból természetközeli tételére.</p>	<p>Célterület (1. alprojekt) HUHN10002; HUHN 20002;</p>	<p>145,93</p>	<p>700 000 000</p>	<p>700 000 000</p>	<p>A pályázat benyújtása 2016.05.13-án megtörtént, 2016.07.26-án hatályos Támogatási Szerződés született. Megkezdődött az előkészítési szakasz.</p>
<p>Célterület (2. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20002</p>	<p>47,79</p>							
<p>Célterület (3. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20003</p>	<p>193,72</p>							
<p>Célterület (4. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004</p>	<p>65,33</p>							
<p>Célterület (5. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004</p>	<p>452,78</p>							

Célterület (6. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004	3,44
Célterület (7. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004	5,49
Célterület (8. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004	13,22
Célterület (9. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004	60,89
Célterület (10. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004	24,26
Célterület (11. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004	25,69
Célterület (12. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004	75,93

Célterület (13. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004	46,29
Célterület (14. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004	125,88
Célterület (15. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004	26,60
Célterület (16. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004	12,19
Célterület (17. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004	248,02
Célterület (18. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004	185,16
Célterület (19. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004	32,81

				Célterület (20. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004	42,47			
				Célterület (21. alprojekt) 97/NP/73; HUHN10002; HUHN20004	27,75			
				Célterület (1-21. alprojektre vonatkozóan összesen)	1861,74			
KEHOP-4.1.0-15-2016-00085 A Felső-Tisza-vidék vizes élőhelyeinek természetvédelmi célú helyreállítása	2016.12.01-2018.02.28	KEHOP-4.1.0	Jelen projekt komplex természetvédelmi beavatkozást valósít meg a Rétközben, a Kisvárdai - Rétközberencs - Szabolcsveresmart - Döge települések között található a Kisvárdai gyepek (HUHN20113) különleges természetmegőrzési területen. Célja, hogy a projekt tárgyát képező műszaki munkálatok megvalósításával elkerülhetővé váljon a szárazság által eredményezett ökológiai katasztrófa megismétlődése, és megvalósuljon a terület élővilágának helyreállítása.	Kisvárdai-gyepek HUHN20113	80	1 700 000 000	1 700 000 000	A pályázat benyújtása megtörtént, 2016.12.14-én hatályos Támogatási Szerződés született. Megkezdődött az előkészítési szakasz.
KEHOP-4.1.0-15-2016-00037 Pusztai tölgyesek és puhafaligetek természetvédelmi rekonstrukciója a Hortobágyi Nemzeti park Igazgatóság működési területén	2016.08.30-2020.06.30.	KEHOP	A tájba illeszkedő őshonos fajokból álló természetes vagy természetközeli erdők és fás legelők rekonstrukciója, rekreációja. Irtási munkák, erdőtelepítések, cserjeszegély pótlás, kerítésépítés.	Hortobágy, Bátorliget, Közép-Tisza, Hajdúság, Dél-Nyírség, Biharsík	626	815 000 000	815 000 000	A pályázat benyújtása megtörtént, 2016.08.30-val hatályos Támogatási szerződés született. Megkezdődött az előkészítő szakasz.

KEHOP-4.2.0-15-2016-00006 A területi jelenlét és természetvédelmi őrzés hatékonyságának javítása a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őrszolgálatának komplex fejlesztésével	2016.02.11-2019.03.31.	KEHOP	A projekt célkitűzése összességében a Természetvédelmi Őrszolgálat munkájának hatékonyabbá tétele a természetvédelmi célállapot hatékonyabb elérése és hosszú távú fenntartása. A fejlesztés keretében három fő tevékenység megvalósításával kívánjuk elérni a természetvédelmi őrszolgálat fejlesztését. 1. Őrszolgálati irodahálózat fejlesztése, 2. Őrszolgálati mobilitás fejlesztése, 3. Monitorozó és őrszolgálati eszközpark fejlesztése	HNPI teljes területe		311 000 000	311 000 000	A pályázat benyújtása megtörtént, 2016.09.29-val hatályos Támogatási szerződés született. Megkezdődött az előkészítő szakasz.
A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság területén található természetvédelmi rendeltetésű erdők és erdő művelési ágú területek természetvédelmi kezeléséhez szükséges infrastrukturális háttér fejlesztése	2016.12.01-2018.08.31.	KEHOP	A projekt során a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság vagyongazdálkodásában lévő erdő és erdőművelési ágú területeken a területek természetvédelmi kezeléséhez, a folyamatos erdőborítást biztosító technológiához szükséges gépek, eszközök beszerzése tervezett. A projekt célja olyan infrastrukturális háttér kialakítása, mely elősegíti a meglévő természetközeli értékes állományok hosszú távú fenntartását, megővését, továbbá az idegenhonos fafajú erdők fokozatos átalakítását, lecserélését őshonos, elegyes fafajú erdőkké, az egyfafajú ún. monokultúrás erdőállományok elegyes erdővé történő átalakítását.	A HNPI vagyongazdálkodásában illetve tulajdonosi joggyakorlásában (vszt. hatálya tartozó, de még nem állami tulajdonú) lévő erdők	7628	234 000 000	-	A pályázatot 2016. októberben benyújtottuk, de forráshiányra tartaléklistára került,
A cégénydányádi kastély látogatóbarát fejlesztés	2014.08.07.-2015.11.30.	ÉAOP	A projekt keretében az épület és a park kultúrtörténeti múltját irodalmi, történelmi, természetrajzi feldolgozásban mutatja be a HNPI, melynek helyszínéül a felújított kastély szolgál	-	-	565.031.586	565.031.586	záró-ellenőrzés 2016.01.11 projekt zárás 2016.03.25

KEHOP-4.1.1-15-2015-00001 Az egykori bombázó lőtér tájrehabilitációja a Hortobágyi Nemzeti Parkban I. ütem	I. Szakasz 2012.06.01 - 2015.06.30 II. Szakasz 2015.07.01 - 2018.05.31	KEOP KEHOP	A Nádudvar, Nagyiván, Kunmadaras, Karcag, Hortobágy külterületein található egykori légi (bombázó) lőtér célterületének és védőzónájának északi részén a tájsebekkel tarkított táj eredetihez közelítő képének helyreállítása, a bombatér használatából maradt hulladékok eltüntetésére és a teljes tűzserézeszeti mentesítése.	Pannon szikes sztyeppék és mocsarak	2364,45	963.367.651	Módosított: KEOP: 424 205 081 KEHOP: 1 272 615 245	megvalósítás folyamatban
KEHOP-4.1.1-15-2015-00002 Az egykori bombázó lőtér tájrehabilitációja a Hortobágyi Nemzeti Parkban II. ütem	I. Szakasz 2012.06.01 - 2015.06.30 II. Szakasz 2015.07.01 - 2018.05.31	KEOP KEHOP	A Nádudvar, Nagyiván, Kunmadaras, Karcag, Hortobágy külterületein található egykori légi (bombázó) lőtér célterületének és védőzónájának déli részén a tájsebekkel tarkított táj eredetihez közelítő képének helyreállítása, a bombatér használatából maradt hulladékok eltüntetésére és a teljes tűzserézeszeti mentesítése.	Pannon szikes sztyeppék és mocsarak	1832,76	998.993.998	Módosított: KEOP: 437 037 920 KEHOP: 1 311 113 759	megvalósítás folyamatban
KEHOP-4.1.0-15-2016-00012 A Natura 2000 területekkel kapcsolatos tájékoztatás, bemutatás és szemléletformálás egységes eszközrendszerének kialakítása a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területén	2016.05.01- 2019.06.30	KEHOP	A projekt keretében mobil kiállítás összeállítását, tanösvények és bemutatóhelyek infrastrukturális fejlesztését (információs táblák, interaktív bemutatóeszközök, magaslesek, foglalkoztatók kialakítása) tervezzük a HNPI működési területén. Ezen felül a Natura 2000 hálózat bemutatásához, népszerűsítéséhez kommunikációs eszközök (kiadványok, oktatási segédanyagok, természetfilm, zenei anyag, rajzfilm, honlap és mobilapplikáció fejlesztés) összeállítását tervezzük.	HNPI működési terület	- (indikátor: kommunikációs akciókban aktívan résztvevő lakosság száma: 3500)	451 000 000	451 000 000	A pályázat benyújtása megtörtént, 2016.05.19-vel hatályos Támogatási szerződés született. Megkezdődött az előkészítő szakasz és a megvalósíthatóság i tanulmány 1. rész benyújtására került 2016.08.31